

ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΠΌΝΟΣ
της επιστροφής
ΝΟΣΤΑΛΓΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΛΑΡΙΣΑ 2015

Ο πόνος της επιστροφής

ΑΓΓΕΛΟΣ ΜΑΝΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

**Ο πόνος
της επιστροφής**

ΝΟΣΤΑΛΓΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΛΑΡΙΣΑ 2015

© Άγγελος Μανουσόπουλος, Λάρισα 2015

Φωτογραφία εξωφύλλου: Ελεάννα Κούνουπα

Η συλλογή κειμένων *Ο πόνος της επιστροφής* διατίθεται δωρεάν σε μορφή ψηφιακού βιβλίου στο διαδίκτυο. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή μέρους ή όλου με αναφορά στην πηγή (όνομα συγγραφέα και τίτλο συλλογής). Δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε κερδοσκοπική χρήση.

ISBN: 978-618-82327-0-9

Αυτό που έχει σημασία στη ζωή
δεν είναι τι σου συμβαίνει,
αλλά τι θυμάσαι και πώς το θυμάσαι
Γκαμπριέλ Γκαρσία Μάρκες

Πρόλογος

Όταν ήμουν στο γυμνάσιο, ανακάλυψα ότι η λέξη «νοσταλγία» εμπεριέχει τη λέξη «άλγος». Μου φάνηκε πολύ φυσικό. Η νοσταλγία πάντα μου προκαλούσε ένα είδος ψυχικού πόνου, από εκείνη την ηλικία ήδη. Από την άλλη, έβλεπα με απορία τους άλλους γύρω μου να την αποζητούν και να την απολαμβάνουν. Εν μέρει δικαιολογούσα και αυτή τη στάση: η χροιά του πόνου που μου προκαλούσε ήταν τόσο περίεργη που κι εμένα με εμπόδιζε να την κατατάξω στα δυσάρεστα συναισθήματα. Πάντα τη θεωρούσα μία περίεργη κατάσταση. Ίσως είναι ο μόνος τρόπος να επιστρέψουμε στο παρελθόν, να πραγματοποιήσουμε τον νόστο, έστω κι αν πρέπει να πληρώσουμε ως αντίτιμο το άλγος, τον πόνο που προκαλεί η διαπίστωση ότι η επιστροφή δεν είναι πραγματική.

Σε τέτοιες σκέψεις κατέληξα να περιπλανιέμαι, όταν κάθισα να σκεφτώ τι ήταν αυτό που με έκανε να πάρω, από το ανενεργό πια ιστολόγιό μου, αυτά μόνο τα κείμενα που χαρακτήριζα «νοσταλγικά» και να τα βάλω σε μία συλλογή. Πειστική απάντηση δεν βρήκα. Μάλλον βρήκα ότι δεν υπήρχε κανείς άλλος λόγος, πέρα από τον λόγο που κάνει κάποιον να καθίσει και να τα πει με ένα παλιό φίλο για να θυμηθούν αυτά που έζησαν μαζί. Ας πούμε λοιπόν ότι παρακάτω θα διαβάσετε ιστορίες που θα μπορούσαν να είχαν αφηγηθεί σαραντάρηδες που μεγάλωσαν στη Λάρισα και θυμήθηκαν τα παλιά εν μέσω οινοποσίας. Ωστόσο, είμαι σίγουρος ότι αυτά που έχουν να αφηγηθούν –όχι τόσο οι ίδιες οι ιστορίες όσο το άρωμα

που αποπνέουν— θα είναι ελκυστικές και γι' αυτούς που έχουν άλλη ηλικία ή καταγωγή.

Θα προσθέσω μόνο —χωρίς να ξέρω αν αφορά κάποιον— ότι αφηγούμαι ιστορίες που έζησα, αλλά όχι ακριβώς όπως τις έζησα. Καλώς ή κακώς, η φαντασία έπρεπε να επιστρατευτεί αφενός για να τραβήξει και να κρατήσει το ενδιαφέρον κι αφετέρου για να συμπληρώσει τα κενά της μνήμης. Πρόκειται λοιπόν για πραγματικές ιστορίες, πασπαλισμένες με λίγη φαντασία —σπάνια με περισσότερη. Για παράδειγμα στην ιστορία του Χάρη, δεν έχω αλλάξει τίποτα. Αντίθετα, στο «Ραντεβού με την ντίβα», με αφορμή ένα πραγματικό περιστατικό δημιουργήθηκε περίπου ένα διήγημα.

Υπάρχει μία έξυπνη προτροπή προς τους ανθρώπους που γράφουν: «Ποτέ μην αφήνεις την πραγματικότητα να σου χαλάσει μία όμορφη ιστορία». Την ακολούθησα πιστά.

Η πόλη μέσα μου - Σταθμός πρώτος: Έχω ένα μυστικό

Όταν τυχαίνει να περπατάω μέσα στην πόλη, ιδίως όταν κάνω βόλτα χωρίς προορισμό, μου αρέσει να παίζω ένα παιχνίδι με τον εαυτό μου. Το «τι υπήρχε εδώ;». Για παράδειγμα, στη θέση μιας μοντέρνας πολυκατοικίας βλέπω πάλι το νεοκλασικό που θυσιάστηκε για την ανοικοδόμησή της. Εκεί που βρίσκεται η πολυσύχναστη καφετέρια ξεπροβάλλει ένα βιβλιοπωλείο, απ' όπου αγόραζα τα σχολικά μου είδη. Πίσω από την ορατή πόλη, σιγά – σιγά ξεπηδά από μέσα μου μία άλλη πόλη, που σήμερα υπάρχει μόνο στη μνήμη. Όμως, στην περιπλάνηση σε αυτή την πόλη μέσα μου, υπάρχουν κάποια σημεία-σταθμοί που ξυπνούν, όχι μία απλή θύμηση, αλλά πολύ πιο έντονες αναμνήσεις.

Σε έναν από τους πρώτους πεζόδρομους που έφτιαξε στην πόλη ένας μακαρίτης τώρα δήμαρχος, βρίσκεται η ταβέρνα «Νταβέλης». Πίσω από το βαρύγδουπο όνομα, τη βαριά μυρωδιά του ψητού και τις φωνές των πελατών, μπορεί κάποιος σήμερα μετά βίας να θυμηθεί την καφετέρια «Το μυστικό».

Όπως οι περισσότερες καφετέριες τότε, διέθετε πατάρι. Ενώ όμως το πατάρι αλλού έπαιζε επικουρικό ρόλο (συνήθως υποφωτισμένο καταφύγιο ερωτευμένων), εδώ αποτελούσε το κυρίως μέρος του μαγαζιού. Το ισόγειο είχε λίγα τραπέζια, συνήθως άδεια, αλλά στο πατάρι γινόταν το αδιαχώρητο –ιδίως τα σαββατοκύριακα. Θαμώνες του ήταν μαθητές κυρίως του σχολείου μου αλλά και άλλων λυκείων. Ήταν το στέκι του σαββατόβραδου, ο απαραίτητος σταθμός μετά το σινεμά ή η πρώτη στάση (σπανιότερα) πριν από κάποιο μπαρ ή ντισκοτέκ.

Στην πρώτη λυκείου, εγώ κι ο κολλητός μου βρεθήκαμε να συμμετέχουμε σε μία μεγάλη παρέα παιδιών από ένα άλλο λύκειο. Ήταν όλοι τους καλά παιδιά μας δέχθηκαν με ευχαρίστηση στην παρέα τους και μας έκαναν να νιώσουμε αμέσως πολύ άνετα.

Η παρέα είχε κάτι πολύ πρωτότυπο για παρέα: παρατσούκλι! Ήταν πολύ μεγάλη, καμιά εικοσαριά άτομα, κι όποιος τους έβλεπε αναρωτιόταν «τι γίνεται εδώ; κάποια βάφτιση;». Έτσι, όταν θέλαμε να βγούμε με αυτούς, λέγαμε ότι θα βγούμε με τα «βαφτίσια».

Ο σερβιτόρος του Μυστικού, που έφερε το παρατσούκλι Κόκορας, φρόντιζε, χωρίς να του το ζητήσει κανείς, να βάζει κάθε Σάββατο βράδυ τέσσερα-πέντε τραπέζια στη σειρά με τις ανάλογες καρέκλες και απέτρεπε άσχετους να καθίσουν εκεί. Όταν ένας καινούργιος πελάτης πλησίαζε διστακτικά προς τα άδεια τραπέζια, κάποιος παλιότερος του φώναζε ότι είναι κρατημένα για τα «βαφτίσια» και εκείνος τον κοιτούσε περίεργα νομίζοντας ότι όντως εκεί πρόκειται να γίνει το «τραπέζι» κάποιας βάφτισης.

Με το που κολλήσαμε στην παρέα, η τύχη του φίλου μου άνοιξε. Σχεδόν χωρίς να το καταλάβει, βρέθηκε να έχει δεσμό με μία αρκετά προχωρημένη ξανθούλα που του έκανε πρόταση και τον φίλησε, χωρίς αυτός να προσπαθήσει στο παραμικρό. Φυσικά μια τέτοια σκανδαλώδης τύχη μού προκάλεσε ζήλια σε βαθμό φθόνου. Τη ζήλια μου ενέτειναν οι περιγραφές του για τα φιλιά και τα χάδια που αντάλλασσαν· εγώ δεν είχα κάνει ποτέ ως τότε δεσμό.

Το δικό μου ενδιαφέρον επικεντρώθηκε αμέσως στην Ανθή, μία γλυκιά κοπέλα με χαρακτηριστικά κόκκινα μάγουλα που φαίνονταν σαν να είχαν υποστεί αποτυχημένο μακιγιάζ. Εγώ ο περίεργος αυτό το έβρισκα πολύ χαριτωμένο. Προσπαθούσα να κάθομαι δίπλα της και, όταν το κατάφερα, μιλούσαμε κυρίως για μουσική αλλά και για τα σχέδιά μας για το μέλλον. Μου έλεγε ότι θέλει να περάσει στη νοσηλευτική του στρατού (ή κάτι τέτοιο) κι εγώ της έλεγα ότι θέλω απλά να περάσω οπουδήποτε για να φύγω από το σπίτι. Αυτή αγαπούσε τα μαθηματικά, ενώ εγώ από τη β' γυμνασίου είχα αποφασίσει να πάω στην τρίτη δέσμη γιατί δεν είχε μαθηματικά, φυσική και χημεία.

Συζητούσαμε κι άλλα πολλά κοινά ή μη ενδιαφέροντα, ενώ εγώ με αγωνία προσπαθούσα να ανιχνεύσω αν υπήρχε μέσα σε όλα αυτά κάποιο ενδιαφέρον για μένα. Το μόνο που θα μπορούσα να θεωρήσω κάπως θετικό ήταν το γεγονός ότι με όλους χαζογελούσε και έλεγε/έκανε σαχλαμαρίτσες, ενώ όταν μιλούσε με μένα ήταν σοβαρή και μετρημένη. Τελικά ο φίλος μου, που αγανάκτησε με τη δειλία μου, ψάρεψε την Καίτη, την κολλητή της, και έμαθε ότι η Ανθή

ενδιαφέρεται για μένα, οπότε μου έδωσε το πράσινο φως για να της κάνω την πρόταση ή όπως λέγαμε τότε να της ζητήσω «να τα φτιάξουμε» ή λαϊκότερα «να της τα ρίξω».

Η βραδιά που θα της μιλούσα για τον έρωτά μου ήταν λίγο επεισοδιακή. Η Ανθή καθόταν δίπλα μου σταυροπόδι, αλλά σαχλαμάριζε με ένα παιδί που καθόταν στο άλλο της πλάι. Σε κάποια στιγμή εκείνος πλησίασε το τσιγάρο στο πόδι της προσποιούμενος ότι θα την κάψει. Η Ανθή ενστικτωδώς τίναξε το πόδι, κλώτσησε το τραπέζι και κατέβασε ό,τι υπήρχε πάνω του. Έγινε ένας ψιλοχαμός, ακούστηκαν τσιρίδες κοριτσιών, τρεις-τέσσερις κοιτούσαν με απόγνωση τους λεκέδες από καφέδες στα ρούχα τους, η Ανθή έβριζε τον πλακατζή, ο Κόκορας έτρεχε αγόγγυστα με το σφουγγαρόπανο... Εγώ τη γλύτωσα με λίγη πορτοκαλάδα στο μπατζάκι. Μετά ηρέμησε κάπως η κατάσταση και η Ανθή στράφηκε σε μένα. Πάνω στη συζήτηση, με ρώτησε αν είμαι ερωτευμένος. Απάντησα «πολύ». Με ρώτησε αν εκείνη το ξέρει. Απάντησα «δεν της το είπα, αλλά ίσως να το κατάλαβε». Με ρώτησε αν είναι από την παρέα. Είπα «ναι». Στο τέλος βαρέθηκε το παιχνίδι με τις δέκα ερωτήσεις και ζητούσε να μάθει ποια είναι. Εγώ χαμογελούσα ηλιθιωδώς και σκεφτόμουν πόσο δύσκολο είναι να προφέρει κανείς μία λέξη με τρία μόλις γράμματα: *Εσύ*. Τελικά, αφού την έπρηξα την κοπέλα, και φοβήθηκα ότι μπορεί να γυρνούσε την κουβέντα στον καιρό, της είπα ότι αυτή είναι το αντικείμενο του έρωτά μου. Γέλασε, μάλλον από αμηχανία. Εγώ σοβαρός τη ρώτησα αν είπα κάτι αστείο, και απάντησε «όχι». Τότε κάποιος έδωσε το σύνθημα και σηκωθήκαμε να φύγουμε. Αυτή απάντησε πάλι «όχι» στην ερώτησή μου, αλλά εγώ

για κάποιο ηλίθιο λόγο νόμισα ότι το «όχι» απαντούσε στην πρότασή μου.

Γυρίζοντας στα σπίτια μας, ο κολλητός μου έμεινε άναυδος μόλις έμαθε για τη χυλόπιτα. Μάλιστα είχε τσαντιστεί περισσότερο από εμένα, γιατί νόμιζε ότι η Καίτη μαζί με την Ανθή τον δούλεψαν σχετικά με το ενδιαφέρον της Ανθής για μένα. Αισθανόταν ότι είχε ευθύνες.

«Μα σου ορκίζομαι, η Καίτη μου είπε ότι η Ανθή ενδιαφέρεται για σένα και μάλιστα περίμενε την πρόταση», έλεγε και ξαναέλεγε προσπαθώντας να δικαιολογηθεί.

Το επόμενο Σάββατο, κατόπιν προτροπής του φίλου μου και καθώς η κοπελιά του απουσίαζε εκείνη τη μέρα, αποφασίσαμε να κρατήσουμε μούτρα. Δεν πήγαμε να καθίσουμε με τα «βαφτίσια», αλλά σε ένα τραπέζι απέναντι, χωρίς να μιλήσουμε σε κανένα. Φυσικά η συμπεριφορά μας ξένισε την παρέα. Όποιος ερχόταν στην παρέα, μας κοιτούσε περίεργα, ρωτούσε τους άλλους γιατί καθόμαστε εκεί, του απαντούσαν ότι δεν ξέρει κανείς και έπιανε κι αυτός μία καρέκλα παραξενεμένος. Πιο πολύ παραξενεμένη ήταν η Ανθή, που σύντομα έστειλε αντιπρόσωπο την Καίτη για να ρωτήσει τι πάθαμε.

Ο φίλος μου ανέλαβε να της εξηγήσει:

«Μου είχες πει ότι η Ανθή ενδιαφέρεται για τον Άγγελο. Αυτός όμως της έκανε πρόταση και έφαγε χυλόπιτα. Προφανώς σπάτε πλάκα μαζί μας. Εμείς τέτοια δεν τα σηκώνουμε και δεν ξαναπατάμε στην παρέα».

Η Καίτη τινάχτηκε από την έκπληξη:

«Ποια χυλόπιτα; Εγώ ξέρω ότι η Ανθή ήρθε σήμερα με σκοπό να πει “ναι” στον Άγγελο και σας βλέπει να έρχεστε και να κάθεστε σε άλλο τραπέζι σαν άγνωστοι!»

Ακολούθησαν νέες διαβουλεύσεις. Η Καίτη πήγε στην παρέα κι άρχισε να μιλά στην Ανθή που έδειχνε να ακούει έκπληκτη. Σε λίγο κατέφθασαν και οι δυο στο τραπέζι μας. Η Ανθή μπήκε επιθετικά:

«Έλα δω ρε, σου έριξα εγώ χυλόπιτα;»

«Έτσι κατάλαβα», ψέλλισα εγώ.

«Με ρώτησες αν μου φάνηκε αστείο και σου είπα “όχι”. Σου είπα ότι θα το σκεφτώ».

«Και δεν είπες όχι;»

«Όχι».

«Τι όχι;»

«Όχι στο όχι».

«Τότε;»

«Δύο αρνήσεις μία κατάφαση»

«Δηλαδή;»

«Ναι, ανόητε».

Πήραμε τους φραπέδες στο χέρι και πήγαμε στα «βαφτίσια». Η επάνοδός μας έγινε δεκτή με πειράγματα:

«Καλώς τα απολωλότα πρόβατα».

«Πού χαθήκατε εσείς;»

«Εδώ απέναντι ήταν».

«Ε, δεν πήγαν και μακριά».

«Καλά, πέντε τραπέζια παρέα είμαστε, δεν μας είδατε;»

Καθίσαμε δίπλα και τα λέγαμε. Η Καίτη ψιθύρισε στη διπλανή της «ο Άγγελος και η Ανθή τα έφτιαξαν» και το νέο έκανε το γύρο της παρέας εν ριπή οφθαλμού. Σε λίγο ένιωθα λοξά βλέμματα να μας κοιτάζουν κι όσο έβλεπα

πονηρά χαμόγελα γύρω μου τόσο πιο ευτυχισμένος αισθανόμουν.

Μετά ανέλαβα να τη συνοδεύσω στο σπίτι της. Σταμάτησε για να «καληνυχτιστούμε» δύο τετράγωνα πιο πριν για τον φόβο των γονιών της και των γειτόνων. Προσπάθησα να επιβληθώ στον εαυτό μου που έτρεμε από την αγωνία. Είχε έρθει η ώρα για το πρώτο φιλί της ζωής μου.

Στεκόμασταν μπροστά στην ταβέρνα «Το παραμύθι». Πίσω από τις διάφανες κουρτίνες έβλεπα μεσήλικες να ξεκοκαλίζουν μπριζόλες, ενώ ένα ρεμπέτικο συνόδευε τις κλαγγές των μαχαιροπήρουνων. Κι όμως, μου φαινόταν το πιο ρομαντικό σκηνικό. Πριν προλάβω να την αγκαλιάσω, ένιωσα τα χέρια της να τυλίγονται στο σβέρκο μου και τα χείλη της να κολλάνε στα δικά μου. Και η έκπληξη ολοκληρώθηκε όταν ένιωσα τη γλώσσα της να χώνεται στο στόμα μου και να παίζει με τη δική μου. Αυτό λοιπόν ήταν το γαλλικό φιλί; Η πρώτη μου αίσθηση ήταν όπως αυτή του καθυστερημένου Ρέι-Ντάστιν Χόφμαν στον «Άνθρωπο της βροχής»: υγρό. Αλλά ευχάριστο. Γυρνώντας στο σπίτι προσπαθούσα να περπατάω χωρίς να χοροπηδάω.

Μερικές βδομάδες αργότερα τα χαλάσαμε για λόγους που δεν μου εξήγησε ποτέ. Τα «βαφτίσια» διαλύθηκαν λίγο αργότερα, σαν να ήταν ένα σκηνικό με μόνο ρόλο να πλαισιώσει τον βραχύβιο δεσμό μας. Αποδείχθηκε ότι η φιλία μεταξύ των μελών ήταν τόσο χαλαρή όσο και ο έρωτας της Ανθής για μένα.

Εγώ κι ο κολλητός μου εξακολουθούσαμε να πηγαίνουμε στο «Μυστικό» σ' όλη τη διάρκεια των λυκειακών μας χρόνων. Έζησα και την παρακμή του, όταν

οι πελάτες δεν ξεπερνούσαν τους δέκα, ενώ κάποτε έπρεπε να έρθεις στις 8 για να βρεις άδειο τραπέζι. Όταν έφυγε κι ο αγαπημένος μας σερβιτόρος, ο Κόκορας, κατάλαβα ότι «Το μυστικό» πέθαινε. Και πράγματι, ως πρωτοετής φοιτητής, πήγα μια φορά για να θυμηθώ τα παλιά και βρήκα τον... «Νταβέλη».

Η ταβέρνα «Το παραμύθι» λειτουργεί ίδια κι απaráλλαχτη μέχρι σήμερα.

Η πόλη μέσα μου - Σταθμός δεύτερος: Χτυποκάρδια στη Νεάπολη

Η Νεάπολη είναι μία από τις πιο όμορφες συνοικίες της Λάρισας. Παρόλο που η κατοικία μου ήταν ενάμισι χιλιόμετρο μακριά, πήγαινα στο εκεί λύκειο, εξαιτίας ενός περιέργου σχεδιασμού του τοπικού γραφείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η πλατεία της συνοικίας είναι μία από τις πιο δημοφιλείς της πόλης, ιδίως τα καλοκαίρια. Πρόσφατα, ο δήμαρχος αποφάσισε να την αναμορφώσει και το γεγονός αυτό με είχε εξοργίσει πριν καν ξεκινήσουν τα έργα. Τότε κατάλαβα ότι αυτό που με ενόχλησε δεν ήταν η ίδια η ανάπλαση της πλατείας, που – παρά το περισσότερο τσιμέντο– οφείλω να ομολογήσω ότι βελτιώθηκε, αλλά μάλλον το γεγονός ότι είδα να αλλάζει ένα από τα τελευταία σκηνικά των εφηβικών μου αναμνήσεων που είχε μείνει ανέγγιχτο. Αμέτρητες αισθηματικές ιστορίες, με πρωταγωνιστές εμένα ή φίλους μου, έχουν διαδραματιστεί με σκηνικό αυτή την πλατεία τα τρία τελευταία καλοκαίρια της δεκαετίας του '80, τότε που σπεύδαμε εκεί για να βασανιστούμε με το αιώνιο παιχνίδι «είμαι ερωτευμένος με κάποια, που ενδιαφέρεται για κάποιον άλλον, ο οποίος γουστάρει μία άλλη κ.ο.κ.».

Μετά το κλείσιμο των σχολείων, τον Ιούνιο, εξακολουθούσαμε –εγώ και ο κολλητός μου– να κάνουμε καθημερινά τη διαδρομή προς τη Νεάπολη, τώρα όμως όχι με προορισμό το σχολείο, αλλά την πλατεία, και όχι πρωί βέβαια, αλλά απόγευμα ή νωρίς το βράδυ. Εκεί σύχναζαν άλλωστε οι συμμαθητές μας, που στην πλειοψηφία τους ήταν κάτοικοι της συνοικίας.

Το καλοκαίρι μεταξύ πρώτης και δευτέρας λυκείου ήμουν σε άσχημη κατάσταση. Την τελευταία μέρα των προαγωγικών εξετάσεων είχα φάει χυλόπιτα από την Ξένια και μου είχε πέσει... βαριά. Η Ευανθία, η κολλητή της, μου είχε υποσχεθεί ότι το καλοκαίρι, στην πλατεία, με τη βοήθειά της θα μπορούσα να της αλλάξω γνώμη.

Η Ευανθία ήταν η «προξενήτρα» της τάξης –για να μην πω του σχολείου. Ήταν ασχημούλα αλλά πολύ καλή κοπέλα και, χάρη στον ευχάριστο και κοινωνικό χαρακτήρα της, είχε ένα τεράστιο κύκλο γνωστών και φίλων. Όταν κάποιος ήθελε να τα φτιάξει με κάποια, απευθυνόταν στην Ευανθία. Εκείνη αναλάμβανε να του δώσει αμέσως (ή να βρει σύντομα) τις απαραίτητες πληροφορίες, δηλαδή εάν η λεγόμενη τα έχει με κάποιον, εάν είναι αυτόν τον καιρό ερωτευμένη, εάν υπάρχουν ελπίδες και, εφόσον έκρινε ότι το εγχείρημα θα είχε αίσια έκβαση, αναλάμβανε να τους φέρει σε επαφή ή να μεταφέρει την πρόταση. Όταν έμαθε για τη χυλόπιτα από την Ξένια, με μάλωσε που δεν απευθύνθηκα πρώτα σε αυτή για να προλειάνει το έδαφος, αλλά έστω και κατόπιν εορτής μου έλεγε ότι τίποτα δεν είχε χαθεί. Δεν μπορούσε να πει το ίδιο όμως μετά από λίγες μέρες, αφού η Ξένια έπιασε καλοκαιρινή δουλειά στη λάντζα κάποιου κέντρου διασκέδασης και θα έλειπε όλο το καλοκαίρι από την

πλατεία. Εντούτοις, εγώ κι ο κολλητός μου δίναμε κάθε βράδυ το «παρών».

Μία από εκείνες τις καλοκαιρινές βραδιές, ένα ερασιτεχνικό μουσικό γκρουπάκι έδωσε εκεί μία συναυλία με όλες τις ροκ και ποπ επιτυχίες της εποχής, δηλαδή τραγούδια των Παπακωνσταντίνου, Μηλιώκα, αδελφών Κατσιμίχα, Καρβέλα, Γιοκαρίνη, Μπουλά, Ζουγανέλη, Αντρέα Μικρούτσικου (αν είστε πολύ νέοι, μη σας ξενίζουν τα τρία τελευταία ονόματα –κάποτε ήταν μουσικοσυνθέτες και τραγουδιστές). Στη συναυλία, δίπλα μου στεκόταν η Ευανθία και δίπλα της μία νόστιμη κοπέλα που τράβηξε την προσοχή μου. Ήταν κοντή με μαύρα καρέ μαλλιά και φαινόταν κολλητή της Ευανθίας, γιατί ακουμπούσε στον ώμο της, αλλά μου ήταν εντελώς άγνωστη –σίγουρα δεν πήγαινε στο σχολείο μας. Κάθε λίγο και λιγάκι γυρνούσα το βλέμμα μου προς το μέρος της και τη χάξευα να σιγοτραγουδάει και να κουνιέται με χάρη στο ρυθμό της μουσικής.

Την άλλη μέρα έτυχε να μην πάμε στην πλατεία. Την μεθεπόμενη το πρωί, χτύπησε το τηλέφωνο και το σήκωσε η μητέρα μου. Από το άλλο δωμάτιο την άκουσα να λέει:

«Τον Άγγελο; Ναι εδώ είναι. Εσύ ποια είσαι;»

Μόλις άκουσα ότι χρησιμοποίησε αντωνυμία γένους θηλυκού, τινάχτηκα όρθιος. Κάποια κοπέλα με ζητούσε. Και ήμουν τόσο γκαντέμης, ώστε το σήκωσε η μάνα μου. Έτρεξα και σχεδόν της άρπαξα το ακουστικό, πριν τη ρωτήσει περισσότερα και με κάνει ρεζίλι. Έκλεισα την πόρτα του σαλονιού και, επειδή ήξερα τη μάνα μου σαν να την γέννησα, έβαλα το πόδι μου για να την εμποδίζω να ανοίξει.

Ήταν η Ευανθία.

«Συγγνώμη αν δημιούργησα κάποιο πρόβλημα...»

«Όχι, απλώς η μητέρα μου είναι λίγο περίεργη. Ξέρεις τώρα... μανάδες».

Προφανώς δεν ήξερε, γιατί η δικιά της μητέρα έπαιζε ρόλο γραμματέα όταν έπαιρνε τηλεφωνήματα από αγόρια, αλλά συμφώνησε.

«Τι κάνεις;»

«Καλά».

Ήμουν πολύ περίεργος για το τηλεφώνημα. Ποτέ πριν η Ευανθία δεν μου είχε τηλεφωνήσει και σίγουρα δεν έκανε τώρα εξαίρεση για να κάνει τυπικές ερωτήσεις.

«Πώς και δεν ήρθατε στην πλατεία χθες;»

«Ε, είπαμε να πάμε για καφέ στο κέντρο και μετά...»

«Κρίμα. Κι εδώ κάποια καίγεται για σένα!»

Εκείνη την κρίσιμη ώρα ένιωσα την πόρτα να μου πιέζει το πόδι και είδα πίσω από το κρύσταλλο τη σκιά της μάνας μου να προσπαθεί να μπει στο σαλόνι. Ζήτησα συγγνώμη από την Ευανθία, καπάκωσα το ακουστικό, μισάνοιξα την πόρτα και είπα αυστηρά στη μάνα μου:

«Τι θες;»

«Άσε με να μπω, γιατί κλείνεις;»

«Γιατί να μπεις;»

«Έχω δουλειά».

«Τώρα βρέθηκε η δουλειά και μάλιστα στο σαλόνι;

Να την αναβάλεις για πέντε λεπτά».

Έσπρωξα την πόρτα μουγκρίζοντας και ευτυχώς υποχώρησε.

«Δεν μου λες Ευανθία, ήταν χθες στη συναυλία η λεγάμενη;»

«Ήταν. Πρέπει να την πρόσεξες, εκτός αν κοιτούσες εμένα», είπε γελώντας πονηρά.

«Στεκόταν κοντά σε σένα;»

«Ναι».

«Δίπλα σου;» ρώτησα με λαχτάρα.

«Όχι ακριβώς δίπλα μου. Παραδίπλα μου».

«Αααα», έκανα εγώ με απογοήτευση.

«Δηλαδή εσύ κοιτούσες...»

«Ακριβώς δίπλα σου. Τη μελαχρινή».

Ένα επιφώνημα έκπληξης της ξέφυγε και μετά γέλασε. Μία άλλη κοριτσίστικη φωνή μέσα από το δωμάτιο ρωτούσε «τι έγινε;» και η Ευανθία της ψιθύρισε «θα σου πω μετά, να πάθεις πλάκα».

«Ποια κοιτούσες ρε Άγγελε; Τη Λένα; Κάτσε καλά, αυτή είναι ξαδέρφη μου».

«Α, γι' αυτό είπα πώς και είστε κολλητές, ενώ δεν είναι συμμαθήτρια. Σε ποιο σχολείο πάει;»

«Στο 1ο Τρικάλων! Δεν είναι από Λάρισα. Απλά έρχεται κάθε καλοκαίρι στη Λάρισα για λίγες μέρες».

«Δηλαδή τη φιλοξενείς; Είναι εκεί τώρα;»

«Δίπλα μου!»

Κόντεψε να μου φύγει το τηλέφωνο στη σκέψη ότι μπορεί να με άκουγε. Η Ευανθία με βεβαίωσε ότι δεν άκουγε, αλλά ψίθυροι και γελάκια δίπλα της έδειχναν ότι η Λένα είχε καταλάβει ότι λέγαμε γι' αυτήν και πέθαινε να μάθει λεπτομέρειες. Όμως η συμμαθήτριά μου, ως σοβαρή και υπεύθυνη προξενήτρα, έμενε σταθερή στην αποστολή της και πιστή στον εντολέα της.

«Εξάλλου είναι ένα χρόνο μεγαλύτερη από εμάς! Θα πάει Τρίτη του χρόνου».

«Αυτό είναι το μικρότερο πρόβλημα».

«Λοιπόν, άσε τώρα την ξαδέρφη, να σου πω για την παραδίπλα. Αυτή είναι για σένα. Τη λένε Μαίρη και είναι ένα χρόνο μικρότερη».

Μου την περιέγραψε με τα καλύτερα λόγια, δηλαδή καλύτερα κατά την άποψή της: ψηλή, αδύνατη, ωραία μάτια, μαθήτρια του είκοσι παρά δύο (αυτό το είπε για καλό;) και ζήτησε να έρθω στην πλατεία το βράδυ για να μας συστήσει. Της το υποσχέθηκα.

Έκλεισα το τηλέφωνο και πήγα στην κουζίνα, όπου μαγείρευε η μάνα μου. Δεν θα απέφευγα την ανακρισούλα, οπότε είπα να ξεμπερδεύω.

«Ποια ήταν αυτή;» είπε δήθεν αδιάφορα.

«Μία συμμαθήτρια».

«Και;»

«Και τίποτα άλλο. Μόνο συμμαθήτρια».

«Πώς και σε πήρε τηλέφωνο;»

«Κάτι ήθελε να με ρωτήσει».

«Τι να σε ρωτήσει;»

«Για τα μαθήματα».

«Ποια μαθήματα; Αφού είναι Ιούλιος».

«Μελετάμε χειμώνα – καλοκαίρι εμείς».

«Με κοροϊδεύεις;»

«Όχι απαντώ ανάλογα με τις ερωτήσεις».

«Κοίτα να μην ξεμυαλιστείς. Το μυαλό σου στα μαθήματα».

«Ποια μαθήματα; Αφού είναι Ιούλιος».

(Παρένθεση για νεότερους αναγνώστες: Τη σήμερα ημέρα όλες οι μητέρες έφηβων αγοριών καμαρώνουν, κρυφά ή φανερά, όταν ο κανακάρης τους έχει κοπέλα και ανησυχούν, κρυφά ή φανερά, όταν δεν έχει. Τα πράγματα όμως δεν ήταν πάντα τόσο υγιή. Τότε οι μανάδες μας

ανησυχούσαν όταν ασχολούμασταν με τις κοπέλες, γιατί ήταν σίγουρες ότι αυτό θα επηρέαζε την απόδοσή μας στα μαθήματα! Το ενδεχόμενο να μην ενδιαφερθούμε ποτέ για τις κοπέλες φαίνεται ότι δεν τις απασχολούσε –ίσως να μην περνούσε καν από το μυαλό τους).

Το βράδυ ήμουν καλοντυμένος και περιποιημένος, έτοιμος για τη γνωριμία, η οποία τελικά δεν έγινε. Η Ευανθία ήρθε και μου είπε σχεδόν απολογούμενη ότι τη Μαίρη την πήραν οι γονείς της στο χωριό τους και θα ερχόταν από Δευτέρα. Μετά ζήτησε συγγνώμη και πήγε στην παρέα της. Είδα τη μελαχρινή ξαδέρφη να με κοιτά για λίγο από μακριά.

Την άλλη μέρα το πρωί η Ευανθία ξαναπήρε και ευτυχώς αυτή τη φορά το σήκωσα εγώ.

«Θα έρθεις σήμερα στην πλατεία;»

«Κατά πάσα πιθανότητα ναι».

«Α, γιατί και κάποια άλλη καίγεται για σένα».

«Ρε Ευανθία, μήπως με δουλεύεις;»

«Γιατί το λες αυτό;»

«Τόσο καιρό κάνω συλλογή από χυλόπιτες και τώρα ξετρελάθηκαν όλες με μένα;»

«Τι να σου πω; Εγώ σοβαρολογώ».

«Ποια είναι αυτή τη φορά;»

«Η δίπλα. Η ακριβώς δίπλα. Η Λένα».

«Η ξαδέρφη;»

«Η ξαδέρφη. Φυσικά της είπα ότι την κοιτάζεις στη συναυλία και της αρέσεις».

Το ίδιο βράδυ, και πάλι καλοντυμένος και περιποιημένος, κατέφθασα στην πλατεία. Εκεί η Ευανθία μου σύστησε τη Λένα και μας άφησε να τα πούμε. Αλλά πριν προλάβουμε να πούμε οτιδήποτε, μου ανακοίνωσε

ότι θα έφευγε σε λίγες μέρες για την πόλη της! Δεν κάναμε τίποτα περισσότερο από καλή παρέα με άφθονη κουβέντα, αφού μάλιστα ανακαλύψαμε πολλά κοινά. Θα πήγαινε στην τρίτη δέσμη, ήθελε να περάσει Φιλολογία, διάβαζε Καρυωτάκη και συμπαθούσε τον κομμουνισμό αλλά δεν συμπαθούσε καθόλου τους συμμαθητές της που ήταν οργανωμένοι και πίστευε ότι αν γραφόταν στο κόμμα θα γινόταν φερέφωνο. Ξεκόβαμε από την παρέα, κάναμε ατέλειωτες βόλτες στην πλατεία και όταν κουραζόμασταν καθόμασταν σε απόμερα παγκάκια. Ήταν μία ευχάριστη έκπληξη, γιατί ήταν πολύ ώριμη και σοβαρή, δεν είχε καμία σχέση με τις κοπέλες που ήξερα ως τότε.

Εν τω μεταξύ η Μαίρη επέστρεψε από το χωριό της και όταν με είδε να βολτάρω όλη την ώρα με τη Λένα, η Ευανθία βρέθηκε σε δύσκολη θέση.

«Εγώ σου ζήτησα να μου τον γνωρίσεις», της έλεγε «κι εσύ του τα έφτιαξες με την ξαδέρφη σου;»

Η Ευανθία της απάντησε ότι μου άρεσε η ξαδέρφη της αλλά απλώς κάνουμε καλή παρέα, γιατί έτσι κι αλλιώς η Λένα θα έφευγε για την πόλη της σε λίγες μέρες. Η Λένα από την άλλη μου έλεγε ότι αισθάνεται λίγο άσχημα, γιατί ένιωθε ότι μπήκε ανάμεσά μας, μου έλεγε ότι η Μαίρη είναι καλό κορίτσι, ότι πρέπει να τη γνωρίσω κλπ... Εγώ όμως, που εν τω μεταξύ, είχα δει τη Μαίρη και δεν με ενθουσίασε καθόλου, δεν ήθελα. Τελικά μία μέρα που πήγαμε να καθίσουμε, μετά από άλλη μία βόλτα, στην παρέα της Ευανθίας, είδαμε τη Μαίρη να κάθεται δίπλα της.

«Τώρα», μου είπε η Λένα χαμογελώντας, «θα τη γνωρίσεις θες δεν θες».

Κάθισα δίπλα στην Ευανθία και πιάσαμε κάποια κουβέντα στην οποία εισήλθε σύντομα και η Μαίρη. Τότε βρήκε ευκαιρία και η Ευανθία να μας συστήσει. Είπαμε κάποιες άλλες χλιαρές κουβέντες και η Μαίρη κατάλαβε απογοητευμένη ότι δεν ενδιαφερόμουν. Κάποια στιγμή ένα ζωηρό σκυλάκι έκανε την εμφάνισή του δίπλα μου και αναστάτωσε τον τόπο με τα γαβγίσματά του. Η Ευανθία φοβόταν και ανέλαβα να την καθησυχάσω:

«Μη φοβάσαι δεν θα σε φάει, το πολύ να φάει εμένα που είμαι δίπλα του» της είπα.

Τότε πετάχτηκε η Μαίρη:

«Τι να φάει από σένα; Έτσι κι αλλιώς είσαι πετσί και κόκαλο». (Τότε ήμουν όντως).

Και αμέσως πήρε την κολλητή της και σηκώθηκε εκνευρισμένη.

Όταν η Λένα θα έφευγε για τα Τρίκαλα, φιληθήκαμε σταυρωτά και συμφωνήσαμε να αλληλογραφούμε.

Ο κολλητός μου, που με είχε χάσει αυτές τις μέρες που εγώ έκανα τις ατέλειωτες βόλτες με τη Λένα, καθώς επιστρέψαμε στα σπίτια μας, ζητούσε λεπτομέρειες:

«Τι έγινε με την κοντή τελικά;»

«Τίποτα. Όπως σου τα έλεγα. Φεύγει για Τρίκαλα».

«Τη φίλησες;»

«Στο μάγουλο, τώρα που την αποχαιρέτισα».

«Στο μάγουλο! Γιατί όχι στο στόμα;»

«Μα αφού δεν τα φτιάξαμε!»

«Γιατί δεν τα φτιάξατε;»

«Τι να φτιάξουμε ρε συ; Τρεις μέρες ήταν εδώ όλες κι όλες».

«Και αυτές τις τρεις μέρες τι έκανες;»

«Τι να κάνω σε τρεις μέρες. Σχέση;»

«Τρία συνεχόμενα βράδια βολτάρατε όλο το βράδυ πάνω-κάτω μαζί. Τι λέγατε; Για τον Γούντι Άλεν;»

«Μεταξύ άλλων, ναι!» του απάντησα πολύ σοβαρά.

«Τι να σου πω! Σ' αυτά τα θέματα είσαι βλάκας. Και θα είσαι για πάντα»

Κρίνοντας εκ των υστέρων, οφείλω να ομολογήσω ότι η πρόβλεψή του βγήκε αληθινή.

Τον χειμώνα αλληλογραφούσαμε στέλνοντας ο ένας στον άλλο τα νέα του και υπογράφοντας «με φιλία και ίσως κάτι παραπάνω» ή κάτι τέτοια μέχρι που κάποτε η Ευανθία, σε ένα διάλειμμα, μου ανακοίνωσε ένα δυσάρεστο νέο. Ο πατέρας της Λένας είχε σκοτωθεί σε εργατικό ατύχημα και η Λένα ήταν σε πολύ άσχημη κατάσταση, γι' αυτό και δεν θα μου ξαναέγραφε.

Μετά από μερικούς μήνες, την Πρωτοχρονιά, την ξαναβρήκα στο πάρτι που έκανε η Ευανθία για τα γενέθλιά της. Ξεχώριζε σαν τη μύγα μέσα στο γάλα. Μέσα σε ένα τσούρμο πιωμένων και έξαλλων εφήβων αυτή καθόταν, μαυροφορεμένη κι αμίλητη, σε μία γωνιά. Κάθισα δίπλα της και το πρώτο πράγμα που μου είπε, αφού με χαιρέτισε ψυχρά, ήταν να σβήσω το τσιγάρο μου. Δεν είχε καμία σχέση με τη Λένα που γνώρισα, αλλά την καταλάβαινα.

Από τότε μέχρι σήμερα, περνάω πολλά βράδια των καλοκαιριών, όπως και η πλειοψηφία των Λαρισαίων, στην πλατεία της Νεάπολης. Βολτάροντας εκεί με τη σύζυγο και τα παιδιά, μου αρέσει να χαζεύω τους σημερινούς έφηβους που αποτελούν πάλι τους θαμώνες της πλατείας. Καπνίζουν, κάνουν μαγκιές, φοράνε ρούχα που μου φαίνονται περίεργα, παίρνουν ύφος... όλα για να γοητεύσουν τις κοπέλες που τους ταλαιπωρούν με τα

νάζια τους. Όπως εμείς κάποτε. Και η πλατεία, παρά τις αναπλάσεις των κατά καιρούς δημάρχων, παραμένει πάντα φιλόξενο πλαίσιο για τα νεανικά χτυποκάρδια.

Η πόλη μέσα μου - Σταθμός δεύτερος: Επιτέλους τσόντα!

Κοντά στο σπίτι μου βρίσκεται ένας παλιός κινηματογράφος, το Ακροπόλ. Σε αντίθεση με άλλους παλιούς κινηματογράφους της πόλης, όταν έκλεισε, δεν μετατράπηκε σε κάτι άλλο (π.χ. σούπερ μάρκετ) και είναι όπως ήταν τότε, αλλά με τη διαφορά ότι σκόνη καλύπτει τα πάντα (γκισέ, είσοδο, προθήκες) δημιουργώντας ένα γκριζό σύνολο. Στην κορυφή του, πάντως, διαβάζεται ακόμη η επιγραφή από νέον. Εδώ είδα την πρώτη μου πορνοταινία.

Φυσικά, το Ακροπόλ δεν παρείχε πάντα αμαρτωλά θεάματα. Αμάρτησε αργότερα από ανάγκη.

Προηγουμένως ακολούθησε την ίδια πορεία που πήραν αμέτρητοι κινηματογράφοι στη χώρα μας, περνώντας σχολαστικά από όλα τα στάδια. Την εποχή του εμπορικού σινεμά βεβαίως γνώρισε δόξες και μεγαλεία. Μετά ήρθε η εποχή της τηλεόρασης και μετά η εποχή του βίντεο. Ο ιδιοκτήτης του προσπάθησε να επιβιώσει με προβολές όλης της σαβούρας που έβγαζε το Χόλιγουντ, αφού του κόστιζαν λιγότερο. Ταινίες, πολεμικές, ψευτοερωτικές, κωμωδίες για... κλάματα και μπι-μούβι με

διεθνώς άγνωστους συμμετέχοντες (ας μην πο καλλιτέχνες). Ακολούθως το αφεντικό τρελάθηκε: δύο στην τιμή του ενός! Με ένα εισιτήριο είχες το προνόμιο να απολαύσεις μία ελληνική κωμωδία και μία ταινία καράτε. Στην εφημερίδα ούτε καν αναφέρονταν οι τίτλοι των ταινιών. Αρκούσε η αναγραφή: «Ελληνική κωμωδία και καράτε». Φυσικά το κοινό δεν αυξήθηκε, απλά μειώθηκε ο μέσος όρος της ηλικίας του. Η πορεία προς το πορνό ήταν αναπόφευκτη όπως και το κλείσιμό του τελικά.

Η πρώτη μου επίσκεψη εκεί έγινε στη β' λυκείου πριν καλά-καλά κλείσω τα δεκαεπτά μου χρόνια. Δύο συμμαθητές μου, ο Βαγγέλης και ο Γιάννης, το είχαν ήδη σχεδιάσει και ήρθαν σε ένα διάλειμμα με σκοπό να βάλουν κι εμένα στο κόλπο.

«Το Σάββατο το μεσημέρι, κανονίσαμε να πάμε για τσόντα. Είναι πλέον καιρός να δούμε ορίτζιναλ πορνό. Θα έρθεις;»

«Ναι ρε παιδιά», είπα εγώ, «τα σοφτ δεν καλύπτουν πια ούτε τις δικές μου πνευματικές ανησυχίες. Αλλά πώς να πάμε στον Απόλλωνα;»

Ο Απόλλωνας ήταν ο δεύτερος πορνοκινηματογράφος της πόλης και βρισκόταν κοντά στο σπίτι μου. Όχι βέβαια γειτονιά, αλλά μέσα στο πεδίο όπου κινούνταν περισσότερο φίλοι και γνωστοί των δικών μου. Ο κίνδυνος να μας δει κανένα μάτι ήταν ισχυρός.

«Δεν θα πάμε στον Απόλλωνα. Θα πάμε στο Ακροπόλ», είπε ο Γιάννης.

Τότε δεν ήξερα καν πού έπεφτε το Ακροπόλ, γιατί ζούσα στην άλλη άκρη της πόλης.

«Ξέρετε πώς θα πάμε ή θα χαθούμε;»

«Εγώ ξέρω», είπε με αυτοπεποίθηση ο Βαγγέλης, «έχω πάει πολλές φορές με τον πατέρα μου».

Εγώ δεν άφησα την ευκαιρία:

«Μήπως πήρατε και τη μάνα σου μαζί;»

«Όχι τώρα που παίζει τσόντες ρε χαμένε! Τότε που έπαιζε κωμωδίες και καράτε».

«Και πώς θα πάμε εκεί κάτω; Με τα πόδια;»

«Με τα ποδήλατα. Ο Γιάννης έφτιαξε το δικό του και θα σε πάρει πίσω στη σχάρα».

Φαντάστηκα τη σκηνή και γέλασα. Τρεις νέοι που με κάθε ευκαιρία το παίζουν μεγάλοι, καβάλα όπως – όπως στα ποδήλατα, τρέχουν να δουν τσόντα στο σινεμά, όχι της γειτονιάς τους, αλλά στην άλλη άκρη της πόλης, από φόβο μην τους δει κανένα μάτι. Ήμασταν για γέλια.

Αφού είχε καμφθεί κάθε μου αντίρρηση, κλείσαμε ραντεβού για το μεσημέρι του Σαββάτου και, καθώς είχε ήδη χτυπήσει το κουδούνι, επιστρέψαμε στην τάξη. Λίγο πριν καθίσουμε όμως στα θρανία, εγώ έβγαλα ένα επιφώνημα ανησυχίας. Γύρισαν κι οι δυο τους προς το μέρος μου.

«Ρε παιδιά, εγώ δεν έκλεισα ακόμη τα δεκαεφτά».

«Ακόμη;» έκαναν λες κι έφταιγα. «Πότε τα κλείνεις ρε;»

«Σε τρεις μήνες».

«Μη φοβάσαι μωρέ, ο τύπος δεν ζητά καν ταυτότητες».

Πράγματι, ο ιδιοκτήτης του κινηματογράφου, που εκτελούσε και χρέη ταμιά, ήταν γνωστό ότι επέτρεπε εύκολα την είσοδο σε αυτούς που βρισκόταν στο μεταίχμιο της ενηλικίωσης, χωρίς να ζητά επίδειξη ταυτότητας. Αλλά κι αν ζητούσε ταυτότητα τρεις μήνες

δεν θα ήταν ικανοί να τον κάνουν να με απαγορεύσει την είσοδο. Περισσότερο φοβόμουν φαρμακερά σχόλια τύπου: «Δεν μπορούσες να περιμένεις λίγους μήνες ακόμη ρε λιγούρη;»

Σάββατο μεσημέρι, στεκόμουν μπροστά στο σπίτι μου και περίμενα τον Γιάννη και τον Βαγγέλη, η αλήθεια είναι με ολίγη νευρικότητα –αν όχι με αγωνία. Είχε φτάσει η ώρα της αλήθειας! Όλα αυτά που ακούγαμε από αφηγήσεις τρίτων, που διαβάζαμε σε επιστημονικά και ψευτοεπιστημονικά βιβλία, που απολαμβάναμε σε στατικές εικόνες πορνοπεριοδικών, που προσπαθούσαμε να φανταστούμε σε συγκαλυμμένες «τολμηρές» σκηνές ταινιών, όλα αυτά επιτέλους είχε έρθει η ώρα να τα απολαύσουμε απόφια, αλογόκριτα, όπως ήταν στην πραγματικότητα. Η νευρικότητά μου μετριάστηκε σημαντικά, όταν είδα τους φίλους μου να καταφθάνουν με τα ποδήλατα. Φορούσαν οι αθεόφοβοι, και οι δυο τους, κάτι αστεία μαύρα γυαλιά περασμένης μόδας που μου έφεραν άφθονα γέλια:

«Ρε παιδιά, από τους πατεράδες σας τα βουτήξατε;» είπα και τα γέλια έγιναν ξεκαρδιστικά, όταν άκουσα τον Γιάννη να λέει με φυσικότητα:

«Ναι, πώς το κατάλαβες;»

«Στο είπα ρε βλάκα ότι είναι γελοία», είπε ο Βαγγέλης.

Στην πραγματικότητα και τα δύο ζευγάρια ήταν του πατέρα του Γιάννη που τα πήρε κρυφά και μάλιστα μου είπε ότι λυπάται που δεν είχε και τρίτο ζευγάρι για να φέρει και για μένα.

«Καλά η μάνα σου δεν είχε κανένα ζευγάρι να μου φέρεις;» διασκέδαζα εγώ «Τουλάχιστον δεν μπορούσες να μου φέρεις καμία καμπαρτίνα ή κανένα καβουράκι;»

«Εγώ τα βγάζω», είπε και το έκανε ο Βαγγέλης προσφέροντάς τα μάλιστα σε μένα που αρνήθηκα δήθεν ευγενικά.

Ο Γιάννης που είχε αυτές τις κατασκοπικές ιδέες, επέμενε ηλιθιωδώς:

«Ρε βλάκες, τη μόδα θα κοιτάμε τώρα; Το θέμα είναι να μη μας αναγνωρίσουν αν μας δουν. Αλλά κι αν μας αναγνωρίσει κάποιος γνωστός και τα καρφώσει στους δικούς μας, εμείς θα έχουμε το ισχυρό επιχείρημα ότι δεν έχουμε και συνεπώς δεν φοράμε γυαλιά».

Όλα αυτά τα έλεγε στα σοβαρά.

«Εγώ πάντως», αντέτεινα, «αν ήμουν στη θέση του πατέρα σου, θα θεωρούσα φυσικό όχι γυαλιά αλλά και τσεμπερί να φορέσεις για να πας να δεις τσόντα».

Ο Βαγγέλης έθεσε τέλος στην κουβέντα λέγοντάς μας ότι είχαμε αργήσει και βρήκε μάλιστα την ευκαιρία να χλευάσει τις κινηματογραφοφιλικές συνήθειές μου.

«Πάμε όμως γιατί θα χάσουμε την αρχή». Και απευθυνόμενος στον Γιάννη: «και ξέρεις ότι ο Άγγελος δεν βλέπει ένα έργο αν χάσει έστω και τους τίτλους».

Σε ένα δεκάλεπτο ήμασταν στη γωνιά του τετραγώνου όπου στεγαζόταν το Ακροπόλ. Κλειδώσαμε τα ποδήλατα σε ένα δεντράκι και προχωρήσαμε με αποφασιστικότητα προς τον κινηματογράφο, ελέγχοντας την κίνηση. Ο «εχθρός», δηλαδή τυχόν γνωστοί, απουσίαζε, με εξαίρεση μία γριά που έπλεκε στο απέναντι μπαλκόνι και μας κοίταξε για μια στιγμή αδιάφορα πίσω από τα γυαλιά της.

«Γεια σου μπάρμπα, κόψε μας τρία», είπε αποφασιστικά ο Βαγγέλης στον ηλικιωμένο ταμιά του κινηματογράφου, όταν φτάσαμε στο γκισέ.

Αμέσως βγάλαμε τα πορτοφόλια μας. Ο γέρος αντί να μας κόψει τρία, μας «έκοψε» από την κορυφή ως τα νύχια.

«Τα 'χετε τα χρόνια ρε ή θα βρω κανένα μελά;»

Γελάσαμε σαν να ακούσαμε κάποιο αστείο.

«Τι είναι αυτά που λες τώρα! Αν θες να σου δείξουμε και ταυτότητες».

«Καλά ο νεαρός από δω έχει και μούσια», είπε δείχνοντας εμένα με μία κίνηση του κεφαλιού «Εσείς όμως;».

«Δείξτε τις ταυτότητές σας ρε παιδιά, γιατί μοιάζετε και με πιτσιρικάδες εδώ που τα λέμε», είπα εγώ χαμογελώντας. Ήταν η εκδίκησή μου για όσες φορές με αποκαλούσαν «πιτσιρικά» και «μικρό», επειδή ήμουν πέντε μήνες μικρότερός τους. Η πυκνή τριχοφυΐα στο πρόσωπό μου και η συνήθεια να μένω αζύριστος (μία από τις πολλές εφηβικές συνήθειες στα πλαίσια του αγώνα να πείσω ότι μεγάλωσα) είχαν κάνει τη δουλειά τους τέλεια. Οι άλλοι δεν είχαν καν αρχίσει να ξυρίζονται. Πάντως, ο γέρος δεν επέμεινε για ταυτότητες, μας έκοψε τρία εισιτήρια και μας έκανε νόημα να περάσουμε.

Ένας σκοτεινός διάδρομος οδηγούσε στην αίθουσα προβολής. Τελείως στα τυφλά, προσπαθούσαμε ακουμπώντας στον τοίχο να βρούμε την πόρτα.

«Άκου πράγματα», άκουσα τον Γιάννη να μουρμουρίζει στο σκοτάδι, «θα έβαζε τον “μικρό” και δεν θα έβαζε εμάς!».

Εν τω μεταξύ τα μάτια μας άρχισαν να συνηθίζουν στο σκοτάδι. Στους τοίχους διέκρινα αφίσες –

απομεινάρια της «χρυσής εποχής». Ο Λογοθετίδης στο «Ούτε γάτα ούτε ζημιά», η Βουγιουκλάκη στη «Σωφερίνα», ο Κωσταντάρας στον «Τρελοπενηντάρη». Περασμένα μεγαλεία. Για λίγο ένιωσα μελαγχολία. Φαντάστηκα τους γονείς μου, αρραβωνιασμένους, ένα σαββατόβραδο μιας άλλης εποχής, να έρχονται στον ίδιο χώρο για να διασκεδάσουν ανάμεσα σε πλήθος κόσμου, μέσα σε φωνές μεγάλων και τσιριχτά παιδιών. Και να 'μαι εγώ τώρα στον ίδιο χώρο, χρόνια μετά, να έρχομαι κρυφά Σάββατο μεσημέρι, για να ικανοποιήσω τελείως διαφορετικές ανάγκες.

Επιτέλους βρήκαμε την πόρτα, παραμερίσαμε μια άθλια κουρτίνα και μπήκαμε στην αίθουσα. Στο μισοσκοτάδο μόλις που ξεχώριζαν μπροστά μας πέντε με έξι κεφάλια. Πιάσαμε τρεις θέσεις προς το τέλος και βυθιστήκαμε όσο μπορούσαμε στα καθίσματα, αφού γελάσαμε πρώτα με την προτροπή του Βαγγέλη:

«Παιδιά, πριν καθίσετε, ελέγξτε τις θέσεις μήπως έχουν τίποτα περίεργους λεκέδες».

Η ταινία είχε ήδη αρχίσει. Στην οθόνη οι πρωταγωνιστές τα έδιναν όλα. Και οι τρεις νιώσαμε αμηχανία που προσπαθήσαμε να διασκεδάσουμε με σχόλια και αστεία. Εγώ φυσικά επιστράτευσα τα «κινηματογραφικά» μου αστεία:

«Ρε παιδιά, τι ηθοποιία είναι αυτή;»

«Μα ποιος άσχετος είναι διευθυντής φωτογραφίας;»

«Τα σκηνικά είναι για πέταμα»

...μέχρι που κατάλαβα ότι επαναλαμβάνομαι χωρίς να βγάζω γέλιο και το βούλωσα.

«Προσοχή», είπε ο Γιάννης, «στο διάλειμμα μην πάει κανείς τουαλέτα γιατί θα τον κοιτάνε πονηρά».

«Κι αν θέλουμε να κατουρήσουμε πραγματικά;»
διαμαρτυρήθηκε δήθεν ο Βαγγέλης.

«Να κρατηθείς. Άσε που στις τουαλέτες τέτοιων
κινηματογράφων σου την πέφτουν διάφοροι περίεργοι».

Οι περίεργοι πάντως φαίνεται ότι θα έρχονταν άλλες
ώρες. Εκείνη τη στιγμή, με μια πρώτη διερευνητική ματιά,
είδα έναν μάλλον αξιοπρεπή κατά τ' άλλα κύριο μερικά
καθίσματα μπροστά μας, έναν νεαρότερο στις πρώτες
θέσεις και δυο άλλους στην ηλικία μας, που σε αντίθεση
με εμάς ήταν προσηλωμένοι στα επί της οθόνης.

Σε ένα τέταρτο περίπου μπήκε στην αίθουσα ένα
γεροντάκι με καμπούρα και μπαστούνι, που μόλις έσερνε
τα πόδια του και ανανέωσε τη διάθεσή μας για
καλαμπούρια:

«Παιδιά, έχει κανείς μαζί του αιθέρα;»

«Το τηλέφωνο των ασθενοφόρων 166 είναι;»

«Θα πάθει την πλάκα της σήμερα το βράδυ η γριά
του. Τι έπαθε ξαφνικά ο γέρος μου, θα λείει!»

Όταν τέλειωσε η διάθεση για αστεία αρχίσαμε κι
εμείς να προσηλωνόμαστε στο –ας το πούμε– έργο. Το
σύνθημα έδωσα εγώ:

«Εντάξει παιδιά, τώρα σταματήστε να
παρακολουθήσουμε την ταινία».

«Ναι, ρε παιδιά, να μη χάσουμε την υπόθεση»,
ειρωνεύτηκε ο Γιάννης.

«Ποια υπόθεση», πρόσθεσε ο Βαγγέλης. «Το σενάριο
παρουσιάζει χάσματα και εγγενείς αδυναμίες. Καλό
Άγγελε; Σ' έσβησα, ε;».

Και πέρα από αστεία, σκέφτηκα, θα ήταν πιο
ειλικρινές να βάζουν συνεχώς τους ηθοποιούς (;) να
βγάζουν τα μάτια τους, παρά να θέλουν να μας πείσουν

ότι έγραψαν και σενάριο. Έτσι σκέφτηκα τότε. Γιατί, χρόνια αργότερα, όταν διαπίστωσα ότι στις πορνοταινίες που γυρίζονταν για το βίντεο όντως έβαζαν τους ηθοποιούς να βγάζουν τα μάτια τους και τίποτα άλλο, τότε κατάλαβα ότι έστω κι ένα υποτυπώδες σενάριο προστατεύει κάπως την τσόντα από την ανία που ούτως ή άλλως ελλοχεύει. Επίσης τότε κατάλαβα ότι αυτή, η πρώτη μου τσόντα, ίσως ήταν ένα αριστούργημα του παγκόσμιου πορνοκινηματογράφου.

Η υπόθεση εν πάση περιπτώσει ήταν κάπως έτσι: Πρωταγωνιστεί ένα ζευγάρι. Ο σύζυγος είναι διπλωμάτης και απουσιάζει συνεχώς από το σπίτι. Η σύζυγος αναγκαστικά παρηγοριέται με ερωτική αυτοεξυπηρέτηση, σχεδόν τρις ημερησίως. Ο μπάτλερ, γνώστης των συνηθειών της κυρίας, απολαμβάνει το θέαμα πίσω από την κλειδαρότρυπα, πριν τρέξει ξαναμμένος στην κουζίνα για να συναντήσει την πάντα πρόθυμη μαγειρίσσα. Όμως μεγαλοπιάνεται και δεν ικανοποιείται με την παρτενέρ της τάξης του αλλά καλοβλέπει την κυρία του. Της καρφώνει λοιπόν ότι το αντικείμενο ενασχόλησης του συζύγου της, κατά τις συνεχείς απουσίες του, δεν είναι μόνο οι επαφές με ξένους αντιπροσώπους όσο κάποιες άλλες περισσότερο σαρκικές επαφές με πολυτελείς υπηρέτριες του αρχαιότερου επαγγέλματος. Η κυρία, απογοητευμένη, αποφασίζει (όπως υποψιάζεται ήδη ο θεατής) να τον πληρώσει με το ίδιο νόμισμα, κάνοντας ευτυχισμένο τον μπάτλερ. Γρήγορα δοκιμάζει και τις ερωτικές ικανότητες του σοφέρ, αμέσως μετά πέφτει και στην αγκαλιά του μαύρου κηπουρού (αγκαλιά τρόπος του λέγειν, για την ακρίβεια πρώτα πέφτει στα γόνατα μπροστά του και ακολούθως πέφτει στα τέσσερα). Καθώς μάλιστα είναι

υπεράνω διαφορών όχι μόνο τάξης και φυλής αλλά και φύλου, δεν αργεί να περιλάβει και τη μαγείρισσα που – όπως είπαμε– είναι πάντα πρόθυμη. Όταν εξαντλήσει το υπηρετικό προσωπικό (μεταφορικά βέβαια, γιατί κατά τ' άλλα δείχνουν ανεξάντλητοι) η κυρία διπλωμάτου, με την αρωγή μιας φίλης της, μυείται στην επί χρήμασι έκδοση, θεωρώντας ότι δεν θα ήταν άσχημα μαζί με την εκδίκηση να πάρει και κανένα φράγκο. Στο σπίτι εν τω μεταξύ η αλλαγή των συνηθειών της κυρίας φέρνει αποφασιστική μεταβολή στις συνήθειες του υπηρετικού προσωπικού. Αφού πλέον, εκτός από τον κύριο, απουσιάζει συχνότατα και η κυρία, οι υπηρέτες πολιτογραφούνται και τυπικά υπήκοοι της «αυτοκρατορίας των αισθήσεων». Η μαγείρισσα βέβαια, ως το μόνο θηλυκό, έχει περισσότερο φόρτο εργασίας στη νέα τάξη πραγμάτων, αλλά τον υφίσταται αδιαμαρτύρητα για να μην πω με περισσή σπουδή. Ο ζήλος της μάλιστα την παρακινεί να αντεπεξέρχεται στις νέες της υποχρεώσεις, ικανοποιώντας τα αρσενικά του σπιτιού όχι με αυστηρή σειρά προτεραιότητας αλλά και ταυτοχρόνως.

Αλλά κι ο έκδοτος στις ηδονές διπλωμάτης δεν είναι απών από την ιστορία. Συχνά – πυκνά παρακολουθούμε τις ερωτικές του περιπέτειες, τόσο πυκνά ώστε να αναρωτιόμαστε πότε αυτός ο άνθρωπος ασχολείται με το έργο για το οποίο πληρώνεται από τον φορολογούμενο λαό. Άσε που αναλογιζόμαστε μήπως η αναποτελεσματικότητα και της ελληνικής διπλωματίας έχει τέτοιες αιτίες που δεν υποψιάστηκε ποτέ κανείς.

Κι ερχόμαστε στην κορύφωση του δράματος. Κάποτε, ένας γνωστός του διπλωμάτη, υπουργός αν θυμάμαι καλά, του μιλά για μία κυρία που «δοκίμασε» πρόσφατα και που

όπως λέει «πρόκειται για πουτάνα ποιότητας (!!!) κλάσεις ανώτερη από αυτές που έχουμε πηδήξει μέχρι σήμερα». Φυσικά ο έξυπνος θεατής την έχει ψυλλιαστεί και πάλι. Ο κύριος διπλωμάτης πηγαίνει να συναντήσει αυτή την ταλαντούχα πόρνη και βρίσκεται μπροστά στην εξίσου ανυποψίαστη γυναίκα του. Η αποκάλυψη όμως δεν συνοδεύεται από σκηνές ξυλοδαρμού, από απειλές διαζυγίου ή ψυχολογικά τραύματα, όπως θα περιμέναμε στον «συμβατικό κινηματογράφο» αλλά από μία εορταστική συνουσία με την οποία το ζευγάρι εγκαινιάζει τη νέα του ζωή που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ζήλιας και την αλλαγή ερωτικών συντρόφων που, όπως διαπιστώνουν, δυναμώνει την αγάπη! Μέχρι και ηθικό δίδαγμα είχε λοιπόν.

Από ένα σημείο και μετά, στη διάρκεια της ταινίας, τα μόνα σχόλιά μας που διέκοπταν την παρακολούθηση ήταν τα σχετικά με την επίδραση του θεάματος στη γενετήσια περιοχή μας.

«Ρε μάγκες, μου έχει γίνει κάγκελο», ανακοίνωνε θριαμβευτικά ο Γιάννης.

«Εμένα ούτε που σαλεύει! Τι έχω πάθει ρε παιδιά;» έλεγε ανήσυχος ο Βαγγέλης.

Αυτό το περίεργο φαινόμενο μας ήταν γνωστό από αφηγήσεις συμμαθητών και φίλων που άλλοι με έκπληξη και άλλοι με έκδηλη ανησυχία όπως ο Βαγγέλης, διαπίστωναν ότι το σκληρό πορνό δεν είχε την αναμενόμενη επίδραση όπως –προς μεγάλη τους έκπληξη– τα σοφτ.

Όσο για μένα, αρχικά δοκίμασα ένα μικρό σοκ με όλα εκείνα τα γκρο πλαν του ανδρικού μορίου που μπαινόβγαине εν είδει γεωτρυπάνου στο αιδούο. Είχα

ακούσει ότι στις ταινίες αυτές η φαντασία δεν είχε καμία θέση, αφού όλα τα παρουσιάζονται με ντοκιμαντερίστικη ψυχρότητα, αλλά και πάλι η έκπληξή μου ήταν δυνατή. Μετά όμως, όταν συνήθισα στις ανατομικές λεπτομέρειες, ένιωσα να σχηματίζεται μία από εκείνες τις σκληρές στύσεις της εφηβείας που άπαξ και έρχονταν δεν εννοούσαν να εξαφανιστούν παρά μόνο μετά από εκσπερμάτιση, μία από εκείνες τις στύσεις που οι μεσήλικοι νοσταλγούν με πόνο καρδιάς. Δυστυχώς έτσι μας έχει πλάσει η φύση (εδώ όλοι οι άρρενες αναγνώστες ας αναστενάζουν βαθιά): τις πιο σκληρές και διαρκείς στύσεις τις έχουμε τότε που πάνε χαμένες.

Όταν βγήκαμε από τον κινηματογράφο είχε πλέον σκοτεινιάσει. Ήμασταν κι οι τρεις σιωπηλοί αλλά ένα αδιόρατο χαμόγελο στα χείλη των φίλων μου (υποψιάζομαι και στα δικά μου) έδειχνε ότι στο μυαλό μας παίζονταν επαναλήψεις από τα καλύτερα της ταινίας. Γι' αυτό και τα μέτρα ασφαλείας είχαν ατονήσει. Χωρίς να ελέγξουμε την κίνηση, που τώρα ήταν πολύ πυκνότερη γύρω από τον κινηματογράφο, ανεβήκαμε στα ποδήλατα και πήραμε το δρόμο της επιστροφής.

Στο σπίτι, βέβαια, μαζί με ένα ζεστό μπάνιο, πρώτης προτεραιότητας έργο ήταν η ανακούφιση που ήρθε σε λίγα μόλις δευτερόλεπτα με μερικές παλινδρομήσεις του καρπού. Αμέσως ξάπλωσα στη μπανιέρα, με ένα αίσθημα του κενού που σου αφήνει καμιά φορά ο οργασμός και έκλεισα τα μάτια μου βυθιζόμενος σε φιλοσοφικές σκέψεις:

«Αν το καλοσκεφτείς, τόση συζήτηση, τόση φασαρία, τόση αγωνία γίνονται μόνο για μερικά δευτερόλεπτα καθαρής κι ατόφιας ηδονής».

Η πόλη μέσα μου – Σταθμός τέταρτος: Ο κρεοπώλης τρομοκράτης

Πέριξ της πλατείας Ταχυδρομείου βρίσκονται σήμερα καμιά εικοσαριά καφετέριες. Καθισμένος πρόσφατα σε μία από αυτές, σκεφτόμουν ότι είναι πλέον τόσο συνυφασμένες με την πλατεία, ώστε είναι αδύνατον να θυμηθείς τι ακριβώς ήταν παλιότερα η κάθε μία από αυτές. Θυμάμαι μόνο ένα κρεοπωλείο που ανάμεσα σε μία σειρά καφετεριών «κράτησε αντίσταση» αρκετά χρόνια πριν γίνει κι αυτό καφετέρια –μάλιστα βάζαμε στοίχημα έως τότε θα αντιστέκεται– καθώς και το φαρμακείο που έγινε καφετέρια μόλις πέρυσι.

Καθώς προσπαθούσα μάταια να θυμηθώ την παλιά χρήση των καφέ της πλατείας, μου ήρθε σαν έκλαμψη η Chevalier, μία μεγάλη καφετέρια στην οδό Ρούσβελτ, που εκτεινόταν εκεί όπου σήμερα υπάρχουν δύο ή τρία μικρά καφέ.

Ξανάρθε στο μυαλό μου μία ιστορία που σήμερα πια θα έχουν ξεχάσει οι περισσότεροι Λαρισαίοι, αλλά που στη δεκαετία του '80 είχε αναστατώσει ολόκληρη την πόλη. Είναι μία ιστορία με μυστήριο και αίμα, που έχει την αφετηρία της σε μία «τρελή βραδιά καρναβαλιού».

Ήταν Απόκριες και η πόλη γλεντούσε στα μαγαζιά, στους δρόμους και τις πλατείες. Στην καφετέρια Chevalier υπήρχε εορταστικό κλίμα, όπως παντού, που πολύ σύντομα έμελλε να διαλυθεί βίαια. Νωρίς το βράδυ στο μαγαζί, εμφανίστηκε ένας άνδρας αδιευκρίνιστης ηλικίας, φορώντας μάσκα γέρου, και ζήτησε τον ιδιοκτήτη της καφετέριας. Όταν του είπαν ότι απουσιάζει, κάθισε στο μπαρ και ήπια μερικά ποτά χωρίς να βγάλει τη μάσκα του. Μόλις ήρθε ο ιδιοκτήτης της καφετέριας, ο μεταμφιεσμένος άγνωστος τον ρώτησε αν είναι ο ιδιοκτήτης και όταν πήρε θετική απάντηση, έβγαλε ένα πιστόλι και τον πυροβόλησε. Στην αναταραχή που ακολούθησε, ο μεταμφιεσμένος εξαφανίστηκε τρέχοντας, ενώ το θύμα εξέπνευσε λίγο αργότερα.

Η πόλη πάγωσε με το ξαφνικό έγκλημα που έγινε μέσα σε τόσο κόσμο, στο κέντρο της πόλης και μέσα σε μία ατμόσφαιρα γιορτής. Όπως συμβαίνει σε τέτοιες περιπτώσεις, οι φήμες οργίασαν, με επικρατέστερη την κλασική εκδοχή: ξεκαθάρισμα λογαριασμών ανθρώπων του υποκόσμου. Ωστόσο, λίγο καιρό μετά τη δολοφονία, η πόλη ξαφνιάστηκε για δεύτερη φορά.

Μία επιστολή που έφτασε στην τοπική εφημερίδα «Ελευθερία» έκανε γνωστή την ύπαρξη της «Επαναστατικής Οργάνωσης 1η Μάη» που αναλάμβανε την ευθύνη για τη δολοφονία, υποστηρίζοντας ότι χτύπησε τον ιδιοκτήτη της καφετέριας διότι, όπως υποστήριζε, στο κατάστημά του έκανε διακίνηση ναρκωτικών. Υπενθυμίζω εδώ ότι τότε δεν υπήρχε η γνωστή τρομοκρατική οργάνωση «1η Μάη» που πρωτοεμφανίστηκε το 1987. Την επιστολή έριξε κάποιος κρυφά τη νύχτα στα γραφεία της εφημερίδας. Ήταν

χειρόγραφο, γραμμένη με κεφαλαία γράμματα, ασύντακτη και με αμέτρητες ανορθογραφίες. Ειπώθηκε τότε ότι είναι επίτηδες γραμμένη έτσι για να μην αποκαλύψει την ταυτότητα του δράστη! Αλλά και οι ιδέες που εξέφραζε θα ταίριαζαν μάλλον σε μαθητή λυκείου –και μάλιστα όχι καλό μαθητή!– παρά σε τρομοκράτες. Π.χ. καλούσε το κράτος να διοργανώσει σεμινάρια για ενημέρωση των μαθητών στο πρόβλημα των ναρκωτικών και γενικά πρότεινε λύσεις που θα έφερναν γέλια σε μία οργάνωση που θέλει να λέγεται «επαναστατική».

Τα σενάρια, όπως είναι φυσικό, φούντωσαν. Άλλοι επέμεναν ότι πρόκειται για ξεκαθάρισμα λογαριασμών των νονών της νύχτας που προσπαθούν να θολώσουν τα νερά και άλλοι ότι η τρομοκρατία (που μεσουρανούσε στην Αθήνα εκείνη την εποχή) άπλωνε τα πλοκάμια της στην επαρχία.

Αργότερα στην εφημερίδα «Ελευθερία» έφτασε άλλη μία επιστολή της ίδιας «οργάνωσης» με τον ίδιο τρόπο: κάποιος την έριξε νύχτα κάτω από την εξωτερική πόρτα. Σ' αυτές ο συντάκτης εξέφραζε την άποψή του για φλέγοντα θέματα της επικαιρότητας και απειλούσε για νέες δυναμικές ενέργειες στο μέλλον φέρνοντας ως παράδειγμα αποφασιστικότητας τη δολοφονία του ιδιοκτήτη της Chevalier.

Το μυστήριο λύθηκε σε λιγότερο από ένα χρόνο μετά τη δολοφονία, με τη σύλληψη του δράστη. Ο άνθρωπος που δολοφόνησε τον ιδιοκτήτη της καφετέριας και υποδύθηκε μία ολόκληρη τρομοκρατική οργάνωση δεν ήταν παρά ένας κρεοπώλης –πραγματικά ένας άνθρωπος της διπλανής πόρτας! Ένας συμπολίτης μας που, ζηλεύοντας τη «δόξα» των τρομοκρατών της Αθήνας,

θέλησε να τους μιμηθεί και να διορθώσει τα στραβά της κοινωνίας με το όπλο στο χέρι. Όσο για τις ανορθογραφίες και τις ασυνταξίες των προκηρύξεων που έβγαζαν μάτι, αυτές δεν έκρυβαν καμία σκοπιμότητα αλλά πολύ απλά απηχούσαν τις γραμματικές του γνώσεις. Ο κρεοπώλης, παρακινήμένος από τη φήμη ότι στη συγκεκριμένη καφετέρια γίνεται διακίνηση ναρκωτικών, συνέλαβε και εκτέλεσε το σχέδιο δολοφονίας, θεωρώντας ότι έτσι συμβάλλει στη διάσωση της νεολαίας από τη μάστιγα των ναρκωτικών.

Κατά τη σύλληψή του δεν έφερε καμία αντίσταση, ομολόγησε τα πάντα αμέσως και υπέδειξε το πίσω μέρος ενός ψυγείου του καταστήματος ως την κρυψώνα του όπλου και της σφραγίδας που χρησιμοποιούσε στις προκηρύξεις του. Η αστυνομία δεν αποκάλυψε πώς έφτασε στα ίχνη του δράστη. Ο τότε αστυνομικός διευθυντής είχε δηλώσει χαρακτηριστικά:

«Δεν θα δώσουμε μαθήματα προφύλαξης στους κακοποιούς».

Πάντως, το πιθανότερο είναι ότι απλά παρακολουθούσαν τις νυχτερινές ώρες την εφημερίδα «Ελευθερία» και τον έπιασαν τη στιγμή που άφηνε μία ακόμη επιστολή.

Λίγο μετά την καταδίκη του σε ισόβια, στην «Ελευθερία» δημοσιεύθηκε μία φωτογραφία από παλαιότερη προεκλογική ομιλία ενός τοπικού βουλευτή του ΠΑΣΟΚ. Στις πρώτες σειρές του ακροατηρίου διακρινόταν καθαρά ο διάσημος πια κρεοπώλης.

Η καφετέρια Chevalier, λίγο μετά τη δολοφονία, άλλαξε επωνυμία και στη θέση της παλιάς τοποθετήθηκε με τεράστια γράμματα το όνομά του νεκρού ιδιοκτήτη

της. Λίγο αργότερα πουλήθηκε και διαιρέθηκε σε μικρά καφέ. Σε ένα από αυτά συνήθιζα μέχρι πρόσφατα τα χειμωνιάτικα πρωινά, να πίνω τον καφέ μου, όταν είχα ρεπό. Ούτε μία στιγμή δεν σκέφτηκα ότι στο ίδιο σημείο έπεσε νεκρός ένας άνθρωπος, πληρώνοντας με τη ζωή του μία απλή φήμη και το όνειρο ενός ανθρώπακου να γίνει αντάρτης πόλεων.

Η πόλη μέσα μου – Σταθμός πέμπτος: Τα παλιά σινεμά

Περπατώντας στην οδό Παναγούλη, απέναντι από την πλατεία Ταχυδρομείου, σχεδόν ποτέ δεν πέφτει πια το βλέμμα μου στον κινηματογράφο «Ολύμπια», που έχει τα τελευταία χρόνια μόνιμα τα ρολά του κατεβασμένα. Κι όμως, κάποτε, κάθε φορά που περνούσα από εδώ, σταματούσα οπωσδήποτε για να ρίξω μια ματιά στις μαρκίζες. Εδώ είναι ο γενέθλιος τόπος της εφηβικής μου κινηματογραφοφιλίας. Μαθητής δευτέρας γυμνασίου και εκκολαπτόμενος κομμουνιστής, πήγα να δω μία στρατευμένη αριστερή ταινία για τον Εμφύλιο, που θα συνέβαλε στην κομμουνιστική μου διαπαιδαγώγηση, τα «Χρόνια της θύελλας» του Νίκου Τζίμα. Από την ταινία δεν κατάλαβα και πολλά πράγματα, αλλά όταν βγήκα από τον κινηματογράφο, είχα γοητευθεί ανεπανόρθωτα από τη σκοτεινή αίθουσα και τη μεγάλη οθόνη. Από τότε και για πολλά χρόνια, στη σαββατιάτικη έξοδό μου, ο κινηματογράφος ήταν η πρώτη μου επιλογή. Στον ίδιο κινηματογράφο, επτά χρόνια αργότερα, δευτεροετής φοιτητής πλέον, η ενασχόλησή μου με το σινεμά πήρε την πιο επίσημη μορφή της: μέλος της κριτικής επιτροπής του

1ου Μεσογειακού Φεστιβάλ Νέων Κινηματογραφιστών Λάρισας που τότε φιλοξενούνταν εκεί! Μην απορείτε πώς έγινε αυτό. Στο φεστιβάλ αυτό η κριτική επιτροπή απαρτίζεται από θεατές που επιλέγονται με κλήρωση πριν από την έναρξη των προβολών του διαγωνιστικού τμήματος.

Είναι περίεργο, αλλά δεν μπορώ να θυμηθώ πολλές ταινίες που είδα εδώ. Θυμάμαι όμως καλά μία: «Η Πέγκι Σου παντρεύτηκε» του Φράνσις Φορντ Κόπολα. Η Κάθλιν Τέρνερ έχει παντρευτεί τον εφηβικό της έρωτα και συμμαθητή της (Νίκολας Κέιτζ) με τον οποίο βρίσκονται σε διάσταση. Σε μία συνάντηση παλιών συμμαθητών λιποθυμά και επιστρέφει στα μαθητικά της χρόνια. Τώρα πια, έχοντας την εμπειρία του... μέλλοντος, είναι αποφασισμένη να μην επαναλάβει τα ίδια λάθη. Αυτό που έχει όλες τις προδιαγραφές για μία ρομαντική κομεντί, στα χέρια του Κόπολα γίνεται επιπλέον ένα μελαγχολικό σχόλιο πάνω στην επιθυμία του ανθρώπου να αλλάξει τη μοίρα του και την αδυναμία του να τα καταφέρει. Στην τεράστια οθόνη του «Ολύμπια» θα θυμάμαι για πάντα την Κάθλιν Τέρνερ να λέει με θράσος στον καθηγητή της «η άλγεβρα δεν θα μου χρειαστεί, σας μιλώ εκ πείρας» και να φωνάζει στον συμμαθητή της που της προτείνει γάμο, τον τίτλο της ταινίας «No! Peggy Sue got married». Το πεπρωμένον φυγείν αδύνατον, Πέγκι Σου!

Fade out στην οθόνη του «Ολύμπια». Βγαίνω από τη σκοτεινή αίθουσα και προχωρώ λίγο παρακάτω, πάντα στην οδό Παναγούλη. Στη γωνία με τον πεζόδρομο Κούμα, συναντώ ένα ακόμη «ένδοξο» σινεμά του παρελθόντος, το «Παλλάς». Σήμερα στεγάζει κατάστημα ηλεκτρικών συσκευών. Όμως σχεδόν τίποτα δεν άλλαξε

από τότε. Η ταμπέλα παρέμεινε, οι μαρκίζες εξακολουθούν να διαφημίζουν ταινίες (άλλου κινηματογράφου), ενώ στο εσωτερικό η μόνη διαφορά είναι ότι στη θέση των καθισμάτων βρίσκονται πλυντήρια, τηλεοράσεις, στερεοφωνικά, ψυγεία κλπ. Το εκράν και η σκηνή (με την αυλαία!) είναι ακόμη στη θέση τους. Ακόμη και το φθαρμένο μωσαϊκό έχει διατηρηθεί όπως ακριβώς ήταν και τότε. Παρατηρώντας το νομίζω ότι θα ακούσω τον ήχο που έκαναν τα άδεια μπουκάλια κόκα-κόλας κυλώντας από την κορυφή της αίθουσας, ώσπου να σταματήσουν την κατηφορική πορεία τους στο τέλος της αίθουσας, σκοντάφτοντας προηγουμένως σε πόδια και καθίσματα –συχνή κακή συνήθεια κάποιων θεατών τότε!

Κι από εδώ θυμάμαι λίγες ταινίες αλλά αυτό δεν είναι περίεργο. Έπαιξε κυρίως περιπέτειες και b-movies. Εδώ είδα... στάσου λίγο να θυμηθώ... Ναι! Εδώ είδα το «Καράτε Κιντ» και μάλλον το θυμάμαι, γιατί στην τελική αναμέτρηση η αίθουσα είχε μετατραπεί σε... κερκίδα. Όταν ο Ραλφ Μάτσιο κατάφερε το περίφημο(;) χτύπημα του γερανού στον αντίπαλό του κερδίζοντας τον αγώνα, όλοι ξεσπάσαμε σε επευφημίες και χειροκροτήματα.

Από αυτόν τον κινηματογράφο έχω κι άλλες αναμνήσεις αλλά πολύ πιο μακρινές και πολύ πιο θαμπές. Εδώ γίνονταν, τα πρωινά της Κυριακής, οι προβολές του Σινεάκ, όταν ήμουν στο δημοτικό: Ταρζάν, Ζορρό, Μίκυ Μάους και κλήρωση με πολλά δώρα.

Αφήνω πίσω μου το «Παλλάς» και ανεβαίνω τον πεζόδρομο Κούμα ως το τέλος του. Εκεί σταματώ σε ένα κατάστημα από τα πιο αγαπημένα των γυναικών της Λάρισας. Ανήκει σε πανελλήνια αλυσίδα καταστημάτων καλλυντικών. Εδώ ήταν το «Βικτώρια». Ο

κινηματογράφος αυτός ήταν τεράστιος και στη δεκαετία του 80, γέμιζε πια πολύ σπάνια. Τον θυμάμαι γεμάτο μόνο στο «Διαμάντι του Νείλου» που για να παρακολουθήσουμε έπρεπε να περιμένουμε μισή ώρα στην ουρά και μάλιστα στην απογευματινή προβολή.

Κάποτε, ο ιδιοκτήτης του «Βικτώρια» είχε μία επιτυχή έμπνευση: έχτισε τον τεράστιο εξώστη και τον χώρισε στα δύο δημιουργώντας δύο επιπλέον μίνι αίθουσες, το «Βικτώρια 2» και «Βικτώρια 3» –κάτι σαν ένα πρώιμο multiplex εκείνης της εποχής. Αυτή η διαρρύθμιση έδινε τη δυνατότητα σε μας τους δαιμόνιους και μονίμως άφραγκους έφηβους να παρακολουθούμε δύο ταινίες στην τιμή της μιας. Βλέπαμε μία ταινία στη μία αίθουσα, όταν τελείωνε κατεβαίναμε για λίγο στο κυλικείο στον ημιώροφο και μετά ανεβαίναμε από την άλλη σκάλα στη διπλανή αίθουσα. Μετά από τέσσερις ώρες βγαίναμε επιτέλους από το σινεμά με το κεφάλι ζαλισμένο και τα μάτια πρησμένα.

Αυτά τα δύο σινεμαδάκια έδιναν τη δυνατότητα στον ιδιοκτήτη του κινηματογράφου να προβάλλει παλιές ή αντιεμπορικές ταινίες που ήταν ασύμφορο να προβληθούν σε μεγάλη αίθουσα. Εξυπακούεται ότι εγώ ο ανήσυχος έφηβος, που πολύ νωρίς στράφηκα στον (λεγόμενο) ποιοτικό κινηματογράφο, είδα τις περισσότερες ταινίες της ζωής μου σε αυτά τα δύο σινεμαδάκια. Εδώ είδα έξοχες ταινίες που διαμόρφωσαν την κινηματογραφική μου παιδεία, όπως το κλασικό «Όσο υπάρχουν άνθρωποι», το καταγγελτικό «Η βιτρίνα», το ποιητικό «Τα φτερά του έρωτα», το ονειρικό «Ο αταίριαστος», το άγριο αλλά και τρυφερό «Ερωτικές ιστορίες καθημερινής τρέλας» και πολλά άλλα.

Το πιο βασικό όμως είναι ότι εδώ, στα δυο σινεμαδάκια του Βικτώρια, μνήθηκα στον κόσμο του Γούντι Άλεν. Πήγα να δω για πρώτη φορά ταινία του, όταν προβαλλόταν το «Broadway Danny Rose» (με τον χαζό και παραπλανητικό τίτλο «Ο ατσίδας του Μπρόντγουεϊ»), νομίζοντας ότι θα δω μία κανονική κωμωδία. Φυσικά απογοητεύθηκα. Όμως επιστρέφοντας στο σπίτι και όσο τη σκεφτόμουν ένιωθα να γοητεύομαι από αυτό τον τύπο του ευφυούς αλλά άτυχου ανθρωπάκου που έπαιζε σχεδόν πάντα ο Γούντι Άλεν. Μετά είδα τον «Ειρηνοποιό» (Peace and death), τον «Υπναρά» (Sleeper), τη «Σεξοκωμωδία θερινής νυκτός» (A Midsummer night's sex comedy) και τον μοναδικό «Νευρικό εραστή» (Annie Hall), αλλά και κάθε χρόνο τη νέα του ταινία, ακολουθώντας τον με πίστη στην πορεία του από τις κωμωδίες με γκαγκ, στις περισσότερο εκλεπτυσμένες και σοφιστικέ κωμωδίες μέχρι τα σκέτα δράματα στα οποία κατέληξε τη δεκαετία του '80 πριν επιστρέψει στις κωμωδίες του '90. Λάτρεψα ακόμη και το «Σεπτέμβρη», μία ταινία που λέω συχνά ότι δεν θα θυμάται ούτε ο ίδιος ο Γούντι Άλεν, ένα δράμα δωματίου, χωρίς ούτε ένα εξωτερικό πλάνο, με υπέροχη μπεζ φωτογραφία, ένα φιλμ βουτηγμένο στη φθινοπωρινή μελαγχολία.

Κάθε φορά όταν έφεταν οι τίτλοι, ίδιοι κι απαράλλαχτοι από τη δεύτερη ταινία του μέχρι σήμερα (ή ίδια γραμματοσειρά σε μαύρο φόντο με τζαζ μουσική), καθόμουν όσο πιο αναπαυτικά μπορούσα στην πολυθρόνα, ξεχνούσα τα πάντα και άφηνα να με συνεπάρει η πεποίθηση ότι θα περάσω δύο υπέροχες ώρες.

Τι κοινό μπορεί να έχει η ζωή ενός Λαρισαίου έφηβου στη δεκαετία του '80 με τη ζωή των ηρώων του

Γούντι Άλεν; Κανένα απολύτως. Όμως το γουντιαλενικό σύμπαν ασκούσε πάνω μου μία τέτοια γοητεία, ώστε να ονειρεύομαι κάπως έτσι τη ζωή μου. Θα ήθελα να ζούσα σε ένα τέτοιο κόσμο. Ένα κόσμο όπου οι πρωταγωνιστές συνήθως είναι συγγραφείς ή ηθοποιοί ή εκδότες ή αρθρογράφοι ή σκηνοθέτες. Που μοιράζουν το χρόνο τους ανάμεσα σε βιβλιοθήκες, πινακοθήκες, wine-bars και τον καναπέ του ψυχαναλυτή. Που ζουν σε διαμερίσματα με θέα τους ουρανοξύστες, με βαρυφορτωμένες βιβλιοθήκες, με τοίχους με μοντέρνους πίνακες. Που συζητούν για τον Ντοστογιέφσκι, τον Φρόιντ, τον Οιδίποδα και τον Ντιουκ Έλιγκτον. Που στην ερώτηση «με τι ασχολείσαι αυτόν τον καιρό;» απαντούν «κάνω έρευνα για ένα θεατρικό που έχω στα σκαριά». Που έχουν ένα ευφυολόγημα στην άκρη της γλώσσας για κάθε περίπτωση. Που κάθε αποτυχημένη τους σχέση δεν αγγίζει ποτέ το τραγικό, αλλά προορίζεται να αφήσει μόνο μία πικρή γεύση. Που ξεπερνούν κάθε κρίσιμη καμπή στη ζωή τους γράφοντας ένα βιβλίο. Που ζουν στην πρωτεύουσα του κόσμου, τη Νέα Υόρκη, από την οποία όμως με ένα μαγικό ραβδάκι έχουν αφαιρεθεί η εγκληματικότητα, τα ναρκωτικά, το Χάρλεμ κι έχουν απομείνει το Σέντραλ Παρκ, το Μανχάταν και οι παλιές πολυκατοικίες με τα κόκκινα τούβλα και τις εξωτερικές μεταλλικές σκάλες κινδύνου.

Όμως ο Λαρισαίος έφηβος ξέρει ότι η ζωή του δεν είναι κι ούτε πρόκειται να γίνει ποτέ έτσι. Γι' αυτό του αρκεί να ζει αυτό το όνειρο στις δύο ώρες της ταινίας – ούτε καν δύο, αφού αυτός ο δαιμόνιος δημιουργός επιμένει εκνευριστικά να φτιάχνει χρόνια και χρόνια ταινίες που διαρκούν ακριβώς ενενήντα λεπτά.

Με το μυαλό μου γεμάτο εικόνες της Νέας Υόρκης του Γούντι Άλεν, κατεβαίνω τα σκαλιά που οδηγούν στα «Βικτώρια 2 και 3», τα μόνα από τα παλιά σινεμά που λειτουργούν και σήμερα.

Αυτή τη φορά κατευθύνομαι προς την αρχή της Κούμα και στρίβω δεξιά στη Ρούσβελτ. Λίγο μετά τον πεζόδρομο της Παπασταύρου σταματώ στα μαγαζιά ρούχων. Όχι για να δω τις βιτρίνες αλλά για να θυμηθώ τον κινηματογράφο «Διονύσια» που λειτουργούσε εδώ ως το τέλος της δεκαετίας του '80. Ήταν ο πρώτος από τους παλιούς κινηματογράφους της πόλης που έκλεισε. Σε μία από τις πρώτες επιστροφές μου από τη Θεσσαλονίκη όπου σπούδαζα, το 1990, είδα με μία μικρή δόση έκπληξης ότι τα «Διονύσια» είχαν γίνει «Club Διονύσιον», ένα πολύ καλό μαγαζί που, όμως, σε ένα χρόνο έκλεισε και έδωσε τη θέση του σε αίθουσα ψυχαγωγίας με μπιλιάρδα και φλιπεράκια, για να διαιρεθεί τελικά σε δυο – τρία καταστήματα ρούχων.

Στα «Διονύσια» προβάλλονταν τακτικά η άλλη μεγάλη κινηματογραφική μου αγάπη, ο Χίτσκοκ. Συνήθως οι κινηματογράφοι τότε έπαιζαν παλιές ταινίες Δευτέρα με Πέμπτη και τις καινούργιες Παρασκευή με Κυριακή. Όταν τύχαινε να προβάλλεται Χίτσκοκ και είχα σχολείο το απόγευμα, έπρεπε να τρέξω γρήγορα από τη συνοικία της Νεάπολης στο σπίτι, να παρατήσω την τσάντα και κατευθείαν, τρέχοντας πάντα, να μεταβώ στο κέντρο για να προλάβω την προβολή. Μία τέτοια καθημερινή, μετά το σχολείο, είδαμε με ένα φίλο μου τον «Άνθρωπο που γνώριζε πολλά». Στην περίφημη σκηνή με την απόπειρα δολοφονίας στο θέατρο, μας θυμάμαι να στριφογυρνάμε με αγωνία στις καρέκλες μας. Ξέρουμε ότι κάποιος θα

επιχειρήσει να σκοτώσει έναν ηγέτη κράτους στη διάρκεια της συναυλίας. Ξέρουμε ότι ο πυροβολισμός θα πέσει τη στιγμή που θα ηχήσουν τα κύμβαλα. Μαζί με μας το ξέρουν ο Τζέιμς Στιούαρτ και η Ντόρις Ντέι που προσπαθούν να αποτρέψουν τη δολοφονία. Κι ο Αλφρέδος από εκεί και πέρα παίζει με τα νεύρα μας. Τη μία δείχνει τον δολοφόνο να παίρνει θέση πίσω από την κουρτίνα, να στρέφει την κάννη του πιστολιού προς τον στόχο και τον μουσικό της ορχήστρας να σηκώνεται και να παίρνει τα κύμβαλα στα χέρια του. Την άλλη βάζει την κάμερα να τρέχει πάνω στις νότες και να ζουμάρει στο τέλος της παρτιτούρας, στην ένδειξη «Cymbals». Στο τέλος χώνει την κάμερα ανάμεσα από τα δύο κύμβαλα που είναι έτοιμα να συγκρουστούν. Μέχρι να ουρλιάξει η Ντόρις Ντέι για να σώσει το υποψήφιο θύμα, κοντέψαμε να ουρλιάξουμε εμείς. Χίτσκοκ είναι αυτός! Λες και δεν τον ξέραμε!

Στο σινεμά συναντήσαμε μία παρέα από καθηγήτριες του σχολείου που μάλλον εντυπωσιάστηκαν που μαθητές της τρίτης γυμνασίου σχόλασαν εφτάμισι το βράδυ από το σχολείο και έτρεξαν να δουν μία ταινία που γυρίστηκε είκοσι χρόνια πριν από τη γέννησή τους.

Είναι ώρα να βγω από το «Διονύσια» και από το παρελθόν. Μπαίνω στο αυτοκίνητο και ταξιδεύω λίγα χιλιόμετρα ανατολικά και είκοσι χρόνια μετά. Στην επαρχιακή οδό Λάρισας – Κοζάνης και στο σήμερα πια, στέκομαι μπροστά το Ster Cinemas, που σε σχέση με τα παλιά σινεμά αποτελεί ένα κινηματογραφικό μεγαθήριο.

Σε είκοσι χρόνια από τώρα, αν θελήσω να συμπληρώσω το κείμενο αυτό, είναι πολύ πιθανό να γράψω κάτι τέτοιο:

Βλέπω στο μεγάλο εμπορικό κέντρο τον κόσμο που μπαινοβγαίνει για να ψωνίσει και να διασκεδάσει. Λίγοι θυμούνται πια ότι εδώ υπήρχε κάποτε το Ster Cinemas. Στις οχτώ αίθουσές του είδα αξέχαστες ταινίες: τον «Πληροφοριοδότη» του Σκορσέζε, το γερμανικό «Οι ζωές των άλλων», και φυσικά τον πάντα αγαπημένο Γούντι Άλεν («Μελίντα και Μελίντα», «Match Point», «Το όνειρο της Κασσάνδρας») που συνεχίζει απτότητος να γυρίζει ταινίες και στον 21ο αιώνα.

Ίσως μάλιστα να θυμηθώ ότι εδώ έκανα την πρώτη μου απόπειρα να μυήσω το γιο μου στον κόσμο της έβδομης τέχνης, φέρνοντάς τον να δει «Τα χρονικά της Νάρνια». Φυσικά θα θυμηθώ και το απροσδόκητο αποτέλεσμα της προσπάθειας: στην αρχή ένιωσε έκπληξη επειδή δεν ήταν κινούμενα σχέδια, μετά διαμαρτυρήθηκε επειδή δεν ήταν μεταγλωττισμένο, όταν, μετά την προβολή, τον ρώτησα αν του άρεσε, απάντησε βαριεστημένα «καλό ήταν» και τελικά, μόλις διαπίστωσε ότι η ώρα ήταν έντεκα, κόντεψε να βάλει τα κλάματα που έχασε το αγαπημένο του σίριαλ! Τι να κάνουμε; Δεν έχουμε την απαίτηση από τα παιδιά μας να αντιδρούν στα ίδια ερεθίσματα όπως αντιδράσαμε εμείς.

Αλλά είναι νωρίς ακόμη για να τα αφηγηθώ αυτά... Σε είκοσι χρόνια και βλέπουμε.

Οι γέροι της παλιάς γειτονιάς Ι: Ο Τράκας

Η γειτονιά όπου μεγάλωσα έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα: το πολύ μεγάλο πάρκο του Αγίου Αντωνίου –πόλο έλξης για πιτσιρικάδες, γονείς με μωρά, συνταξιούχους, άφραγκους λυκειόπαιδες κ.λπ. Όταν δεν είχαμε λεφτά ή όρεξη για να πάμε στο κέντρο, τη βγάζαμε σε ένα παγκάκι του πάρκου με φραπέ John Top από το περίπτερο. Το βασικό πλεονέκτημα του πάρκου ήταν ότι η πυκνή βλάστηση και ο χαμηλός φωτισμός που πρόσφερε κάλυψη για το κάπνισμα μία συνήθεια ημι-παράνομη τότε. Σ’ αυτό το πάρκο γνώρισα μερικούς χαρακτηριστικούς γέρους που σήμερα έχουν φύγει από τη ζωή, όχι όμως από τη μνήμη μου...

Ο Τράκας ήταν ένας μισόχαζος παππούς που περπατούσε αργά και με τα πόδια μισάνοιχτα σαν να τα έκανε πάνω του. Παρόλο που έσερνε τα βήματα με δυσκολία, δεν καθόταν σχεδόν ποτέ. Τριγυρνούσε διαρκώς σε όλο το πάρκο πάνω κάτω, ζητώντας τσιγάρο από όποιον έβρισκε μπροστά του, εξού και το παρατσούκλι του. Παράλληλα είχε τα μάτια ανοιχτά στο έδαφος. Μόλις έβρισκε κάποιο τσιγάρο που πετάχτηκε μισό, το μάζευε σε ένα άδειο κουτί τσιγάρων και συνέχιζε. Παρέα με άλλους γέρους δεν πολυέκανε. Νομίζω μάλιστα

ότι τον απέφευγαν επειδή τους ζητούσε συνέχεια τσιγάρο. Μετά το τέλος της πολύωρης αναζήτησης, καθόταν σε κάποιο παγκάκι, άναβε μία γόπα ή ένα τσιγάρο που πήρε από κάποιον, αντάλλασε δυο κουβέντες με το γέρο που τύχαινε να κάθεται στο ίδιο παγκάκι κι έφευγε.

Όταν μας έβλεπε να καθόμαστε στο αγαπημένο μας παγκάκι, πάντα ερχόταν και ρωτούσε κάποιον από μας: «Έχ'ς κανά τσιγάρο;» Δεν χαιρετούσε όταν ερχόταν ούτε όταν έφευγε και δεν έλεγε πολλά λόγια. Μόνο «έχ'ς κανά τσιγάρο;» έλεγε και το μαυριδερό, σκαμμένο πρόσωπό του έμενε πάντα ανέκφραστο. Αν το υποψήφιο θύμα της τράκας αρνούσαν, στρεφόταν στον επόμενο: «Εσύ έχ'ς κανά τσιγάρο;» και ούτω καθεξής μέχρι να βρεθεί κάποιος να του ανοίξει το πακέτο του. Πού και πού πρόσθετε και κάποια δικαιολογία όπως «είναι μακριά το περίπτερο» που έδινε αφορμή για χάχανα και πειράγματα του τύπου «λες κι αν ήταν κοντά, θα πήγαινες να αγοράσεις».

Καμιά φορά, κάποιος από εμάς αντιδρούσε:

«Γιατί ζητάς συνέχεια τσιγάρο και δεν αγοράζεις ποτέ;»

«Δεν έχω λεφτά, παλικάρι μ'».

«Δεν παίρνεις σύνταξη;»

«Μου την παίρνει η κωλόγρια και δε μ' αφήν' φράγκο, γιατί λέει, όλο τσιγάρα αγοράζω κι χαλάω τα λεφτά μ'».

Και πρόσθετε μερικές βρισιές για τη γυναίκα του, πάντα ανέκφραστος. Άλλες φορές τον ρωτούσαμε:

«Μπάρμπα, σκέφτηκες ποτέ να το κόψεις;»

Κάποιος επενέβαινε για να προκαλέσει νέα γέλια:

«Γιατί, να το κόψει; Για να κάνει οικονομία;»

«Σάματις, και τι μ' έμεινε παληκάρι μ'. Ένα τσιγαράκι. Να του κόψου για να ζήσου πολλά χρόνια; Τα χρόνια μ' τα 'ζησα ιγώ!»

Μία μέρα, κάποιος από την παρέα αγανάκτησε και του έβαλε τις φωνές:

«Μας έχεις τρελάνει στην τράκα. Μήπως εμείς είμαστε λεφτάδες κι αγοράζουμε τα τσιγάρα με τις κούτες;»

Ο Τράκας θίχτηκε στο φιλότιμο:

«Κράτα τα τσιγάρα σ' ρε μπατίρ'. Την ανάγκη σ' έχω; Έχω πακέτου ουλόκληρο».

Βάλαμε τα γέλια.

«Ποιο πακέτο λες; Αυτό που μαζεύεις τις γόπες;»

«Τι λε ρε; Κοίτα ιδώ».

Με ένα φαρδύ, πονηρό χαμόγελο, βγάζει από την τσέπη ένα ολοκαίνουργιο πακέτο Κεράνης, το ανοίγει και βλέπουμε μέσα όλα τα τσιγάρα άθικτα.

«Ρε παλιοτρακαδόρε, κυκλοφορείς με ολοκαίνουργιο πακέτο και μας κάνεις και τράκα από πάνω;»

Ο Τράκας κατάλαβε ότι είχε κάνει το μοιραίο λάθος. Το χαμόγελο εξαφανίστηκε απότομα. Πήγε να ψελλίσει κάποια δικαιολογία αλλά, μετανιωμένος, μας γύρισε την πλάτη και συνέχισε την πορεία του ψάχνοντας για γόπες! Από τότε δεν τόλμησε να μας ξαναζητήσει τσιγάρο.

Λίγους μήνες μετά, καθώς πηγαίναμε στο πάρκο, ένας διάβασε ένα κηδεϊόχαρτο καρφωμένο σε ένα στύλο:

«Ρε σεις, αυτός που λέει εδώ, πρέπει να είναι ο Τράκας».

«“Να ήταν” θες να πεις», του απάντησε κάποιος από εμάς. «Να ζούμε να τον θυμόμαστε. Γλυτώσαμε και την τράκα!»

«Ξέρετε κάτι ρε μάγκες; Αισθάνομαι άσχημα που του κόψαμε την τράκα τον τελευταίο καιρό. Θα ήθελα να πήγαινα στην κηδεία του και να έβαζα στο φέρετρό του ένα πακέτο»

Κάποιος άλλος αντέδρασε δήθεν αγανακτισμένος:

«Ε, όχι ρε συ, να μας κάνει τράκα και πεθαμένος!»

Οι γέροι της παλιάς γειτονιάς II: Ο μπαρμπα-Θανάσης απ' τον Βόλο

Ο μπαρμπα-Θανάσης ήταν ένας άσχημος γεροντάκος με χοντρά γυαλιά και χαρακτηριστικό γρήγορο βάδισμα. Δεν ήταν θαμώνας του πάρκου της γειτονιάς, αλλά τύχαινε πολύ συχνά να το διασχίζει. Το παρατσούκλι του το κόλλησαν όχι από την καταγωγή, που δεν ήταν βολιώτικη, αλλά από ένα πολύ περίεργο κουσούρι. Το μάθαμε, όταν, ένα απόγευμα, καθόμασταν αμέριμνοι στο αγαπημένο μας παγκάκι κι ένα πιτσιρίκι που τύχαινε να στέκεται δίπλα μας του φώναξε:

«Μπαρμπα-Θανάση, πήγες στον Βόλο τώρα τελευταία;»

Έκπληκτοι, είδαμε τον μπαρμπα-Θανάση να γυρνάει προς το μέρος μας και, νομίζοντας ότι η ερώτηση προήλθε από εμάς, να εξαπολύει εναντίον μας ένα οχετό από αισχρές βρισιές. Αφού εξάντλησε τις βρισιές, άρπαξε μια πέτρα και μας πλησίασε με απειλητικές διαθέσεις. Ο μικρός ήξερε και ήταν ήδη φευγάτος. Εμείς, όμως, μέχρι να καταλάβουμε τι συνέβαινε και να διαλυθούμε τρέχοντας, παραλίγο να φάμε την πέτρα στο κεφάλι.

Από όλες τις βρισιές που μας πέταξε μία μου προκάλεσε περιέργεια:

«Γαμώ τα αισθήματά σας».

Διαισθανόμουν ότι κάτι σήμαινε.

Έτυχε να ξαναδώ το σκηνικό αρκετές φορές. Όταν περνούσε ο μπάρμπα-Θανάσης, αρκεί κάποιος –συνήθως πιτσιρικάς– να του φώναζε κάτι που είχε σχέση με το Βόλο και γινόταν έξαλλος. Φυσικά εμείς ξέραμε πια και ήμασταν προετοιμασμένοι ώστε να προφυλαχτούμε από κάποια πιθανή πέτρα, αλλά και όσο κοντά χρειαζόταν για να διασκεδάσουμε με τα νεύρα του. Μερικές φορές ο μπάρμπα-Θανάσης βαριόταν να τρέξει ή να εκτοξεύσει πέτρα εναντίον αυτού που έκανε την ερώτηση για το Βόλο. Συνέχιζε το δρόμο του και απλώς φώναζε στολίζοντας τη μάνα του, τον πατέρα του, τη θεία του και τα αισθήματά του.

Κανείς δεν ήξερε γιατί αυτή η ερώτηση τον έφερνε σε έξαλλη κατάσταση. Όσπου κάποτε, ένας μεγαλύτερός μας, όταν μας είδε να διασκεδάσουμε με την κατάσταση, μας είπε το μυστικό:

«Πριν από χρόνια, η μοναχοκόρη του πήγαινε στο Βόλο με το τρένο. Σε κάποια στιγμή, στεκόταν στην πόρτα, η πόρτα άνοιξε, έπεσε και σκοτώθηκε. Άλλοι λένε ότι την άνοιξε μόνη της και πήδηξε, γιατί περνούσε μία ερωτική απογοήτευση. Είπαν όμως ότι ήταν ατύχημα για να της κάνουν θρησκευτική κηδεία».

Τα χαμόγελα έσβησαν απότομα. Κοιταχτήκαμε λίγο μεταξύ μας και μετά κατεβάσαμε τα βλέμματα στο χώμα. Ένας ψιθύρισε «πού να το ξέρουμε;». Κανείς δεν είπε: «γαμώ τα αισθήματά μας».

Οι γέροι της παλιάς γειτονιάς III: Ο βομβιστής κουρέας

Όταν πήγαινα στο δημοτικό, ο πατέρας μου με πήγαινε για κούρεμα στον μπαρμπέρη της γειτονιάς. Ενώ οι δυο τους φλυαρούσαν ακατάπαυστα, εγώ έβλεπα το κεφάλι μου να παραμορφώνεται και με δυσκολία συγκρατούσα τα δάκρυα. Ήξερα ότι για μερικές βδομάδες μετά θα ήμουν ο περίγελως της τάξης, το «κουρεμένο γίδι». Θα ήμουν αναγκασμένος να δεχτώ άπειρες φορές την ερώτηση-πείραγμα: «με χειροβομβίδα σε κούρεψε;». Θα έπρεπε να κάνω υπομονή μέχρι να μεγαλώσουν τα μαλλιά ή μέχρι να εμφανιστεί κάποιο πιο φρέσκο θύμα του μπαρμπέρη –ευτυχώς ήταν πολλοί οι πελάτες του από το σχολείο. Η μόνη «εκδίκηση» που μπορούσαμε να πάρουμε ήταν το παρατσούκλι «βομβιστής» που του είχαμε κολλήσει.

Μερικά χρόνια αργότερα, ως μαθητής λυκείου και θαμώνας του πάρκου της γειτονιάς, ανακάλυψα ότι ο εν λόγω κουρέας, εκτός από καταστροφέας της κόμης μικρών παιδιών, ήταν και τιμητής της συμπεριφοράς των εφήβων. Όταν περνούσε από το πάρκο, σταματούσε στις εφηβικές παρέες και άρχιζε το κήρυγμα με χίλια δυο

θέματα: το κάπνισμα, τα μακριά μαλλιά, το διάβασμα, την οφειλόμενη υπακοή προς τους μεγαλύτερους...

Το περίεργο είναι ότι κανείς δεν του απηύθυνε την αυτονόητη ερώτηση «τι σε νοιάζει εσένα τι κάνω εγώ», αλλά αντιθέτως όλοι ψάρωναν και προσπαθούσαν να δικαιολογηθούν με μισόλογα ή έκαναν υπομονή σιωπηλοί μέχρι να βαρεθεί και να φύγει. Παρόλο που ήταν κοντός και σκυφτός, κάτι στο παρουσιαστικό του τον έκανε να επιβάλλεται. Ίσως το μυτερό μουστακάκι του, ίσως το αυστηρό βλέμμα του, ίσως η διαπεραστική του φωνή. Η μόνη μας αντίδραση ήταν να του προσθέσουμε και το παρατσούκλι «πρήχτης» κοντά στο «βομβιστής».

Μου φαίνεται αστείο που το σκέφτομαι, αλλά όταν τον βλέπαμε, σβήναμε τα τσιγάρα για να μη μας αρχίσει τον εξάψαλμο ή μάλλον για να έχει ένα θέμα λιγότερο.

Μία χαρακτηριστική σκηνή που θυμάμαι με τον βομβιστή ήταν μια μέρα που εγώ κι ο κολλητός μου κάναμε κοπάνα την πρώτη ώρα. Αντί να πάμε στο σχολείο, αράξαμε στο πάρκο, με σκοπό να πάμε στο μάθημα της δεύτερης ώρας κατά τις εννιά. Ενώ καπνίζαμε φλυαρώντας, είδαμε τον βομβιστή να περνάει για να πάει στο κουρείο του. Είχαμε την ελπίδα ότι δεν θα μας δει ή ότι θα μας αγνοήσει, αλλά αυτή η ελπίδα ήταν τελείως φρούδα για τον βομβιστή. Μόλις μας είδε, κοντοστάθηκε και μας κοίταξε με το γνωστό ψαρωτικό βλέμμα που έκανε τα γόνατα να κόβονται. Τα τσιγάρα είχαν ήδη εξαφανιστεί από τα χέρια μας. Μας πλησίασε με ύφος δολοφόνου που προσεγγίζει το θύμα και μας ρώτησε, κοιτάζοντας μία εμάς και μία τις σχολικές τσάντες που ήταν πεταμένες δίπλα στο παγκάκι:

«Εσείς τι περιμένετε ρε και δεν πάτε στο σχολείο;»

Επικράτησε μία στιγμή αμηχανίας καθώς ο ένας περίμενε τον άλλον να μιλήσει. Τελικά μίλησα εγώ:

«Έχουμε κενό, την πρώτη ώρα».

«Κενό; Τι θα πει κενό;» μου πετάει ακόμη πιο αυστηρά.

«Λείπει την πρώτη ώρα ο καθηγητής».

«Και πώς το ξέρετε ότι λείπει, αφού δεν πατήσατε το πόδι σας στο σχολείο; Σας τηλεφώνησε;»

Πονηρός ο κουρέας.

«Εεεε... Μας είπε χθες ότι σήμερα θα λείπει την πρώτη ώρα».

«Σε ποιον τα πουλάτε αυτά ρε;»

«Όχι, εμείς...» προσπάθησα να δικαιολογηθώ με τρεμάμενη φωνή.

«Δεν έχω εγώ γιο; Όταν ήταν στην ηλικία σας, κάτι τέτοια μου έλεγε. Γιατί δεν λέτε ρε ότι κάνατε κοπάνα;»

Αν έτσι θα γλυτώναμε το πρήξιμο, θα το ομολογούσαμε με τη μία. Ξαφνικά, δεν ξέρω αν όντως κάτι θυμήθηκε ή ήταν ένα ακόμη ψαρωτικό κόλπο, αλλά με κοίταξε κάπως καλύτερα και ρώτησε:

«Εσένα κάπου σε ξέρω. Τίνος παιδί είσαι;»

Ήμουν σίγουρος ότι αποκλείεται να με θυμόταν από τότε που ασελγούσε στο κεφάλι μου, σχεδόν έξι χρόνια πριν, αλλά τρομοκρατήθηκα. Ο βομβιστής εκτός των άλλων ήταν και γνωστός ρουφιάνος. Έπιανε πατεράδες και κατέδιδε αβέρτα: «Ο γιος σου συχνάζει στο πάρκο και καπνίζει. Προχτές πείραζε κάτι κοπέλες που περνούσαν. Κάνει παρέα με τον τάδε που είναι γνωστός αλήτης κλπ κλπ».

«Δεν τον ξέρεις τον πατέρα μου, δεν μένω εδώ κοντά», είπα με φόβο μήπως με αναγνώρισε και έκανα

νόημα στο φίλο μου να την κοπανήσουμε. Καθώς σηκωθήκαμε να φύγουμε, ο βομβιστής έκανε μόνο ένα σχόλιο για τα μαλλιά μου –τότε είχα μακριά μαλλιά που τα άφηνα αχτένιστα να φουντώνουν και να πέφτουν όπου να 'ναι. Τότε ο κολλητός μου, προς μεγάλη μου έκπληξη, αντέδρασε:

«Δύσκολη περίπτωση, έτσι; Για να τον κουρέψεις θα χρειαστείς τουλάχιστον πέντε χειροβομβίδες».

Μαζί με το γέλιο που μου βγήκε αυθόρμητα, ένιωσα θαυμασμό για τον φίλο μου. Ήταν η πρώτη φορά που κάποιος αντιδρούσε και μάλιστα με θράσος στο κήρυγμα του βομβιστή. Απομακρυνόμασταν και τον βλέπαμε να στέκεται κατακόκκινος από τα νεύρα του. Ανάμεσα στα λόγια που μουρμούριζε ξεχώρισα τη λέξη «τσογλάνια».

Οι γέροι της παλιάς γειτονιάς IV: Ο Κεφαλλονίτης

Αυτός ο γέρος δεν είχε καμία σχέση με τους άλλους, τους βλαχοκαμπίσιους γέρους του πάρκου. Ήταν ένας λεβεντόγερος, εύσωμος, με κόκκινο γελαστό πρόσωπο και σπινθηροβόλο βλέμμα, με περιποιημένο, τσιγκελωτό μουστάκι και όλη την κλασική τρέλα που κουβαλούν οι Κεφαλλονίτες. Αυτός συνήθιζε να αράζει σε κάποιο παγκάκι κοντά μας κι όταν βρισκόμασταν δίπλα του μας έλεγε ιστορίες από τα παλιά. Ένα περιστατικό που μου έμεινε ήταν από τον εμφύλιο. Τον διέταξαν να ανοίξει πυρ σε ένα καράβι, αλλά αυτός είδε με τα κιάλια ότι μετέφερε και γυναικόπαιδα και αρνήθηκε. Τον απείλησαν ότι θα τον εκτελέσουν, αλλά αυτός έδωσε μία περήφανη απάντηση («Καλύτερα να με σκοτώσετε, παρά να σκοτώσω γυναίκες και παιδιά») και δεν υπάκουσε στην εντολή.

«Κομμουνιστής είσαι μπάρμπα;» τον ρώτησε κάποιος.

«Τίποτα δεν είμαι. Δεν γουστάρω κανέναν πολιτικό και κανένα κόμμα. Ξέρετε γιατί; Γιατί όλοι σας έχουν γραμμένους εσάς τους νέους. Κανένας δεν ενδιαφέρθηκε για την παιδεία. Μόνο την πάρτη τους κοιτάνε».

Άλλοτε πάλι μας μάλωνε:

«Μην καπνίζετε ρε μαλακισμένα. Ξέρετε τι μπορεί να πάθετε από το κάπνισμα; Δεν θα σας σηκώνεται!»

«Κι εσύ γιατί καπνίζεις μπάρμπα;»

«Ακριβώς γι' αυτό! Για να μη μου σηκώνεται. Είναι σωστό σε τέτοια ηλικία να ενοχλώ συνέχεια τη γριά μου;»

Το καλύτερο ήταν όταν μας διηγούνταν ιστορίες από το νησί του, από αυτές που αναρωτιέσαι αν είναι παραμύθια ή αν έγιναν στ' αλήθεια. Είναι φημισμένες οι ιστορίες που φτιάχνουν οι Κεφαλλονίτες. Να μία τέτοια χαρακτηριστική ιστορία από αυτές που μας διηγήθηκε κατά καιρούς:

Στο χωριό του, είχαν για ψάλτη έναν μισόχαζο, ονόματι Βιτσέντζο, που πολύ συχνά «έχανε τα γράμματα» και έψελνε άλλα αντί άλλων. Κάποτε σε μία λειτουργία έπρεπε να ψάλλει «Τον σταυρό σου Χριστέ προσκυνούμεν και την Αγίαν σου Ανάσταση υμνούμεν και δοξάζομεν...». Όμως, όπως συχνά συνέβαινε, ο Βιτσέντζος κόλλησε και έψελνε αμήχανος ένα μακρόσυρτο «ναι», με το οποίο «κρατάνε τον ίσιο» οι ψάλτες. Ο παπάς κατάλαβε τι συνέβαινε και ξεπροβάλλοντας λίγο το κεφάλι από την Ωραία Πύλη του ψιθύρισε την αρχή του ύμνου για να τον κάνει να ξεκινήσει:

«Το σταυρό σου, Βιτσέντζο».

Δυστυχώς ο Βιτσέντζος δεν κατάλαβε ότι ο παπάς του έλεγε την αρχή του ύμνου, αλλά νόμιζε ότι του έβριζε το σταυρό του, επειδή ξέχασε το παρακάτω και φυσικά θύμωσε.

«Το σταυρό σου, Βιτσέντζο», επέμενε ο παπάς.

Ο Βιτσέντζος συνέχισε να ψέλνει το «ναι» με περισσότερο εμφανή σημάδια εκνευρισμού.

«Το σταυρό σου Βιτσέντζο», ξανά ο παπάς.

Ο Βιτσέντζος επέμενε στο αμήχανο «ναι» κοιτώντας τον παπά με μισό μάτι.

«Το σταυρό σου Βιτσέντζο»

Και ο Βιτσέντζος, αφού έγινε κόκκινος από τα νεύρα του, άρχισε να ψέλνει:

«Γ... την Παναγία σου, παπάαααααα».

Έγινε ο χαμός στο εκκλησίασμα. Ο Βιτσέντζος άρπαξε και μερικές σφαλιάρες, καθώς προσπαθούσε να δικαιολογηθεί:

«Αφού αυτός, παπάς πράμα, μου έβρισε τον σταυρό μου, γιατί να μην του βρίσω κι εγώ την Παναγία;».

Τώρα που το σκέφτομαι, από τους τέσσερις γέρους που περιέγραψα σ' αυτή τη σειρά, οι τρεις ήταν κακόκεφοι, σκυθρωποί, σχεδόν μισάνθρωποι. Και ένας ήταν τύπος ωραίος, κεφάτος, γελαστός, ένας όμορφος άνθρωπος. Αυτός ήταν ο μόνος μη Λαρισαίος. Θέλω να πιστεύω ότι ήταν σύμπτωση.

Η εβδομάδα της μεγάλης πείνας

Την Παρασκευή πριν από τη Μεγάλη Εβδομάδα, το κλίμα στο σχολείο ήταν χαρμόσυνο. Όταν ο δάσκαλος μας ευχόταν «καλές γιορτές» και βάζαμε τα βιβλία στην τσάντα ξέροντας ότι θα τα ξανανοίξουμε σε δύο βδομάδες σχεδόν, είχαμε την εσφαλμένη σιγουριά ότι θα απολαμβάναμε κάθε μέρα το παιχνίδι στη γειτονιά. Το πρωί της Μεγάλης Δευτέρας, το πρώτο σημάδι ότι αυτές οι διακοπές είναι διαφορετικές ήταν το πρωινό γεύμα. Πάνω στο τραπέζι της κουζίνας, δεν μας περίμενε γάλα και βούτυρο-μαρμελάδα, αλλά τσάι, ελιές και χαλβάς. Όταν, μεταξύ ύπνου και ξύπνιου, απορούσαμε με την αλλαγή στα συστατικά του πρωινού, η μητέρα, με αυστηρότητα, μας υπενθύμιζε:

«Ξεκινάει Μεγάλη Εβδομάδα. Από σήμερα νηστεία!»

Αυτό το καταραμένο ρόφημα, το τσάι, είχε την ιδιότητα, αντί να σε χορταίνει να σου προκαλεί λιγούρα, ειδικά σε συνδυασμό με τις ελιές. Από την άλλη, χαλβά δεν μπορούσα να φάω με τίποτα, γιατί η γεύση του μου θύμιζε κάτι περίεργο κι ακαθόριστο, πάντως όχι βρώσιμο.

Μετά από δύο ώρες παιχνίδι το γουργουρητό μας έκανε να σκεφτόμαστε ήδη το μεσημεριανό.

Στις παρέες, η κύρια συζήτηση ήταν οι τροφές και η κατάταξή τους σε «νησιτίσιμες» ή «αρτύσιμες». Τον υπόλοιπο χρόνο, το μόνο πρόβλημα ήταν να βρούμε χρήματα για να αγοράσουμε κάποιο αγαπημένο σνακ. Τώρα, όμως, εάν κάποιο από αυτά έπεφτε στα χέρια μας, έπρεπε πρώτα να μελετήσουμε προσεκτικά τα συστατικά του. Πόση απογοήτευση νιώθαμε όταν ανακαλύπταμε στα ψιλά γράμματα της συσκευασίας την ένδειξη «τύρος εις κόνιν»! Ακόμη και τότε, όμως, κάποιοι από μας δεν εγκατέλειπαν την ελπίδα.

«Τι θα πει “εις κόνιν”;» ρωτούσαν.

«Ό,τι κι αν σημαίνει, ο τύρος είναι το τυρί», απαντούσε κάποιος που είχε ήδη απογοητευθεί.

«Μήπως είναι φυτικό;» ξαναρωτούσε κάποιος άλλος.

«Μη λες βλακείες. Πώς γίνεται να είναι φυτικό το τυρί;»

«Γιατί ρε, πώς υπάρχει φυτικό βούτυρο;»

«“Εις κόνιν” σημαίνει “σε σκόνη”, είναι αρτύσιμο», γνωμάτευε ο πιο μορφωμένος και διέλυε κάθε ελπίδα.

Ανάμεσά μας υπήρχαν, βέβαια, και ένας - δύο που προέρχονταν από οικογένειες μη θρησκευόμενες, που σπάνια πατούσαν το πόδι τους στην εκκλησία. Αυτοί μπορούσαν και τη Μεγάλη Εβδομάδα να γλείφουν με άνεση το παγωτό τους ή να στουμπώνουν το στόμα με τυρογαριδάκια, χωρίς να σκέφτονται ότι αποτελούν πρόκληση για τον πλησίον τους. Παρομοίως, όταν σουρούπωνε, είχαν το δικαίωμα να συνεχίζουν το παιχνίδι, ενώ οι περισσότεροι από εμάς έπρεπε να ετοιμαστούμε για την εκκλησία. Όμως, δεν τους

ζηλεύαμε. Αντιθέτως, κατά κάποιο τρόπο τους οικτίραμε, αφού για να μη στερηθούν δυο - τρεις λιχουδιές για μία μόλις εβδομάδα, ρίσκαραν να χάσουν τη Βασιλεία των Ουρανών.

Στην εκκλησία, πηγαίναμε απαραίτητως στην αρχή. Αν ήμασταν τυχεροί, βρίσκαμε κάποιο κάθισμα σε κάποια γωνιά, αλλά η τύχη δεν μας ωφελούσε για πολύ. Πολύ σύντομα η εκκλησία γέμιζε και ήταν αυτονόητο ότι έπρεπε να σηκωθούμε από την καρέκλα ή το στασίδι για να παραχωρήσουμε τη θέση σε κάποιο μεγαλύτερο. Εάν κουραζόμασταν ή θέλαμε να πάρουμε λίγο αέρα, δεν υπήρχε άλλη λύση από την εξάντληση της υπομονής. Να βγούμε στο προαύλιο ούτε λόγος. Ο πατέρας, καθότι επίτροπος, έστεκε πίσω από τον πάγκο με τα κεριά, πάντα όρθιος, και παρατηρούσε, Κέρβερους σωστός, ποιος μπαίνει και ποιος βγαίνει. Τώρα που το σκέφτομαι, ποτέ δεν μας απαγόρευσε να βγούμε έξω για λίγο, αλλά για κάποιο λόγο το θεωρούσαμε αδιανόητο και δεν το κάναμε ποτέ.

Μέσα στην εκκλησία, μετά από λίγο, ψάχναμε κάποια αφορμή για να διασκεδάσουμε την ανία μας και δυστυχώς οι αφορμές δεν ήταν πολλές. Εξαίρεση αποτελούσε το τροπάριο της Κασσιανής, όπου η συχνή αναφορά τόσο στους ύμνους όσο και στο κήρυγμα της λέξης «πόρνη» έδινε έναυσμα για κρυφά γελάκια και πονηρές ματιές. Μια φορά μάλιστα, ο κολλητός μου τόλμησε να ψιθυρίσει «ρε συ, σε εκκλησία ήρθαμε ή σε μπορντέλο;» αλλά η αυστηρή ματιά ενός μεγάλου που καθόταν δίπλα μας, μας επανέφερε στην τάξη τόσο αποτελεσματικά όσο θα το έκανε ένα χαστούκι.

Η μεγάλη δοκιμασία, βέβαια, ήταν η Μεγάλη Πέμπτη και ο Γολγοθάς των «δώδεκα ευαγγελίων» που έπρεπε να διαβαστούν όλα σχολαστικά για να φτάσουμε στο πολυπόθητο «δι' ευχών» κατά τις έντεκα το βράδυ! Μόλις ακούγαμε του Αγίου Ευαγγελίου το ανάγνωσμα πρόσχωμεν» και σηκωνόμασταν όρθιοι, ρωτούσαμε ο ένας τον άλλον για το νούμερο:

«Ποιο είναι αυτό ρε;»

«Το έκτο;»

«Ακόμη στη μέση είμαστε; Είσαι σίγουρος;»

«Ναι ρε σου λέω, αφού τα μετρώω.»

«Πω, πω, δηλαδή μένουν άλλα τόσα;»

Αυτός βέβαια που περνούσε Γολγοθά αυτή τη βδομάδα ήταν η μητέρα, που έπρεπε να μας μαγειρεύει, να μας έχει έτοιμους για την εκκλησία κάθε μέρα, να ασβεστώσει την αυλή, να φτιάξει κουλούρια, να βάψει αβγά, να ψωνίσει για το πασχαλιάτικο τραπέζι και επιπλέον να μας έχει μέσα στα πόδια της να γκρινιάζουμε ότι δεν έχουμε τίποτα να φάμε. Στην πραγματικότητα είχαμε βαρεθεί τις ελιές και την τομάτα. Μάλιστα θυμάμαι ότι μία Μεγάλη Παρασκευή διέπραξα το αδιανόητο. Λίγο πριν πάω στην εκκλησία, αντικρίζοντας άδειο το ψυγείο και φοβούμενος ότι δεν θα αντέξω την πείνα στη διάρκεια της λειτουργίας, έφαγα ψωμί και σκόρδο! Το μετάνιωσα λίγα λεπτά αργότερα, όταν στην εκκλησία μέσα, στάθηκα δύο μέτρα πίσω από δυο νεαρούς και άκουσα τον ένα να ρωτάει τον άλλο αν έφαγε σκόρδο! Αποσύρθηκα σε μία γωνιά προσπαθώντας να εκπνέω όσο το δυνατόν λιγότερο!

Η Μεγάλη Παρασκευή ήταν βέβαια η πιο δύσκολη μέρα από άποψη νηστείας, αφού ίσχυε το «αλάδωτο», αλλά το βράδυ τουλάχιστον υπήρχε η ατραξιόν της

περιφοράς του επιταφίου. Κρατώντας τις λαμπάδες που προσπαθούσαμε να κρατήσουμε αναμμένες παρά το όχι σπάνιο αεράκι ή το ψιλόβροχο ακολουθούσαμε τον επιτάφιο μέχρι την κεντρική πλατεία της πόλης. Εκεί ανακατευόμασταν με πιστούς από άλλες εκκλησίες κι επιστρέφαμε στο σπίτι αργά, κατακουρασμένοι.

Το Μεγάλο Σάββατο, απαγορευόταν κάθε δραστηριότητα και φαντάζομαι αυτό έδινε μεγάλη χαρά στη μητέρα που μπορούσε να κάνει μία μικρή ανάπαυλα. Ούτε καν φαγητό δεν μαγειρεύε εκείνη τη μέρα, γιατί όπως έλεγε «ο Χριστός είναι κάτω». Η μόνη παρέκκλιση από την αυστηρή αποχή από κάθε εργασία ήταν η προετοιμασία της μαγειρίτσας. Το πρωί μας πήγαιναν να προσκυνήσουμε τον επιτάφιο της ενορίας μας, τον οποίο επιπλέον έπρεπε να τον περάσουμε από κάτω μία οριζόντια και μία κάθετα για να σχηματίσουμε το σήμα του σταυρού και αμέσως μετά ακολουθούσε μία διαδικασία που οι γονείς μου έδειχναν να απολαμβάνουν – ιδίως η μητέρα μου. Μας έβαζαν στο αμάξι, όπου στριμωχνόμασταν μαζί με κάποιες θείες ή γειτόνισσες και περνούσαμε από τέσσερις-πέντε εκκλησίες για να δούμε τον επιτάφιο τους. Ενώ ο πατέρας οδηγούσε αμίλητος αλλά χαρούμενος, οι γυναίκες συζητούσαν έντονα για το ποιος ήταν ο πιο όμορφος επιτάφιος από αυτούς που είχαμε επισκεφτεί. Αυτά τα άτυπα «καλλιστεία επιταφίων» σπανίως είχαν νικητή και είναι προφανές ότι γίνονταν μόνο για τη χαρά της συζήτησης. Βέβαια, ήδη από τότε, το έθιμο του ολονύκτιου στολισμού του επιταφίου από γυναίκες και κορίτσια είχε ατονήσει και οι ναοί ανέθεταν το στολισμό στα ανθοπωλεία. Φαίνεται ότι τα «καλλιστεία επιταφίων» δεν διεξάγονταν μόνο στο

επίπεδο των γυναικοπαρεών, αλλά και σε επίπεδο ενοριών.

Όσο πλησίαζε το βράδυ και η Ανάσταση, η ατμόσφαιρα γινόταν πιο χαρούμενη. Γύρω στις δέκα, έπρεπε να κάνουμε μπάνιο, και να φορέσουμε τα καλά μας, ώστε στις έντεκα να είμαστε έξω από τον ναό. Εμείς οι πιτσιρικάδες μπαίναμε μέσα για να συμμετάσχουμε στον άτυπο διαγωνισμό του ανάμματος της λαμπάδας. Άλλος ένας διαγωνισμός που δεν είχε νικητή, αφού μετά το «δεύτε λάβετε φως», συνήθως τέσσερα-πέντε πιτσιρίκια βρίσκονταν να ερίζουν ποιος άναψε πρώτος τη λαμπάδα του. Μετά βγαίναμε έξω για να περιμένουμε την Ανάσταση που φυσικά ανακοινώνονταν με επίμονες κωδωνοκρουσίες που σκέπαζαν το «Χριστός Ανέστη» του παπά. Ακολούθως ανταλλάσαμε φιλιά κι ευχές, η μητέρα έβγαζε από την τσάντα της κόκκινα αβγά και μας τα μοίραζε για να τσουγκρίσουμε. Μετά από μία εβδομάδα νηστείας τα υποδεχόμασταν με ευγνωμοσύνη και τα εξαφανίζαμε σε δευτερόλεπτα.

Έπρεπε, όμως, να περιμένουμε άλλες δύο ώρες μέχρι να στηθούμε στο τραπέζι. Για την ώρα μπαίναμε υπομονετικά στην εκκλησία για να παρακολουθήσουμε τη μεταμεσονύκτια αναστάσιμη λειτουργία. Στις δύο το βράδυ, αφού πρώτα κάναμε ένα σταυρό με τον καπνό της λαμπάδας στο ανώφλι της πόρτας, μπορούσαμε επιτέλους να καθίσουμε στο τραπέζι. Εγώ κι ο αδερφός μου, αφού πρώτα εξαφανίζαμε τη σούπα, μετά προβαίναμε σε «ξεκαθάρισμα» κι ανταλλαγή των εντοσθίων που βρέθηκαν στο πιάτο μας: εγώ του έδινα τα συκωτάκια κι αυτός τα πνευμόνια.

Την άλλη μέρα, τρεις - τέσσερις οικογένειες συναντιόμασταν πάνω από ισάριθμους θυσιασθέντες αμνούς (αίροντες τας αμαρτίας ημών) που γύριζαν ατέρμονα. Εμείς και τα ξαδέρφια γυρίζαμε με ζήλο τη σούβλα μέχρι όσο αντέχαμε την κάψα στο πρόσωπο, οπότε ψάχναμε για αντικαταστάτη. Οι μαμάδες έτρεχαν φροντίζοντας να είναι γεμάτα τα πιάτα με μεζέδες και τα ποτήρια με τσίπουρο, ενώ οι μπαμπάδες αντάλλαζαν γνώμες και γνωματεύσεις ο ένας για τον οβελία του άλλου:

«Του Βαγγέλη το αρνί είναι το καλύτερο φέτος.»

«Θανάση, εσύ από πού το πήρες;»

«Πιο γρήγορα, πιο γρήγορα. Μη σου αρπάξει.»

«Πιο σιγά τώρα, για να ψηθεί.»

«Σκάλισε λίγο εκεί τη θράκα. Σβήνει.»

«Κώστα, γύρνα λίγο το κοκορέτσι.»

«Μήτσο, μήπως να το βγάλουμε τώρα;»

Παράλληλα, ο πατέρας πού και πού έδινε εντολή να σταματήσουμε για λίγο το γύρισμα προκειμένου να αφαιρέσει από το αρνί κάποιο γλυκάδι και, αφού το φυσήξει δυνατά, να μας το ταΐσει στο στόμα, σαν να ήθελε να μας αποζημιώσει για την ταλαιπωρία στην οποία μας υπέβαλε όλη τη βδομάδα.

Μετά το πλούσιο γεύμα, ακόμη και τα δικά μας τρυφερά στομαχάκια μας ειδοποιούσαν ότι το γαστριμαργικό όργανο στο οποίο τα υποβάλαμε μετά από επταήμερη αυστηρά νηστεία δεν ήταν τόσο σοφή επιλογή. Τουλάχιστον ο πατέρας, με την εμπειρία κάποιου που είχε στο ιστορικό του γαστρορραγίες (ναι, πληθυντικός!) είχε καλό σύμμαχο στο συρτάρι τα aludrox (που επέμενε να

προφέρει αλντρόξ) εξίσου διάσημα τότε με τα maalox σήμερα.

Η Δευτέρα, μετά το Πάσχα, είχε στα μάτια μου πάντα μία μελαγχολική γεύση. Η μουντάδα της Μεγάλης Εβδομάδας αλλά και η ευφροσύνη της Κυριακής του Πάσχα είχαν νικηθεί κατά κράτος, προς θρίαμβο της άνοστης καθημερινότητας που είχε επιστρέψει. Μόνη ανάμνηση και γευστικό «λάφυρο» των προηγούμενων ημερών ήταν τα κουλούρια και τα κόκκινα αβγά που συνόδευαν το πρωινό γάλα. Μπορούσαμε πλέον να χαρούμε μία ακόμη βδομάδα πραγματικών αυτή τη φορά διακοπών, πριν ανακαλύψουμε έντρομοι, Κυριακή μεσημέρι, ότι την άλλη μέρα ξεκινούσαν τα σχολεία κι εμείς δεν είχαμε ανοίξει βιβλίο.

Η επανάσταση αναβάλλεται

Όποτε βλέπω πορείες και διαδηλώσεις μαθητών, θυμάμαι τη μία και μοναδική μαθητική διαδήλωση στην οποία πήρα μέρος όταν ήμουν στη δευτέρα λυκείου. Δεν είχε πάθος, δεν είχε παλμό, δεν είχε όγκο και τώρα που το σκέφτομαι δεν ήταν καν διαδήλωση!

Στο λύκειο όπου φοιτούσα, υπήρχε τω καιρώ εκείνω ένας πυρήνας μαθητών οργανωμένων στην ΚΝΕ που προσπαθούσε απεγνωσμένα να οργανώσει και να ξεσηκώσει ένα μάλλον αδιάφορο σύνολο συμμαθητών. Μία μέρα, οι φοιτητές του ΤΕΙ είχαν προγραμματίσει στις δύο το μεσημέρι πορεία από το ΤΕΙ στη Νομαρχία, όπου θα σχημάτιζαν ανθρώπινη αλυσίδα γύρω από το κτίριο και θα το απέκλειαν (συμβολικά όπως έλεγαν) για μία περίπου ώρα. Με αφορμή αυτές τις κινητοποιήσεις, μία συμμαθήτρια του δεκαπενταμελούς κατέβασε την πρόταση να «συμπαρασταθούμε στους φοιτητές του ΤΕΙ, με αποχή την τελευταία ώρα, πορεία προς τη Νομαρχία και συμμετοχή στις εκεί αγωνιστικές κινητοποιήσεις». Η πρόταση έγινε δεκτή με ενθουσιασμό. Λίγο αργότερα διαπιστώσαμε ότι ο ενθουσιασμός αφορούσε μόνο το πρώτο σκέλος της πρότασης, δηλαδή την αποχή από το

μάθημα. Για την πορεία προς τη Νομαρχία σχεδόν κανείς δεν ενθουσιάστηκε.

Εγώ κι ο κολλητός μου αποφασίσαμε να συμμετάσχουμε στην αποχή, επειδή εγώ είχα τελευταία ώρα χημεία και αυτός αρχαία. Εκτός αυτού όμως θελήσαμε να συμμετάσχουμε και στην πορεία, ο φίλος μου από περιέργεια κι εγώ γιατί ως εκκολαπτόμενος κομμουνιστής έπρεπε σιγά – σιγά να ξεκινήσω την αγωνιστική μου σταδιοδρομία.

Όταν συγκεντρωθήκαμε στην είσοδο του σχολείου για να ξεκινήσουμε, διαπιστώσαμε ότι ήμασταν όλοι κι όλοι δέκα άτομα με επικεφαλής τη συμμαθήτριά που κατέβασε την πρόταση. Βλέποντας πόσοι είχαν συγκεντρωθεί τραβούσε τα μαλλιά της και φώναζε:

«Αποφασίσαμε να απέχουμε από το μάθημα για να πάμε στη Νομαρχία. Αν φύγουμε από το μάθημα για να πάμε αλλού, δεν είναι αποχή, είναι κοπάνα».

«Γιατί τα λες σε μας;» αντέδρασε ένας πολύ σωστά. «Εμείς εδώ είμαστε».

Η συμμαθήτριά τελικά ξαναμπήκε στην αυλή για να μαζέψει όποιον είχε φύγει από το μάθημα αλλά δεν είχε προλάβει να απομακρυνθεί. Σε λίγα λεπτά, με παρακάλια, με επιχειρήματα, με «χτυπήματα στο φιλότιμο», κατάφερε να μαζέψει καμιά εικοσαριά συμμαθητές. Έτσι ένα σύνολο τριάντα ατόμων ξεκινήσαμε την πορεία –ο Θεός να την κάνει. Είχαμε κι ένα αυτοσχέδιο πλακάτ, δηλαδή ένα κομμάτι χαρτόνι με προχειρογραμμένα κάποια συνθήματα. Ευτυχώς κανείς δεν σκέφτηκε να φωνάξουμε και συνθήματα, γιατί θα ήταν τελείως γελοίο το πράγμα.

Η Νομαρχία απέχει αρκετά από το σχολείο, σχεδόν δύο χιλιόμετρα. Μέχρι να βγούμε από τη συνοικία, οι

τριάντα είχαμε γίνει τελείως ξαφνικά είκοσι πέντε και στο μισό χιλιόμετρο απάνω εξαφανίστηκαν μυστηριωδώς άλλοι πέντε. Κι όσο αποσκιρτούσαν κάποιοι μετανιωμένοι και εξαφανίζονταν τόσο καταλάβαιναν και οι άλλοι το μάταιον του εγχειρήματος και σχεδίαζαν κι εκείνοι τη δική τους αποχώρηση. Πρώτα έμεναν λίγο πίσω δήθεν βραδυπορώντας, μετά αύξαιναν όλο και περισσότερο την απόσταση που τους χώριζε από τους προπορευόμενους και στο τέλος έστριβαν σε κάποιο στενό. Στα μισά της πορείας ήμασταν έξι άτομα όλα κι όλα. Η επικεφαλής είχε παραιτηθεί νωρίς από την προσπάθεια να συνετίσει το «πλήθος» και διασκεδάζε την απογοήτευσή της με την κολλητή της:

«Δεν καταλαβαίνω γιατί ταλαιπωρούμε τα ποδαράκια μας και δεν παίρνουμε λεωφορείο».

«Και ταξί μπορούμε να πάρουμε αν θέλουμε».

Ευτυχώς είχαν την σύνεση να εξαφανίσουν το πλακάτ και έτσι μετατραπήκαμε σε μία συνηθισμένη παρέα κοπανατζήδων, αποφεύγοντας και τα περίεργα βλέμματα των περαστικών.

Φτάσαμε στη Νομαρχία χωρίς άλλες διαρροές, έξι άτομα όλοι κι όλοι, και κουρασμένοι αράξαμε σε δύο παγκάκια της πλατείας. Κόσμος πουθενά. Οι Τειτζήδες δεν είχαν έρθει ακόμη.

«Κι όταν έρθουν, εμείς τι θα κάνουμε;» ρωτούσε ένας χαζός που περίμενε οδηγίες από την επικεφαλής.

«Πλάκα μας κάνεις; Τι να κάνουμε έξι άτομα;»

Μετά το ρίξαμε στην πλάκα:

«Μέχρι να έρθουν οι φοιτητές, ας ξεκινήσουμε εμείς τον αποκλεισμό της Νομαρχίας».

«Ναι! Πιαστείτε να σχηματίσουμε ανθρώπινη αλυσίδα».

«Μην το γελάτε. Αν πιάσει ο καθένας από μία πόρτα του κτηρίου και απαγορεύει την είσοδο και την έξοδο, ο αποκλεισμός μπορεί να επιτευχθεί».

Εκεί που το διασκεδάσαμε, ακούμε από το βάθος του δρόμου ρυθμικές φωνές. Μπροστά πήγαιναν τροχονόμοι με μοτοσικλέτες που έκλειναν τους δρόμους και σταματούσαν την κυκλοφορία. Το πλήθος των φοιτητών –πραγματικό πλήθος αυτή τη φορά– πλησίαζε. Όταν πλησίασαν αρκετά ώστε να φαίνονται καθαρά, τα άπειρα μαθητικά μας μάτια κοιτούσαν με δέος. Στην πρώτη σειρά ήταν –επίτηδες θα ’λεγε κανείς– οι πιο άγριοι –αξύριστοι και μακρυμάλληδες– φοιτητές πιασμένοι αλά μπρατσέτα, με θυμωμένο ύφος, που για να δίνουν ρυθμό χτυπούσαν δυνατά στην άσφαλο τα πόδια τους (πολλοί μάλιστα φορούσαν αρβύλες), ανεβάζοντας στα ουράνια το αγωνιστικό φρόνημα ακόμη και σε μας τα άκαπνα μαθητούδια. Οι φωνές τους δυνατές, σταθερές, επιβλητικές, έκοβαν την ανάσα.

Η κνίτισσα κοιτούσε και αναστέναζε:

«Δείτε, ρε! Δείτε! Αυτές είναι διαδηλώσεις γαμώτο!»

Κόντευε να βάλει τα κλάματα που δεν ήταν κι αυτή φοιτήτρια για να συμμετέχει σε πραγματικές κινητοποιήσεις, αλλά ήταν αναγκασμένη να ιδρώνει για να οργανώσει μερικά αδιάφορα μαθητάρια.

Αφού ήρθαν όλοι και γέμισε κόσμο η πλατεία, κάποιος εκφώνησε έναν ολιγόλεπτο καταγγελτικό λόγο και ξεκίνησε η διαδικασία του συμβολικού αποκλεισμού της Νομαρχίας. Τότε ο φοιτητής που κρατούσε την ντουντούκα ανακοινώνει με ενθουσιασμό στο πλήθος:

«Συνάδελφοι! Βρίσκονται μαζί μας για συμπαράσταση στον αγώνα μας το 6ο και το 10ο Λύκειο».

Και τότε όλο το πλήθος ξέσπασε σε δυνατά χειροκροτήματα. Μόνο αυτοί που βρίσκονταν μπροστά κοιτούσαν δεξιά κι αριστερά ψάχνοντας πού είναι δύο ολόκληρα λύκεια και δεν φαίνονται. Πού να φανταστούν ότι το 6ο Λύκειο ήταν οι έξι πιτσιρικάδες που χτυπιόνταν από τα γέλια στο παρακείμενο παγκάκι!

«Ρε παιδιά» είπα ανάμεσα σε χαχανητά. «Καλά εμείς... Το 10ο Λύκειο πού είναι;»

«Α, δεν τους είδες;» μου λέει η κνίτισσα. «Είναι εκείνοι οι τέσσερις στο απέναντι παγκάκι!»

Κι αφού γελάσαμε με την ψυχή μας, συμπεράναμε ότι ούτε εμείς ήμασταν ώριμοι για την επανάσταση ούτε οι συνθήκες, κι ότι το καλύτερο θα ήταν να διαβάσουμε, να περάσουμε στο πανεπιστήμιο και να συνεχίσουμε τον αγώνα από άλλο μετερίζι πιο πρόσφορο. Διαλυθήκαμε λοιπόν ησύχως, γιατί εν τω μεταξύ η ώρα είχε πάει τρεις, η πείνα μας θέριζε και η μαμά στο σπίτι θα ανησυχούσε.

Ταινίες υπό δύσκολες συνθήκες

Ταινίες που παρακολούθησα κάτω από καθόλου ευνοϊκές συνθήκες:

«Το τελευταίο ταγκό στο Παρίσι» του Μπερνάρντο Μπερτολούτσι

Ήταν ένα απόγευμα, κάπου στα δεκαεπτά μου χρόνια, όταν ετοιμαζόμουν να πάω να δω την εν λόγω ταινία. Οι φίλοι μου με ρώτησαν, έτοιμοι για πειράγματα, ποια κουλτουριάρικη ταινία θα πήγαινα πάλι να δω! Αντί να τους πω τον τίτλο που δεν θα τους έλεγε τίποτα και θα τους φαινόταν ιδιαίτερα απωθητικός, έκανα το λάθος να τους απαντήσω «σε μία ερωτική». Μεταφράζοντας αυτομάτως το «ερωτική» σε «τσόντα» προθυμοποιήθηκαν να έρθουν κι αυτοί, νομίζοντας μάλιστα ότι μου κάνουν και χάρη. Εγώ πήγα να τους εξηγήσω κάτι περί Μπερτολούτσι αλλά αυτοί ήταν αποφασισμένοι.

Αν εξαιρέσει κανείς την περίφημη (σιγά πια!) σκηνή με το βούτυρο, στην υπόλοιπη ταινία χασμουριόταν, αναρωτιόντουσαν πώς την πάτησαν έτσι, έριχναν τα βάρη

σε μένα και ρωτούσαν αν τουλάχιστον έχει περισσότερη τσόντα παρακάτω.

Ειδικά στην κορύφωση της ταινίας κατέστρεψαν όλη την ατμόσφαιρα στην οποία μόλις και μετά βίας είχα καταφέρει να εισέλθω. Ο Μπράντο κυνηγάει τη Σνάνιντερ, λίγο πριν πέσει νεκρός, παρακαλώντας την να μην χωρίσουν, ενώ εκείνη ανεβαίνει τη σκάλα μιας παλιάς πολυκατοικίας φωνάζοντας ότι όλα τέλειωσαν: «σε φινί, σε φινί». Τότε ένας από τους φίλους μου, που είχαν βαρεθεί όσο δεν πήγαινε άλλο, φώναξε: «Άντε γαμώτο. Φινί ακούμε και φινί δεν βλέπουμε!».

«Ο θάνατος ενός Ναπολιτάνου μαθηματικού» του Μάριο Μαρτόνε

Αρχές δεκαετίας του '90. Φοιτητής στη Θεσσαλονίκη. Το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης μόλις έχει γίνει διεθνές προσπαθώντας να αφήσει πίσω του τη μιζέρια και την εσωστρέφεια της δεκαετίας του '80. Εγώ, ενθουσιασμένος με τη νέα προσπάθεια, έχω βγάλει κάρτα απεριορίστων προβολών και μπαινοβγαίνω όλη τη βδομάδα στις αίθουσες για να δω ταινίες που δεν πρόκειται ποτέ να δω στις κανονικές προβολές. Μία από τις ταινίες που μου φαίνεται ενδιαφέρουσα είναι «Ο θάνατος ενός Ναπολιτάνου μαθηματικού» κάποιου Ιταλού. Μέγα σφάλμα. Από την αρχή βλέπουμε ένα μαθηματικό να αυτοκτονεί και ακολούθως παρακολουθούμε τις τελευταίες μέρες του, όπου δεν γίνεται τίποτα απολύτως: απλά ο μαθηματικός περιφέρεται, πάει από εδώ, πάει από εκεί και τίποτα άλλο. Βαρέθηκα του θανατά από την πρώτη μισή ώρα. Η υπόλοιπη μιάμιση ώρα ήταν μαρτύριο, που υπέμεινα μόνο

και μόνο γιατί δεν έχω φύγει ποτέ από ταινία πριν από το τέλος. Στο τέλος, κατέληξα να θεωρήσω την αυτοκτονία απολύτως δικαιολογημένη, αφού ζούσε μία τόσο ανιαρή ζωή.

«Και μετά λένε ότι είναι βαρετός ο Αγγελόπουλος» σκέφτηκα, όταν άναψαν τα φώτα της λύτρωσης. Τότε γυρνάω δίπλα μου και βλέπω τον Θόδωρο Αγγελόπουλο αυτοπροσώπως, που είχε καθίσει δύο λεπτά μετά την έναρξη της ταινίας. Γυρνάει στη γυναίκα του, που καθόταν παραδίπλα και της λέει κάτι. Ανάμεσα στα λόγια του ξεχώρισα τη λέξη «υπέροχη».

«The Doors» του Όλιβερ Στόουν

Οι Doors ήταν και είναι ένα από τα αγαπημένα μου συγκροτήματα. Όταν βγήκε στις αίθουσες η ταινία «The Doors» του Όλιβερ Στόουν, πήγα αμέσως να τη δω. Λίγα λεπτά μετά την έναρξη της ταινίας, μπήκαν στην αίθουσα μία παρέα νεαρών με πέτσινια, μαλλί χαιτή, φαβορίτες και μπότες (ήταν το στιλ ροκαμπίλι τότε στη μόδα). Ο ένας από αυτούς αποδείχθηκε ιδιαίτερα φασαριόζος. Κάθε τρεις και λίγο φώναζε προς τον Τζιμ Μόρισον στην οθόνη (δηλαδή προς τον Βαλ Κίλμερ που τον υποδυόταν): «Είσαι θεός, ρε! Είσαι θεός!». Όταν έπαιζαν κάποιο τραγούδι εκστασιαζόταν: «Δωσ' τα μεγάλε». Και απευθυνόμενος στους άλλους θεατές της αίθουσας φώναζε: «Ακούτε τραγούδια ρε φλώρια. Ακούτε να μαθαίνετε. Αυτά είναι τραγούδια, όχι Τζέισον Ντόνοβαν και μαλακίες». Μάταια κάποιοι φώναζαν: «Αν σκάσεις, θα ακούσουμε» και «βούλωσέ το να μάθουμε». Το κακό, όπως είπα, ήταν ότι μπήκε στην αίθουσα λίγο μετά την έναρξη της ταινίας. Έτσι έχασε την αρχική σκηνή, όπου ο

μικρός Τζιμ Μόρισον ήταν αυτόπτης μάρτυς σε ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα με Ινδιάνους, που στοίχειωσαν –υποτίθεται– τη ζωή του έκτοτε. Έτσι κάθε φορά που εμφανιζόταν το φάντασμα του γέρου Ινδιάνου, ο τύπος αναρωτιόταν φωναχτά: «Ποιος είναι αυτός ρε παιδιά;», «Έεεε, ποιος είναι ο Ινδιάνος;», «Ρεεεε, μιλάτε ρεεε, ποιος είναι αυτός;». Κάποιοι φώναζαν χλευαστικά «Ο παππούς του». Και τι να του πουν άλλωστε; «Η εικόνα ενός γέρου Ινδιάνου που ενεπλάκη σε τροχαίο ατύχημα, που παρακολούθησε όταν ήταν μικρός, με αποτέλεσμα να στοιχειώσει τα όνειρά του»;

Ποτέ δεν κατάλαβα αν αυτός ο τύπος έφταιγε που δεν μου άρεσε η ταινία ή αν έφταιγε η ίδια η ταινία.

«Ήταν όλοι φίλοι της» του Άρθουρ Πεν

Πάλι αρχές δεκαετίας του '90 στη Θεσσαλονίκη. Παρασκευή βράδυ. Με ένα φίλο μου είχαμε κανονίσει να πάμε στις μεταμεσονύκτιες προβολές στον «Έσπερο», στη Σβώλου. Εγώ είχα προετοιμαστεί κατάλληλα. Κοιμήθηκα αρκετά, ξύπνησα κατά τις 8 το απόγευμα, ήπια κι ένα δυνατό καφέ. Ο φίλος μου όμως ήταν άυπνος από νωρίς το πρωί και με ακολουθούσε χωρίς κανένα ενθουσιασμό. Όταν η προβολή ματαιώθηκε για τεχνικούς λόγους, βρήκε την ευκαιρία να με καληνυχτίσει βιαστικά και να την κάνει για το κρεβατάκι του. Εγώ επειδή ήξερα ότι δεν πρόκειται να με πάρει ο ύπνος, αποφάσισα να πάω μόνος μου στον άλλο κινηματογράφο που έπαιζε τότε μεταμεσονύκτιες, το Ριβολί, στη Διαγώνιο. Εκεί θα προβαλλόταν το εντελώς άγνωστο σε μένα «Ήταν όλοι φίλοι της» του Άρθουρ Πεν. Οι μεταμεσονύκτιες προβολές γίνονταν όχι μόνο για την ταινία όσο για το

χαβαλέ που προσφέρει ο μεγαλόφωνος σχολιασμός αλλά και τα διάφορα χάπενινγκς που σκαρφίζονται οι διοργανώτριες ομάδες. Η ταινία -ίσως η λιγότερο γνωστή ταινία του Άρθουρ Πεν- αποδείχθηκε προς μεγάλη μου έκπληξη ένα μικρό διαμάντι. Πρόκειται για ένα χρονικό της πορείας της Αμερικής μετά το 1960, μέσα από την πορεία μιας παρέας συμμαθητών και στην ουσία η αφήγηση της απώλειας της αθωότητας μιας παρέας παράλληλα με την απώλεια της αθωότητας μιας ολόκληρης χώρας. Οπωσδήποτε μία ταινία που δεν προσφέρεται για διακωμώδηση και γι' αυτό οι θεατές ήταν βουβοί. Δυστυχώς υπήρχε η εξαίρεση ενός τύπου που πετούσε διάφορες κρυάδες με τις οποίες δεν γελούσε κανείς. Ευτυχώς κάποτε αναρωτήθηκε «ρε παιδιά, πότε έμεινε έγκυος αυτή;», κάποιος του απάντησε «όταν κοιμόσουν», όλη η αίθουσα ξέσπασε σε γέλια και σε χειροκροτήματα και ο εξυπνάκιος δεν ξαναμίλησε.

«Η διπλή ζωή της Βερόνικα» του Κριστόφ Κισλόφσκι

Νωρίς το απόγευμα κάποιας Πρωτοχρονιάς βρέθηκα να κόβω βόλτες άσκοπα στην πόλη. Οι Λαρισαίοι, προφανώς αποκαμωμένοι από το ξενύχτι του ρεβεγιόν και το πλούσιο πρωτοχρονιάτικο γεύμα απολάμβαναν τον υπνάκο τους ή το καφεδάκι τους. Στεκόμενος μπροστά στη μαρκίζα ενός κινηματογράφου, είδα φωτογραφίες από την τελευταία ταινία του Κισλόφσκι, που όλες οι κριτικές χαρακτήριζαν «αριστουργηματική». Αποφάσισα να περάσω μέσα. Στην αίθουσα δεν υπήρχε κανείς για να διακόψει την απρόσκοπτη παρακολούθηση της ταινίας. Ήμουν ολομόναχος σε όλη τη διάρκεια της προβολής. Φυσιολογικά θα έπρεπε να είναι η πιο ανεμπόδιστη

προβολή ταινίας που παρακολούθησα ποτέ, αφού ήταν στην ουσία ιδιωτική! Αυτό, όμως, που με ενόχλησε σε σημείο να μ' εμποδίζει να αντιληφθώ την αριστουργηματικότητα (sic) της ταινίας, ήταν η σκέψη μήπως δεν ήμουν τελείως φυσιολογικός αφού μία τέτοια «χρονιάρια μέρα» διάλεξα, εγώ μόνο, να την περάσω ολομόναχος μέσα σε μία αίθουσα κινηματογράφου.

Άγγελοι πάνω από το Βερολίνο

Μαζί με τις ταινίες που παρακολούθησα υπό δύσκολες συνθήκες, η ταινία τα «Φτερά του έρωτα» του Βιμ Βέντερς αξίζει ειδική μνεία –δηλαδή ξεχωριστό κείμενο.

Η ταινία βγήκε στις αίθουσες το 1988. Ένα Σάββατο απόγευμα εκείνης της χρονιάς, εγώ κι ο κολλητός μου, μαθητής δευτέρας λυκείου εγώ, της πρώτης εκείνος, στη σαββατιάτικη έξοδό μας, στεκόμασταν μπροστά στη μαρκίζα ενός κινηματογράφου με τρεις αίθουσες για να αποφασίσουμε ποιο έργο από τα τρία θα βλέπαμε. Εγώ ήξερα τι εστί Βιμ Βέντερς έχοντας ήδη δει το «Παρίσι-Τέξας» που μου είχε αρέσει. Η συγκεκριμένη ταινία είχα διαβάσει ότι γνώρισε ενθουσιώδη υποδοχή από τους κριτικούς και ότι κέρδισε βραβείο σκηνοθεσίας στις Κάννες. Ήθελα λοιπόν να τη δω, αλλά δεν τολμούσα να την προτείνω στο φίλο μου που δεν συμεριζόταν καθόλου τις δικές μου καλλιτεχνικές ανησυχίες. Αυτός προτιμούσε περιπέτειες, κωμωδίες και σοφτ πορνό (αφού δεν μας έβαζαν ακόμη στα κανονικά). Καθώς οι άλλες δύο ταινίες δεν του έλεγαν τίποτα, πρότεινε ο ίδιος να πάμε στα «Φτερά του Έρωτα». Τον ξεγέλασε ο τίτλος και μία

φωτογραφία μιας γυμνής γυναίκας (γυμνής πλάτης για την ακρίβεια) και υπέθεσε ότι θα είχε και λίγη τσόντα. Εγώ εκμεταλλεύτηκα την ευκαιρία και συμφώνησα, χωρίς να του εξηγήσω περί τίνος πρόκειται.

Η πρώτη μου εντύπωση ήταν ότι πρόκειται για μία δύσπεπτη ταινία. Μόλις όμως συνέλαβα την κεντρική ιδέα, ένιωσα ευχάριστη έκπληξη που με το πέρασμα της ώρας μετατρέπóταν σχεδόν σε ενθουσιασμό.

Δύο άγγελοι κατεβαίνουν στη γη και περιπλανιούνται σε ένα μουντό Βερολίνο, κομμένο στα δύο από το Τείχος. Όντας αόρατοι από τους ανθρώπους, τους αρέσει να κυκλοφορούν ανάμεσά τους, να διαβάζουν τις σκέψεις τους, να συμμετέχουν όσο μπορούν στις χαρές τους, στις σκοτούρες τους, στις λύπες τους. Αν και αθάνατοι οι ίδιοι, δείχνουν να αγαπούν την καθημερινότητα των ανθρώπων που δεν μπορούν να νιώσουν.

Η αργή εξέλιξη της ταινίας αντί να με κάνει να βαρεθώ, με έκανε να απολαμβάνω κάθε πλάνο. Δυστυχώς δεν ήταν ίδια η πρόσληψη της ταινίας από τον φίλο μου που δεχόταν μία σειρά από αρνητικές εκπλήξεις. Η πρώτη αφορούσε μία βασική αισθητική επιλογή του σκηνοθέτη:

«Γιατί δεν έχει χρώμα ρε;»

«Γιατί είναι ασπρόμαυρη!»

«Ασπρόμαυρη; Σε ταινία του πενήντα ήρθαμε;»

«Φετινή είναι».

«Πας καλά; Και γιατί τη γύρισαν ασπρόμαυρη;»

(Ξεφύσημα)

«Ξέρω ‘γω; Έτσι γούσταρε ο σκηνοθέτης. Άποψη».

Αφού του πήρε λίγα λεπτά να χωνέψει το γεγονός ότι γυρίστηκε ασπρόμαυρη ταινία εν έτει 1988, εξέφρασε την επόμενη απορία που αφορούσε τη γλώσσα:

«Δεν μιλάνε αγγλικά;»

«Όχι. Γερμανικά».

«Γιατί;»

«Από βίτσιο! Γιατί λες εσύ; Η ταινία είναι γερμανική».

«Είσαι σοβαρός; Δεν είναι αμερικάνικη; Εσύ το ήξερες και δεν είπες τίποτα;»

«Δεν το ήξερα», είπα ψέματα εγώ.

Μετά από λίγα λεπτά ήρθε και η βασική απορία:

«Ρε συ, καταλαβαίνεις τίποτα;»

«Αυτοί οι δύο είναι άγγελοι. Είναι αόρατοι, δεν τους βλέπουν οι άνθρωποι».

«Και; Τι γίνεται μετά;»

«Πού να ξέρω ρε γαμώτο; Άσε να δούμε τι γίνεται».

«Και οι φωνές που ακούγονται;»

«Είναι οι σκέψεις των ανθρώπων. Οι άγγελοι ακούνε τη σκέψη τους».

«Αααα...»

Νόμιζα ότι αφού του ξεκαθάρισα τις βασικές γραμμές της υπόθεσης θα με άφηνε ήσυχο. Κι όντως με άφησε, για λίγο όμως.

«Γαμάτο αυτό πάντως, ε;»

«Ποιο; Να είσαι άγγελος;»

«Να διαβάζεις τη σκέψη του άλλου».

«Ναι...»

«Και τι δεν θα έδινα να μπορούσα να διαβάζω τη σκέψη των άλλων! Ειδικά οι γκόμενες πολύ θα ήθελα να μάθω τι σκέφτονται».

Ειδικά οι γκόμενες καλύτερα να μη μάθεις ποτέ τι σκέφτονται για σένα, είπα από μέσα μου και χάρηκα που ο φίλος μου δεν μπορούσε να διαβάσει τη σκέψη μου.

Η τελευταία και σημαντικότερη αγωνία του, που εξέφρασε στο πρώτο ημίωρο, αφορούσε ένα βασικό στοιχείο που απουσίαζε:

«Ρε μαλάκα, μάλλον την πατήσαμε, δεν βλέπω να έχει τσόντα».

«Ναι...»

«Τι λες;»

«Τι να πω; Προφανώς μέχρι τώρα δεν έχει τσόντα».

«Λες να έχει μετά;»

«Πού να ξέρω; Κάτσε να δούμε».

«Τι να έχει! Ποια να γαμήσουν; Καμιά αγγελίνα;»

«Οι άγγελοι δεν έχουν φύλο».

«Τι;»

«Τίποτα. Σώπα να δούμε».

Καταλαβαίνετε, ειδικά όσοι έχετε δει την ταινία, πόσο δύσκολη υπόθεση είναι η παρακολούθηση μιας τέτοιας ταινίας κάτω από τέτοιες συνθήκες και τι υπομονή χρειάζεται. Ωστόσο προσπάθησα να προσηλωθώ και πάλι στην ταινία.

Οι άγγελοι, αυτοί οι αθάνατοι, που δεν νιώθουν πόνο και θάνατο, αγαπούν την ανθρώπινη, την ενσώματη ζωή. Και μάλιστα στις πιο καθημερινές και τετριμμένες εκφάνσεις της: να γυρνάς κουρασμένος από τη δουλειά, να μουτζουρώνεις τα δάχτυλά σου από την εφημερίδα... Ήταν μία ιδέα τελείως πρωτότυπη για μένα, μία ιδέα που την έβρισκα υπέροχη.

Ο φίλος μου, αφού του έδειξα την ενόχλησή μου, αποφάσισε να με αφήσει στην ησυχία μου. Πού και πού τον αντιλαμβανόμουν με την άκρη του ματιού να γυρνά το κεφάλι του προς το μέρος μου και να με κοιτά απορώντας για το ενδιαφέρον που έδειχνα. Κάποτε δεν άντεξε:

«Εσύ δηλαδή καταλαβαίνεις τίποτα;»

«Προσπαθώ».

«Σου αρέσει δηλαδή;»

«...»

«Σε ρωτάω: σου αρέσει;»

«Άσε να τη δω πρώτα και μετά θα σου πω αν μου άρεσε».

«Κατάλαβα. Δεν καταλαβαίνεις και κάνεις ότι σου αρέσει».

Εγώ απορούσα πώς είναι δυνατόν να μην αρέσουν τέτοιες υπέροχες σκηνές. Όπως στη βιβλιοθήκη όπου «ακούνε» τις σκέψεις εκατοντάδων αναγνωστών, εκατοντάδες μουρμουρητά σαν μια περίεργη υπερκόσμια μουσική. Ή όπως εκείνη όπου ο ένας άγγελος στέκεται πίσω από κάποιον λίγο πριν αυτοκτονήσει πηδώντας από ένα ψηλό κτήριο, χωρίς να μπορεί να τον βοηθήσει. Ή την επαναλαμβανόμενη εικόνα που οι δύο άγγελοι κάθονται στα φτερά ενός τεράστιου αγάλματος στο πανύψηλο βάθρο του.

Και μέσα σ' αυτή την ομορφιά, η μόνιμη παραφωνία:

«Γαμώτο, πάνε χαμένες εκατόν είκοσι δραχμές».

(Παρένθεση: μόνο μία φορά εκνευρίστηκα περισσότερο στον κινηματογράφο. Ήθελα να δω την καινούργια τότε ταινία του Γούντι Άλεν «Η Χάνα και οι αδερφές της» και ο μικρός μου αδερφός επέμενε να έρθει μαζί μου παρόλο που εγώ τον διαβεβαίωνα με πείσμα ότι η ταινία δεν είναι από αυτές που του αρέσουν. Αυτός δεν πειθόταν και ήθελε επιπλέον να του πληρώσω το εισιτήριο γιατί ήταν άφραγκος. Τελικά τον πήρα μαζί μου, πλήρωσα διπλό εισιτήριο αποχαιρετώντας όλο το χαρτζιλίκι μου και

περίπου στη μέση του έργου γύρισα και τον είδα να κοιμάται μακαρίως).

Ο ένας από τους αγγέλους γνωρίζει μία καλλιτέχνη του τσίρκου και την ερωτεύεται. Ο έρωτας είναι η κινητήρια δύναμη που θα του δώσει σάρκα και οστά. Ενώ όλη η τέχνη μέχρι σήμερα μας έχει συνηθίσει στην ιδέα ότι ο έρωτας μας ανεβάζει στον ουρανό και τρόπον τινά μας θεοποιεί, οι άγγελοι, αυτοί οι μικροί θεοί, μόνο όταν απαρνηθούν τη θεϊκή τους υπόσταση και ντυθούν τη σάρκα, μόνο τότε μπορούν να χαρούν τον έρωτα. Έρωτας χωρίς το σώμα: αδύνατος. Ο ένας από τους δύο γίνεται τελικά άνθρωπος. Και ξαφνικά η ταινία γίνεται έγχρωμη. Άσπρο-μαύρο η ζωή των αγγέλων, γεμάτη χρώμα η ζωή των ανθρώπων! Ο έρωτας είναι θεϊκός λένε οι άνθρωποι, «ο ασπασμός των αγγέλων προς τα άστρα». Ο έρωτας είναι ανθρώπινος, λένε οι άγγελοι του Βέντερς.

Σ' αυτή την κρίσιμη στιγμή, ο φίλος μου συνήλθε από τον λήθαργο στον οποίο είχε πέσει, προς μεγάλη μου χαρά:

«Γιατί έγινε έγχρωμη η ταινία;»

«Ο ένας άγγελος έγινε άνθρωπος.»

«Γιατί έγινε άνθρωπος;»

«Έτσι, έγινε άνθρωπος.»

«Ναι, αλλά πώς έγινε άνθρωπος. Ποιος τον έκανε;»

«Δεν ξέρω, έτσι ξαφνικά έγινε άνθρωπος.»

«Και η ταινία γιατί έγινε έγχρωμη τώρα;»

«Γιατί από άγγελος έγινε άνθρωπος.»

«Ε, και τι σχέση έχει αυτό;»

«Γιατί θέλει να δηλώσει ότι... γάμησέ το, το συζητάμε μετά. Υπομονή, τελειώνει.»

«Ρε μήπως είχε χαλάσει η μηχανή προβολής;»

«!!!...»

Ο άνθρωπος – πρώην άγγελος αναζητά την ακροβάτισσα αλλά δεν τη βρίσκει. Το τσίρκο έχει φύγει. Όμως ο άγγελος κέρδισε τη θνητότητά του. Είναι πια άνθρωπος και μπορεί να απολαύσει την κάθε του στιγμή. Χαρακτηριστική μία από τις τελευταίες σκηνές όπου ένας άλλος άνθρωπος του μαθαίνει να καπνίζει, κι εκείνος είναι εντυπωσιασμένος, όπως με κάθε ανθρώπινη συνήθεια.

Κι έτσι η ταινία τέλειωσε, αφήνοντάς μου υπέροχες εικόνες στο μυαλό και πρωτόγνωρα συναισθήματα στην εφηβική μου ψυχή. Και μία αφόρητη μουρμούρα στα αυτιά. Ευτυχώς στην καφετέρια όπου πήγαμε μετά, ο κολλητός μου δεν αναφέρθηκε καθόλου στην «άτυχη» επιλογή του έργου και ασχοληθήκαμε μόνο με τις συνηθισμένες εφηβικές ανοησίες. Ενώ εκείνος φλυαρούσε, έπιανα τον εαυτό μου να αφαιρείται και τις σκέψεις μου να επιστρέφουν σε μερικές από τις όμορφες σκηνές της ταινίας. Αποφάσισα να πάω και να την ξαναδώ μόνος μου, για να την απολαύσω ανενόχλητος, αλλά τη Δευτέρα η ταινία άλλαξε. Μπόρεσα να πραγματοποιήσω την επιθυμία μου μόλις πέρυσι, σε DVD. Αυτή τη φορά η προσήλωση διακόπηκε μόλις δύο φορές από μία πιο μικρή ενόχληση: το κλάμα ενός μωρού.

Το ραντεβού με την ντίβα

Η Μαρίνα ήταν αυτός ο τύπος της συμμαθήτριας που συνήθως ονομάζουμε «η ωραία της τάξης» ή «η ντίβα». Υπήρχαν κι άλλες όμορφες στην τάξη –εξίσου ή περισσότερο. Η Δήμητρα ήταν πιο όμορφη, αλλά μονίμως στον κόσμο της, έδειχνε να μην ενδιαφέρεται για τα εγκόσμια, άσε που φορούσε αυτά τα μαύρα ρούχα – αποτρεπτικά για κάθε αγόρι. Τη Λένα, από την άλλη θα μπορούσες να την πεις εξίσου όμορφη, αλλά μεγάλο φυτό, καθότι απουσιολόγος. Όμως ο τίτλος της ντίβας ανήκε δικαιωματικά στη Μαρίνα. Δεν ήταν απλά ωραία. Κυρίως ήταν ελκυστική. Ήξερε να επιβάλλεται στον χώρο, όχι μόνο με την εμφάνισή της αλλά με τη γενικότερη παρουσία της, με την ομιλία της, με το βλέμμα της, με το χαμόγελό της. Φυσικά ήταν το αντικείμενο ζήλειας των κοριτσιών και ο κρυφός πόθος των αγοριών.

Μοιραία, η Μαρίνα τα είχε με τον Μάρκο, τον ωραίο της τάξης. Ο οποίος, εκτός από ωραίος, ήταν και δυνατός. Με λίγα λόγια διέθετε ό,τι έπρεπε για να κερδίσει τη ζήλια των περισσοτέρων αγοριών: ξανθά μαλλιά, γαλανά μάτια, γυμνασμένα μπράτσα και μερικές διακρίσεις στο τάε-κβον-ντο. Ήταν ένα άτομο το οποίο απέφευγα

ενστικτωδώς και ήταν από τους λίγους συμμαθητές με τους οποίους δεν ανταλλάσσαμε παρά έναν τυπικό χαιρετισμό. Εκτός των άλλων, μου θύμιζε εκείνο το ξανθό κωλόπαιδο που έκανε τη ζωή δύσκολη στον Ραλφ Μάτσιο, στο πρώτο Καράτε Κιντ. Τηρουμένων των αναλογιών, ήταν η αρσενική εκδοχή της ντίβας και δεν ήταν τυχαίο που αποτελούσαν ζευγάρι. Όμως η σχέση τους ήταν ιδιαιτέρως πολυκύμαντη. Τον ένα μήνα τους έβλεπες αγαπημένους και τον άλλο εξέφραζε ο ένας για τον άλλο απέχθεια, που έδειχναν να έχουν ξεχάσει οριστικά τον μεθεπόμενο μήνα, αγκαλιασμένοι στο παγκάκι της αυλής κ.ο.κ. Κι αυτή η ιστορία τραβούσε από το γυμνάσιο.

Με τη Μαρίνα γνωριστήκαμε καλύτερα στη δευτέρα λυκείου, μετά τα Χριστούγεννα. Από την πρώτη λυκείου είχε παρουσιάσει τα πρώτα σημάδια μυωπίας, αλλά δεν εννοούσε με τίποτα να κλείσει τα ωραία της γαλανά ματάκια μέσα σε γυάλες και να υιοθετήσει έτσι χαρακτηριστικά γνωρίσματα των μελετηρών μαθητών. Προτίμησε να έρθει και να καθίσει στο δεύτερο θρανίο, για να βλέπει καλύτερα στον πίνακα. Κι έτσι βρέθηκε να κάθεται μπροστά σε μένα και τον Γιάννη. Σε λίγο καιρό διαπίστωσα ότι τα αστεία που συνήθιζα να απευθύνω στον πάντα αδιάφορο Γιάννη (σχόλια για κάθετι που συνέβαινε στην τάξη) γίνονταν αντιληπτά από τη Μαρίνα και έβρισκαν από αυτή περισσότερη ανταπόκριση. Ενώ δηλαδή ο Γιάννης μου έλεγε να κάνω ησυχία ή με κοιτούσε αυστηρά, η Μαρίνα γυρνούσε ελαφρά προς το μέρος μου και χαμογελούσε. Συνήθιζε μάλιστα να συμπληρώνει κι αυτή κάτι αστείο και σιγά – σιγά αρχίσαμε να λέμε και δυο κουβέντες παραπάνω. Δεν θα

μπορούσε να πει κανείς ότι γίναμε και φίλοι πάντως δεν ήμουν πια ο παντελώς αδιάφορος γι' αυτήν όπως πριν. Καθώς μάλιστα η διπλανή της και ο Γιάννης ήταν συνήθως αφοσιωμένοι στο μάθημα, στρώναμε κουβεντούλα για διάφορα θέματα, όσο βέβαια μπορούσαμε να μιλάμε στα πρώτα θρανία. Η κουβεντούλα κάποτε συνεχιζόταν και στους διαδρόμους ή την αυλή κατά το διάλειμμα και προς μεγάλη μου έκπληξη περιλάμβανε και πιο προσωπικά θέματα.

Όλα αυτά ήταν καλά και ωραία, αλλά σε καμία περίπτωση δεν θα μπορούσα να φανταστώ ότι θα μπορούσε να με θεωρεί καλή παρέα και πέρα από το σχολείο. Ήξερα ότι τα Σάββατα η Μαρίνα έβγαινε με τον Μάρκο ή (αν ήταν ο μήνας που τα είχαν χαλάσει) με δυο τρεις φίλες της καθώς και με κάποιες παρέες από τη γειτονιά της που απαρτιζόνταν κυρίως από αποφοίτους. Φανταστείτε λοιπόν την έκπληξή μου όταν εκείνη ζήτησε από μένα να βγούμε οι δυο μας το σαββατόβραδο.

Ήταν μία Παρασκευή απόγευμα, τελευταία διδακτική ώρα της εβδομάδας. Είχαμε ΣΕΠ (Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό) και φυσικά το καθεστώς ήταν πολύ χαλαρό. Η συνηθισμένη κουβεντούλα γινόταν κανονική κουβέντα. Σε κάποια στιγμή η Μαρίνα με ρώτησε τελείως αδιάφορα:

«Τι θα κάνεις αύριο;».

«Γιατί τι είναι αύριο;» απάντησα αυθόρμητα και την έπιασαν τα γέλια.

«Αύριο είναι Σάββατο. Μη μου πεις ότι κάθεσαι μέσα τα σαββατόβραδα».

Φυσικά εγώ δεν κατάλαβα πού το πήγαινε.

«Τα συνηθισμένα. Μάλλον στη Fever θα τη βγάλουμε πάλι. Μπορεί και κανένα σινεμά αλλά δεν παίζει τίποτα της προκοπής».

«Παίζει εκείνο που πήρε τα Όσκαρ...»

«Το “Πέρα από την Αφρική”. Ναι, δεύτερη βδομάδα. Το είδα το προηγούμενο Σάββατο».

Και αμέσως μετά η Μαρίνα είπε τελείως αδιάφορα:

«Έλεγα, αν ήθελες να βγαίναμε μαζί καμιά βόλτα;».

Συνήλθα απότομα σαν να έφαγα χαστούκι κι ένιωσα τους παλμούς μου να επιταχύνουν απότομα. Προσπάθησα να αλλάξω αυτά που μόλις είπα χωρίς όμως να εξευτελιστώ τελείως δείχνοντας ότι θα παρατούσα αυτομάτως τα πάντα προκειμένου να μη χάσω την ευκαιρία. Πήρα κι εγώ ένα αδιάφορο ύφος και είπα:

«Ούτε εγώ έχω κανονίσει ακόμη τίποτα. Αν θέλεις, βγαίνουμε».

«Σίγουρα δεν έχεις κανονίσει κάτι;»

«Ναι, σου λέω».

«Καλύτερα να σου τηλεφωνήσω το Σάββατο κατά το μεσημέρι;».

«Καλά, πάρε με κατά το μεσημέρι του Σαββάτου», είπα όσο πιο ψυχραιμία μπορούσα και είδα τη Μαρίνα να πιάνει το στυλό της και να γυρνά τις σελίδες του πρόχειρου τετραδίου για να βρει ένα κενό χώρο.

«Λέγε».

«Τι πράγμα;»

«Το τηλεφώνό σου ρε παιδάκι μου», είπε και χαμογέλασε.

Για τέτοια ψυχραιμία μιλάμε! Της το έδωσα και έπεσα σε βαθύ συλλογισμό. Καθώς μάλιστα η καθηγήτρια μας έκανε την πολλοστή παρατήρηση να μη μιλάμε και η

Μαρίνα γύρισε μπροστά της, εγώ άρχισα να εξετάζω εκδοχές:

Εκδοχή νούμερο 1 – η πιο αισιόδοξη: Η Μαρίνα ενδιαφερόταν για μένα. Ήταν απίθανο, ήταν εξωπραγματικό, ήταν τρελό, αλλά ήταν μία εκδοχή. «Σταμάτα να σκέφτεσαι μαλακίες», έλεγε ο ρεαλιστής Άγγελος στον ονειροπόλο Άγγελο, αλλά ο ονειροπόλος Άγγελος απαντούσε ότι η ντίβα δεν θα τα έφτιαχνε ποτέ με εμένα, αυτό ήταν κατά 99% βέβαιο, αλλά υπήρχε και το 1% βάσει του οποίου ίσως, από τότε που γνωριστήκαμε καλύτερα, αν όχι να με ερωτεύτηκε, τουλάχιστον να με συμπάθησε. Στο κάτω – κάτω μπορεί να βαρέθηκε τους ωραίους και ανεπίπεδους συμμαθητές και να προτίμησε έναν πιο πνευματώδη (εγώ ήμουν αυτός, μη γελάτε) έστω και όχι τόσο ωραίο.

Εκδοχή νούμερο 2 – λίγο πιο ρεαλιστική: Η Μαρίνα που πρόσφατα τα ξαναχάλασε με το Μάρκο με χρησιμοποιεί για να τον κάνει να ζηλέψει. Είναι γνωστό ότι οι ερωτευμένοι τα συνηθίζουν κάτι τέτοια κολπάκια. Αλλά πάλι κι αυτό φαίνεται απίθανο. Αν ήθελε να κάνει τον Μάρκο να ζηλέψει θα επέλεγε κάποιον ισάξιο του κι όχι εμένα. Κι από τέτοια παιδιά υπάρχουν άφθονα στις παρέες της. Ειδάλλως διατρέχει τον κίνδυνο να βάλει τα γέλια ο Μάρκος και να την κοροϊδεύει: «Ωραίο γκόμενο βρήκες. Να τον χαιρέσαι». Σ' αυτή την περίπτωση η Μαρίνα θα καταλάβαινε το τραγικό λάθος και εγώ θα έχανα την ελάχιστη αυτοεκτίμησή μου. Υπήρχε βέβαια η περίπτωση μιας πιο τραγικής κατάληξης αυτής της εκδοχής: ο Μάρκος να τσιμπήσει και να ζηλέψει πραγματικά. Σ' αυτή την περίπτωση εγώ θα γινόμουν το κόκκινο πανί γι' αυτόν και την τσακαλοπαρέα του και

ποιος ξέρει τι με περίμενε μέχρι να αποφοιτήσω από το λύκειο.

Εκδοχή νούμερο 3 – ακόμη πιο ρεαλιστική και η πιο πιθανή τελικά: Η Μαρίνα δεν είχε κανονίσει τίποτα για το Σάββατο και σκέφτηκε ότι δεν θα ήταν άσχημη ιδέα να έβγαινε μαζί μου. Φυσικά μία τόσο δημοφιλής κοπέλα δεν θα έμενε μέσα σαββατόβραδο, αλλά ίσως να σκέφτηκε απλά «και γιατί όχι με τον Άγγελο που με κάνει και γελάω;» Στο κάτω – κάτω συχνότατα έκανε παρέα με ένα σωρό μαλάκες, γιατί όχι με μένα που δεν περνούσε κι άσχημα;

Κατέληγα στην εκδοχή 3, αλλά μετά άρχιζαν οι αμφιβολίες ή μάλλον οι ελπίδες. Κι έτσι επέστρεφα πάλι στην εκδοχή 1 και μετά πάλι στη 2 κ.ο.κ. Τελικά σταμάτησα να προβληματίζομαι αναλογιζόμενος ότι τα πραγματικά κίνητρα θα τα καταλάβαινα κατά τη διάρκεια του ραντεβού. Φυσικά δεν θα μου τα έριχνε στα ίσια. Μία κοπέλα αυτό το κάνει σπάνια, πολύ περισσότερο η ντίβα, που για έναν εγωισμό ζει. Ίσως όμως να μου έδινε με πλάγιο τρόπο να καταλάβω ότι υπάρχει κάποιο ενδιαφέρον πέρα από το φιλικό.

Αμέσως μετά το σχόλασμα, εγώ κι ο Γιάννης περιμέναμε στην εξώπορτα του σχολείου τον Βαγγέλη. Κι ενώ εκείνος φλυαρούσε ασύστολα, εγώ σκεφτόμουν τις αντιδράσεις τους και τις βλακειές που θα άκουγα όταν θα τους έλεγα για το ραντεβού. Σε λίγα λεπτά περπατούσαμε κουρασμένοι και οι τρεις προς τα σπίτια μας. Ήταν η ώρα που συνήθως κανονίζαμε πού θα πάμε το Σάββατο βράδυ. Βέβαια ήταν περιττή κουβέντα αφού εννιά φορές στις δέκα καταλήγαμε στα ίδια. Εγώ πρότεινα σινεμά. Αυτοί ρωτούσαν σε ποιο έργο. Εγώ, που από το γυμνάσιο είχα

δείξει την κλίση μου προς τον ποιοτικό κινηματογράφο, τους πρότεινα κάποιο από τα τρία που παίζονταν στους ισάριθμους κινηματογράφους της πόλης. Αυτοί, που δεν είχαν δείξει καμία ανάλογη κλίση, αντιδρούσαν, λέγοντας ότι δεν βλέπουν τέτοια «κουλτουριάρικα». Εγώ προσπαθούσα να τους δελεάσω λέγοντάς τους ότι έχει και λίγη περιπέτεια ή και λίγη τσόντα. Αυτοί ρωτούσαν αν παίζεται καμία γνήσια περιπέτεια ή καθαρή τσόντα (εννοούσαν ερωτικό γιατί στα πορνό δεν μας έβαζαν ακόμη) και τελικά καταλήγαμε στα συνηθισμένα. Εγώ πήγαινα μόνος μου στην πρώτη προβολή, στις έξι, να δω κάποιο έργο και συναντιόμασταν μετά στην πλατεία κατά τις οχτώ, για να πάμε όλοι μαζί στο Fever για καφέ. Εκείνη την Παρασκευή όμως, εγώ που ξεκινούσα συνήθως τη σχετική κουβέντα δεν έκανα την αρχή. Οπότε πήρε την πρωτοβουλία ο Γιάννης θέτοντας την ρητορική ερώτηση:

«Θα πάμε Fever αύριο;»

«Και δεν πάμε», είπε ο Βαγγέλης.

Εγώ μούγκα. Ξαφνικά ο Γιάννης γυρνά προς το μέρος μου και ρωτά:

«Παίζει κανένα καλό έργο;»

«Παίζει αλλά δεν είναι για σας», είπα εγώ κοφτά.

Αυτοί παραξενεύτηκαν. Κανονικά θα έπρεπε να χαρώ με το ενδιαφέρον και να αραδιάσω υποθέσεις ταινιών, ηθοποιούς, σκηνοθέτες και βραβεία.

«Γιατί δεν είναι για μας ρε; Είναι μόνο για ιδιοφυΐες σαν εσένα;» εξανέστη ο Βαγγέλης.

«Ρε προσβολές που ακούμε και δεν τον πλακώνουμε στις σφαλιάρες», συμπλήρωσε κι ο άλλος.

«Παίζει ένα που διαδραματίζεται στην Αφρική. Μία συγγραφέας κληρονόμησε ένα κτήμα, ο άντρας της την απατά κι αυτή τα φτιάχνει με το φίλο του και...»

«Άσε κατάλαβα. Φαίνεται από μακριά ότι είναι μαλακία», είπε ο Βαγγέλης.

«Πήρε και πέντε Όσκαρ», πρόσθεσα εγώ για να μην τους μείνει καμία αμφιβολία ότι πρόκειται για καθαρή ποιότητα.

«Α, καλά! Όσκαρ δίνουν στις μαλακίες, μήπως και ξεγελαστεί κανένας και τα δει, γιατί αλλιώς δεν θα πατούσε ούτε η μάνα του σκηνοθέτη».

Έτσι μπράβο.

«Και στα άλλα τι παίζει; Ούτε αυτά δεν είναι για μας;» είπε ο Γιάννης.

Κοίτα να δεις που τους ήρθε τώρα η όρεξη για σινεμά.

«Τα άλλα δεν είναι για μένα», είπα εγώ.

Απαξίωσαν να με χλευάσουν.

«Τέλος πάντων. Πάμε κατευθείαν Fever», είπε ο Γιάννης.

Αποφάσισα ότι ήταν ώρα να σκάσω το μεγάλο νέο.

«Εγώ μάγκες δεν θα μπορέσω αύριο».

Έκαναν και οι δύο παύση περιμένοντας να συνεχίσω τη φράση βάζοντας «επειδή...» και να προσθέσω την απαραίτητη δικαιολογία. Εγώ όμως παρέμενα σιωπηλός, μέχρι που αποφάσισε να ρωτήσει ο Βαγγέλης:

«Γιατί ρε συ; Τι έχεις να κάνεις σαββατιάτικα;»

«Έχω κανονίσει κάτι».

«Κάτι; Τι δηλαδή;»

Αυτό είναι που δυσκολεύομαι να σας πω. Αλλά δεν είμαι τόσο χαζός να πιστεύω ότι θα τη γλυτώσω έτσι

ανώδυνα, χωρίς να δώσω πλήρη αναφορά.

«Θα βγω, αλλά με... με άλλους».

Δεν ξέρω πώς μου βγήκε αυτό το «με άλλους» που εδώ που τα λέμε σήκωνε παρεξήγηση. Τους έριχνα έτσι στα ίσια. Ήταν σαν να τους έλεγα κατάμουτρα ότι δεν γούσταρα την παρέα τους κι ότι θα έβγαίνα με κάποιους άλλους (με ποιους άραγε θα μπορούσα να αντικαταστήσω τους κολλητούς μου;) και μάλιστα τους έφτυνα τόσο πολύ ώστε, όχι μόνο βγαίνω με άλλη παρέα, αλλά δεν θέλω να έρθουν κι αυτοί μαζί. Φυσικό ήταν να πάρουν μία έκφραση έκπληξης κι οργής ταυτόχρονα:

«Με άλλους;»

«Με ποιους δηλαδή;»

«Όλα θέλετε να τα μαθαίνετε».

«Δεν μας τα λέει καλά ο φιλαράκος μας...» είπε ο Γιάννης στον Βαγγέλη.

Ξεφύσηξα.

«Για την ακρίβεια θα βγω με άλλον. Δεν είναι πολλοί».

«Ποιος τέλος πάντων;»

«Και για ακόμη μεγαλύτερη ακρίβεια με άλλη».

Κοιτούσαν ο ένας τον άλλον και μάλλον θα αναρωτιόνταν αν ήταν Πρωταπριλιά.

«Με γυναίκα; Πότε ρε συ χτύπησες γκόμενα κι εμείς κοιμόμαστε με τα τσαρούχια; Μα για τόσο μουλωχτό δεν σε ήξερα», εξανέστη ο Βαγγέλης.

«Πριν αρχίσετε τις μαλακίες δηλώνω ευθύς εξ αρχής ότι δεν τρέχει τίποτα. Απλώς θα βγούμε να πιούμε ένα καφέ, σαν φίλοι. Φί-λοι, καταλάβατε;».

«Εντάξει μεγάλε, πώς κάνεις έτσι;» είπε ο Γιάννης.

Και μετά από λίγα δευτερόλεπτα:

«Τουλάχιστον μπορούμε να μάθουμε ποια είναι, αν την ξέρουμε».

«Την ξέρετε».

Δεν μιλούσαν, μόνο με κοιτούσαν. Με δυσκολία δεν ξεφώνιζαν «άντε, πες την επιτέλους, μας έπρηξες». Ήταν η ώρα μηδέν.

«Η Μαρίνα», ψιθύρισα μέσα από τα δόντια μου.

Κανείς δεν άκουσε τίποτα.

«Ποια;» έκανε ο Γιάννης.

«Κουφός είσαι;»

«Εγώ μια χαρά ακούω. Εσύ καταπίνεις τις λέξεις. Γαμώτο, με κανένα έκτρωμα θα βγεις και ντρέπεσαι τόσο πολύ;»

Έκτρωμα, ε; Καλά, περίμενε να δεις τι σε περιμένει.

«Θέλει και ρώτημα; Αν ήταν καμιά καλή θα ντρεπόταν να μας την πει;» σιγοντάρησε κι ο άλλος.

Εγώ φταίω που μαλακίζομαι και δεν σας το λέω στα ίσια.

«Θα βγω με τη Μαρίνα».

«Με τη Μαρίνα;» φώναξαν κι οι δυο με ένα στόμα. Κι άρχισαν πάλι να κοιτά ο ένας τον άλλον σαν καθυστερημένοι.

«Ποια Μαρίνα εννοείς; Την Καραντώνη;» είπε τελικά ο Βαγγέλης.

«Δεν ξέρω καμιά άλλη, εκτός από την Αγία Μαρίνα».

«Θα βγεις με την Μαρίνα;»

«Το 'παμε αυτό».

«Με την Μαρίνα την Καραντώνη;»

«Κι αυτό το είπαμε».

Ήταν ώρα να παραδεχθούν την ήττα τους και να αρχίσουν την άλλη κουβέντα, αυτή που ήθελα να

αποφύγω. Ο Βαγγέλης με χτύπησε στην πλάτη με την παλάμη του.

«Μπράβο ρε συ. Μεγάλε, τι να πω! Έχεις ανέβει στην εκτίμησή μου κατακόρυφα».

Εγώ άρχισα να δυσφορώ αλλά αυτός συνέχισε στο ίδιο βιολί:

«Θα μου πεις το μυστικό της επιτυχίας σου; Πώς την κατάφερες;»

«Δεν την κατάφερα. Αυτή μου ζήτησε να βγούμε».

Η ιστορία είχε αρχίσει πλέον να γίνεται επιστημονική φαντασία.

«Μας δουλεύεις;» έκανε ο Γιάννης.

«Δεν σας δουλεύω καθόλου. Απλά η κοπέλα δεν είχε κανονίσει τίποτα και μου είπε έτσι στην πλάκα αν θέλω να...»

«Και πάλι μπράβο ρε μεγάλε. Σου είπα πόσο ανέβηκες στην εκτίμησή μου;»

«Κόψε τις μαλακίες».

«Γιατί μαλακίες; Έλα, άσε τις μετριοφροσύνες. Χτύπησες τη νούμερο ένα γκόμενα της τάξης και...»

«Ακόμα καλύτερα. Δεν την χτύπησε εκείνος, εκείνη τον χτύπησε», επενέβη ο Γιάννης.

«Κανένας δεν χτυπήθηκε! Σας είπα ότι δεν τρέχει τίποτα. Θα βγούμε για ένα καφέ σαν φίλοι κι αυτό ήταν όλο. Κι αμφιβάλλω αν θα ξαναβγούμε δηλαδή».

Ο Βαγγέλης ως πιο ειδικός περί τα ερωτικά (τουλάχιστον έτσι θεωρούσε τον εαυτό του –τρομάρα του!) έσπευσε να βάλει τα πράγματα στη θέση τους.

«Στάσου λίγο ρε Άγγελε! Από πότε η Μαρίνα είναι φίλη σου δηλαδή;»

Ο Γιάννης έσπευσε να δώσει ένα χέρι βοήθειας.

«Α, δεν τα ξέρεις; Από τότε που κάθισε μπροστά μας, όλο χάχα-μπούχα είναι με τον κύριο από 'δω».

«Ωραία και εσύ πιστεύεις ότι σου πρότεινε να βγειτε επειδή σε βλέπει σαν φίλο;»

«Αλλά;»

«Τι "αλλά" βρε ηλίθιε! Σε γουστάρει η κοπέλα!»

«Η κοπέλα γούσταρε, γουστάρει και θα γουστάρει τον Μάρκο. Αυτό το ξέρουν όλοι οι μαθητές και οι καθηγητές και ο επιστάτης ακόμη και τα δέντρα στην αυλή».

«Καλά, δεν πήρες χαμπάρι ότι τα χάλασαν!»

Και μετά λέει εμένα ηλίθιο.

«Πλάκα μας κάνεις ή έχεις λαλήσει τελείως; Αυτοί τα φτιάχνουν τους ζυγούς μήνες και τα χαλάνε τους μονούς».

«Πολύ ωραία. Και τους μονούς μήνες την είδες να βγαίνει μόνη της με κάποιον άλλο; Ή με τις φίλες της θα βγαίνει ή με κάτι φλούφληδες, πάντως με μεγάλη παρέα. Εγώ δεν την είδα ποτέ να βγει ζευγάρι με κάποιο φίλο».

Είχε κάποιο δίκιο βέβαια. Το είχα σκεφτεί κι εγώ αυτό, αλλά ήθελα να τον κοντράρω για να διαπιστώσω ότι δεν ήταν ο ευσεβής πόθος μου. Με κολάκευε να υποστηρίζει και κάποιος άλλος την εκδοχή νούμερο 1.

«Και πού ξέρεις ότι δεν βαρέθηκε αυτή την κατάσταση με τον Μάρκο; Μπορεί να τον ξέγραψε τελείως και τραβάει γι' αλλού», πρόσθεσε ο Βαγγέλης.

«Μπορεί. Μπορεί όμως και όχι. Εγώ άλλο σκέφτομαι. Ότι μπορεί να θέλει να τον κάνει να ζηλέψει».

«Και πού θα το μάθει ο Μάρκος ότι βγήκατε για να ζηλέψει;»

«Ξέρω γω... Σάββατο βράδυ είναι, κόσμος πολύς κυκλοφορεί, μπορεί να μας δει κάποιος από την τάξη. Κι εμείς κάθε Σάββατο που βγαίνουμε όλο και κάποιον

συμμαθητή θα τρακάρουμε; Στο φινάλε μπορεί να του το πει η ίδια».

«Τι να πει η ίδια;» επενέβη τώρα ο Γιάννης «Ξέρεις Μάρκο, βγήκα προχτές με τον Άγγελο, αλλά επειδή χαμπάρι δεν πήρες στο λέω να ζηλέψεις».

Χαχάνισαν κι οι δυο με την κρυάδα του Γιάννη.

«Ξέρω ‘γω μωρέ, μπορεί να το αναφέρει δήθεν τυχαία, μπορεί να βάλει καμιά φίλη της να το αναφέρει επίσης δήθεν τυχαία, ξέρω ‘γω...»

«Εγώ δεν νομίζω ότι θέλει να σε κάνει να ζηλέψεις», γνωμάτευσε ο Βαγγέλης.

«Ούτε εγώ το νομίζω», συμφώνησε ο Γιάννης.

Μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν είχα σκεφθεί αν με σύμφερε να μείνει το όλο θέμα μυστικό ή αντιθέτως να το μάθουν όσο περισσότεροι γίνεται. Στην πρώτη περίπτωση θα είχα το κεφάλι μου ήσυχο για συνέπειες από πλευράς Μάρκου. Αν όλη αυτή η ιστορία δεν σήμαινε τίποτα για τη Μαρίνα και δεν οδηγούσε πουθενά, ίσως ήταν καλύτερα να μη μας έβλεπε κανείς. Αλλά από την άλλη κάτι μέσα μου επαναστατούσε. Δεν κυκλοφορείς κάθε μέρα με τη ντίβα της τάξης. Τι γούστο θα έχει αν το ξέρεις μόνο εσύ κι εκείνη (άντε και οι δυο κολλητοί σου). Εξάλλου, αν μαθαίνονταν το πράγμα, θα ανέβαιναν κατακόρυφα οι μετοχές μου στο γυναικόκοσμο του σχολείου. Με τη Μαρίνα μπορεί να μη γινόταν τίποτα, αλλά όλο και κάποια συμμαθητριούλα θα έκανε τον απλοϊκό συλλογισμό στο απλοϊκό κεφαλάκι της: Αφού η Μαρίνα βγαίνει μαζί του έξω σαββατόβραδο, θα αξίζει κάτι παραπάνω από αυτό που δείχνει.

«Τέλος πάντων. Θα δω πώς θα φερθεί, τι θα μου πει και από κει και μετά θα βγάλω κάποια συμπεράσματα.

Ελπίζω τουλάχιστον».

«Καλά μην περιμένεις να σου τα ρίξει στα ίσια κιάλας».

Αυτό οπωσδήποτε ξεπερνούσε και την πιο τρελή προσδοκία μου. Ο Βαγγέλης, ξαφνικά, σταμάτησε μου έσφιξε με το χέρι του τον ώμο και κοιτώντας με με ένα διαπεραστικό βλέμμα, μου είπε:

«Εγώ ένα έχω να σου πω: όρμα».

«Τι “όρμα” ρε ηλίθιε! Να της κάνω πρόταση εννοείς ή να τη χουφτώσω;».

«Ε, απ’ έξω – απ’ έξω τουλάχιστον».

«Να τη χουφτώσω απ’ έξω – απ’ έξω;»

Ήταν σειρά μου να τους κάνω να χαχανίσουν.

«Ρε παιδάκι μου να της δώσεις να καταλάβει ότι υπάρχει ενδιαφέρον εκ μέρους σου».

Τώρα θα αναρωτιέστε σε ποιο ενδιαφέρον αναφερόταν ο Βαγγέλης και τότε έδειξα εγώ ενδιαφέρον για τη Μαρίνα. Δεν έχει σημασία πόσο ενδιαφέρον είχες στο παρελθόν για την ντίβα. Από τη στιγμή που ενδιαφέρεται η ντίβα για σένα, θεωρείται αυτονόητο ότι εσύ θα ανταποκριθείς παραμερίζοντας αυτομάτως οποιεσδήποτε συναισθηματικές υποθέσεις σε απασχολούν. Εκτός αν έχεις μαλάκυνση εγκεφάλου. Κανείς δεν πετάει τέτοια τύχη στα σκουπίδια. Κανείς δεν φτύνει την ντίβα. Κανόνας απαράβατος. Διαφορετικά μπορείς να επαίρεσαι ότι είσαι εκείνος που αποκαθήλωσε την ντίβα και την έριξε από τον ψηλό της θρόνο, αλλά παράλληλα κερδίζεις τον τίτλο του πανηλίθιου.

«Ψυχραιμία ρε παιδιά. Είπε η κοπέλα μια κουβέντα να βγούμε και εγώ αμέσως να επωφεληθώ; Θα τρομάξει το μάτι της».

«Ρε όρμα σου λέωωωω».

Τι ωραίος που είσαι φίλε μου Βαγγέλη. Εσένα δεν σου κοστίζει τίποτα να ορμήσω και να φάω τα μούτρα μου. Μετά θα γελάς μαζί με το Γιάννη και, ξεχνώντας αυτά που με συμβούλευες, θα κοροϊδεύεις την αφελεία μου. Εγώ όμως έχω να σκεφτώ την προσωπική μου αξιοπρέπεια. Αν κάνω καμία αψυχολόγητη ενέργεια και η Μαρίνα με βλέπει σαν φίλο και τίποτα παραπάνω, άντε μετά να δω πώς θα την ξαναδώ στα μάτια μου. Θα σκέφτεται ότι δεν μπορεί η κακομοίρα να φερθεί καλά σε κάποιον κι αμέσως αυτός πάει να την βγάλει γκόμενα. Ποια; Την ντίβα. Ποιος; Ο Άγγελος. Άσε που θα κυκλοφορήσει στην τάξη ότι τα έριξα στη Μαρίνα και θα με έχουν ίσα κι όμοια με τον βλάκα τον Τρύφωνα που αντί να κοιτάζει τα χάλια του στον καθρέφτη ονειρεύεται ότι μια μέρα θα τα φτιάξει με τη Μαρίνα.

Πάντως το βράδυ εκείνης της Παρασκευής, όταν έπεσα να κοιμηθώ δεν μπόρεσα να αποφύγω σουρρεαλιστικά όνειρα. Εγώ και η Μαρίνα –πανέμορφοι κι οι δυο– μιλούσαμε τρυφερά στην καφετέρια κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου, κοιτάζοντας ο ένας τον άλλο στα μάτια. Λέγαμε για την αγάπη μας, πλάθαμε όνειρα για το μέλλον, απορούσαμε μάλιστα που αργήσαμε τόσο πολύ να βρει ο ένας τον άλλον. Εγώ βέβαια και από την πρώτη μέρα στο λύκειο να μου σφύριζε θα έτρεχα σαν το σκυλάκι, κυρίως αυτή απορούσε πώς έχανε τόσο καιρό την ώρα της και δεν κατάλαβε πόσο καλός ήμουν (σε τι ακριβώς δεν ξέρω, ρωτήστε τη Μαρίνα). Στο τέλος της βραδιάς περνούσαμε από ένα σκοτεινό πάρκο και καθόμασταν σε ένα απόμερο παγκάκι. Της έλεγα τρυφερά λόγια αγάπης που θα ζήλευε και νομπελίστας ποιητής, την

έσφιγγα πάνω μου κι αυτή παραδινόταν με ηδονή στην αγκαλιά μου. Ονειρευόμουν το θεσπέσιο προσωπάκι της να πλησιάζει στο δικό μου με κλειστά τα μάτια και μισάνοιχτα τα σαρκώδη χείλια της και αναστέναζα. Τόσο πολύ αναστέναζα που η μάνα μου, περαστική για τουαλέτα, μπήκε στο δωμάτιό μου και με ρώτησε αν έφαγα τίποτα που με πείραζε και βογκάω έτσι. Κάπου εκεί ξύπνησε ο άλλος Άγγελος, ο προσγειωμένος, ο ρεαλιστής και με μάλωσε:

«Τι κάθεσαι και σκέφτεσαι ρε μαλάκα».

Αλλά πάλι είπα – δηλαδή ο ονειροπόλος Άγγελος – ότι δεν θα φτάσω στο σημείο να λογοκρίνω και τα όνειρά μου. Μπορεί όλα αυτά να μη γίνουν ποτέ πραγματικότητα, αλλά δεν θα τα εξοβελίσω κι από τις σκέψεις μου. Και άρχισα να γδύνω αργά – αργά τη Μαρίνα που με πιηχτά βογκητά έδειχνε ότι ανυπομονούσε να της βγάλω και το τελευταίο εσώρουχο.

Πέρα από το κρυφό νόημα της πρότασης της Μαρίνας για τη σαββατιάτικη έξοδο και το μέγα ερώτημα αν ενδιαφερόταν για μένα, υπήρχε κι ένα άλλο μεγάλο θέμα προς επίλυση: Τι θα φορούσα στο ραντεβού; Επρόκειτο για κεφαλαιώδες ζήτημα.

Εγώ ανήκα στους «παλιοροκάδες» και υιοθετούσα ένα κώδικα ενδυμασίας, ο οποίος, αν και δεν ήταν τόσο ακραίος όπως των «φρικιών» ή των «χεβιμεταλάδων», σίγουρα δεν πλησίαζε καθόλου τους «κυριλέδες» στους οποίους ανήκε η Μαρίνα. Η εμφάνισή μου στο ραντεβού με ξεβαμμένο τζιν, φαρδιά φούτερ μπλούζα και πάνινα παπούτσια θα ήταν σαφής εκδήλωση ηλιθιότητας. Μόλις με έβλεπε η Μαρίνα, θα προφασιζόταν ξαφνική αδιαθεσία και θα επέστρεφε στο σπίτι της τρέχοντας. Δεν υπήρχε

άλλη λύση: Σάββατο πρωί έπρεπε να βγω για ψώνια. Την Παρασκευή το βράδυ, μόλις γύρισα στο σπίτι από το σχολείο, έπιασα τη μάνα μου και της δήλωσα ότι το επόμενο πρωί χρειαζόμουν ένα αξιосέβαστο ποσό για να αγοράσω ρούχα.

«Μα αφού έχεις ρούχα», μου είπε «και παντελόνια, και μπλούζες και παπούτσια».

«Ναι, αλλά τώρα θέλω καλά ρούχα».

«Δηλαδή πόσο καλά;» μου απάντησε με μία υποψία ότι εννοούσα ακριβά.

«Κυριακάτικα που λες κι εσύ. Δεν θυμάσαι τις προάλλες που ήταν ο γάμος της Ελένης και εγώ δεν είχα τι να βάλω;»

«Αφού πας και αγοράζεις αυτά τα τσόλια που φοράνε οι αλήτες».

Εγώ βρήκα έδαφος να στήσω τα επιχειρήματά μου.

«Είδες; Πάντα δεν μου έλεγες να παίρνω και κανένα ρούχο της προκοπής;»

«Και πώς σου ήρθε τώρα; Παντρεύεται κανείς;»

Τελικά δέχθηκε να μεσολαβήσει στον πατέρα. Αυτός ήταν φυσικά ο απόλυτος διαχειριστής του οικογενειακού προϋπολογισμού, αλλά αν ο οικονομικός σύμβουλος –η μάνα μου– του ζητούσε επίμονα κάποιο κονδύλι, συνήθως υποχωρούσε. Το κακό ήταν ότι δεν υπήρχαν και πολλά χρήματα στο σπίτι αφού ήταν τέλος του μήνα και δεν είχαν καταβληθεί ακόμη οι μισθοί. Μετά από ενδογονεϊκές διαβουλεύσεις η μητέρα μου μου ανήγγειλε ότι η δαπάνη εγκρίθηκε αλλά το ποσό θα καταβαλλόταν τη Δευτέρα. Στο σπίτι υπήρχαν μόνο κάτι ψιλά, υπόλοιπα του πατρικού μισθού και η δόση του ψυγείου και του πλυντηρίου που θα έπρεπε να πληρωθεί τη Δευτέρα το

πρωί. Πώς να της εξηγήσω ότι τη Δευτέρα ήταν πολύ αργά; Σκέφτηκα προς στιγμήν να της πω την αλήθεια. Ότι πρόκειται να βγω ραντεβού με κορίτσι από «καλή» οικογένεια κι ότι δεν είναι σωστό να πάω ντυμένος σαν ρεμάλι και να ρεζιλευτούμε οικογενειακώς. Τότε σίγουρα θα σκούπιζε ακόμη και τα κέρματα που έπεσαν κάτω από τον καναπέ για να συμπληρώσει το ποσό. Μετά όμως θα είχαμε άλλα... Θα με ρωτούσε γι' αυτήν και θα τη θεωρούσε υπεύθυνη που δεν διάβαζα (φυσικά εγώ διάβαζα, αλλά όχι αρκετά κατά τη γνώμη τους). Και να πεις ότι την είχα γκόμενα;

Τελικά την έπεισα να μου δώσει τα λεφτά και να στηθεί στην ουρά της τράπεζας τη Δευτέρα το πρωί για να κάνει ανάληψη για τη δόση των ηλεκτρικών. Στη σκέψη ότι θα με δει ντυμένο με ρούχα της προκοπής, όπως όλα τα καλά παιδιά, δέχθηκε να υποστεί κι αυτή τη θυσία.

Έτσι λοιπόν, την άλλη μέρα, Σάββατο στις οκτώ και μισή το πρωί, ήμουν στην αγορά και κοιτούσα στις βιτρίνες, ενώ οι υπάλληλοι ακόμη σφουγγάριζαν. Ήταν εξαιρετικά δύσκολο το έργο μου. Συνηθισμένος να ψωνίζω άλλου είδους ρούχα από άλλα μαγαζιά, αφενός δεν ήξερα τι ακριβώς έπρεπε να αγοράσω, αφετέρου αισθανόμουν ένα είδος ντροπής γι' αυτό που έκανα. Δίσταζα να μπω σε μαγαζιά που πουλούσαν κυριλέ ρούχα, λες και ο πωλητής θα με αναγνώριζε και θα μου έλεγε: «Εσύ Άγγελε, θέλεις να αγοράσεις τέτοια ρούχα; Έγινες κυριλέξ λοιπόν; Ξεπουλήθηκες εντελώς; Ντροπή σου!»

Φυσικά δεν θα μπορούσα να πάρω κάτι σαν αυτά που φορούσα συνήθως, από την άλλη όμως δεν θα ήταν φρόνιμο να μεταπηδήσω στο εντελώς αντίθετο στρατόπεδο. Σακάκι, γραβάτα, ζακέτα ή γιλέκο και τέτοιες

αηδίες δεν θα φορούσα για καμιά Μαρίνα σ' αυτόν τον κόσμο. Εκτός αυτού και η ίδια ήξερε καλά πώς ντύνομαι και αν με έβλεπε ξαφνικά μπροστά της σαν γαμπρό θα την έπιαναν τα γέλια. Έπρεπε να βρω λοιπόν τη χρυσή τομή. Ποια ήταν αυτή όμως; Κατέληξα σε ένα υφασμάτινο παντελόνι σκούρου μπλε χρώματος και μία μπεζ σπορ μπλούζα με γιακά και τρία κουμπάκια. Στα παπούτσια ήταν πιο εύκολα τα πράγματα. Ένα σπορ καφέ ζευγάρι θα ταίριαζε θαυμάσια και σίγουρα θα το φορούσα και μετά την έξοδό μου με τη Μαρίνα. Ευτυχής με τις επιλογές μου και με τις τσάντες στα χέρια, πήρα το δρόμο της επιστροφής. Το βράδυ και καλά θα ήμουν ντυμένος και δεν είχα ξεπουλήσει τελείως τα ενδυματολογικά μου πιστεύω.

Στο δρόμο σκέφτηκα ότι καλό θα ήταν να έκοβα και λίγο τα μαλλιά μου. Είχα μόλις δύομιση μήνες που κουρευτήκα και μάλιστα η κόμη μου μόλις που κάλυπτε το σβέρκο (όχι ολόκληρο). Ήταν μεγάλη θυσία αφού με ανυπομονησία τα περίμενα να μακρύνουν τόσο καιρό, αλλά φαντάστηκα ότι θα ήταν αταίριαστα τα μακριά μαλλιά με τα καινούργια μου ρούχα. Έτσι πέρασα από την αγαπημένη μου κομμώτρια, η οποία παραξενεύτηκε που με είδε σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Της έδωσα αυστηρές οδηγίες να μη μου τα πάρει πολύ, κυρίως «να μου τα ισιώσει λίγο».

Το μεσημέρι έπεσε το τηλεφώνημα από τη Μαρίνα που επιβεβαίωνε ότι στις οκτώ θα συναντιόμασταν στην κεντρική πλατεία. Μισή ώρα πριν από το ραντεβού, φρεσκοπλυμένος, κόντρα ξυρισμένος, καλοχτενισμένος και ντυμένος με τα καινούργια μου ρούχα, καμάρωνα τον εαυτό μου μπροστά στο μεγάλο καθρέφτη της

κρεβατοκάμαρας, προσπαθώντας να σκεφτώ αν χρειαζόταν κάποια τελευταία πινελιά αυτό το αριστούργημα. Εκατοντάδες φορές είχα στηθεί μπροστά στον καθρέφτη ρωτώντας τον εαυτό μου αν μπορώ να συγκινήσω μία όμορφη κοπέλα, αλλά πρώτη φορά έπαιρνα μία ξεκάθαρη, καταφατική απάντηση.

Εκείνη τη στιγμή της αυτοέξαρσης, άκουσα το κουδούνι να χτυπά, χωρίς να ενδιαφερθώ περαιτέρω. Σε λίγα δευτερόλεπτα, όμως, η πόρτα του δωματίου άνοιξε και ξεπρόβαλε το κεφάλι της μητέρας μου, αναγγέλλοντάς μου ότι ήρθαν οι φίλοι μου.

«Οι φίλοι μου;» έκανα εγώ με έκπληξη.

«Γιατί σου φαίνεται παράξενο; Δεν θα βγεις με τα παιδιά;» απάντησε με μια μικρή δόση απορίας στο πρόσωπό της.

Δαγκώθηκα με τη γκάφα μου και χωρίς να της απαντήσω, κατευθύνθηκα προς το σαλόνι, όπου με περίμενε ο Γιάννης με το Βαγγέλη. Έκλεισα καλά πίσω μου την πόρτα. Μόλις με είδαν έβαλαν τα γέλια κι άρχισαν τις γνωστές μαλακίες τους :

«Πω, πω, ομορφιές!»

«Ούτε γαμπρός έτσι!»

«Καλά, ε! Μόλις σε δει η δικιά σου θα πάθει πλάκα».

«Ρε συ, εδώ κοντεύω να τον ερωτευτώ εγώ».

Ήθελα να τους πιάσω το λαρύγγι και να το στρίψω. Δεν έχαναν καμία ευκαιρία για χαβαλέ τελικά.

«Τι δουλειά έχετε εδώ;» τους ρώτησα αγενέστατα.

«Ήρθαμε να σου δώσουμε την ευχή μας».

«Κόψτε το δούλεμα και κοπανήστε την, για να μη σας δώσω κι εγώ την κατάρα μου».

Ο Βαγγέλης με κοιτούσε με ένα βλέμμα που το κατέταξα αμέσως στα «ειρωνικά».

«Τι έγινε Άγγελε; Γίναμε κυριλέδες ξαφνικά;» μου είπε επιβεβαιώνοντας το βλέμμα.

«Ε, όχι και κυριλές, επειδή έβαλα μια μπλούζα της προκοπής».

Ένιωσα να κοκκινίζω. Ήταν σαν να με έπιασαν να κάνω κάτι απαγορευμένο. Σε ατέλειωτες ως τότε συζητήσεις μας, υπερασπιζόμουν τις ενδυματολογικές μου προτιμήσεις με σθένος και τώρα αποδεικνυα ότι η απειροελάχιστη πιθανότητα να βγάλω γκόμενα αρκούσε για να απαρνηθώ μεμιάς ό,τι πίστευα. Παρ' όλα αυτά αμύνθηκα:

«Και τι να φορούσα ρε; Με τη Μαρίνα θα βγω».

Ευτυχώς ο Βαγγέλης έδειξε κατανόηση.

«Εννοείται, ρε συ. Ήθελα να σου το πω κιόλας, να μην πας σαν λέτσος».

Μετά τους έδειξα την πόρτα, όσο πιο ευγενικά μπορούσα, λέγοντας ότι έπρεπε να φύγω. Αυτοί όμως δεν έλεγαν να αποχωρήσουν αν δεν εξαντλούσαν όλες τις κρυάδες:

«Είπες στη μάνα σου να μη σε περιμένει σήμερα;»

«Καπότες πήρες μαζί σου;»

«Να σου δανείσουμε για ξενοδοχείο;»

Στο τέλος, σχεδόν τους έσπρωχνα για να φύγουν. Είχα κουραστεί. Αν φανταζόμουν ότι για ένα κωλοραντεβού –και μάλιστα με αβέβαιη κατάληξη– θα έτρωγα στη μάπα όλη αυτή τη φασαρία, το άγχος, τα έξοδα, τα ερωτήματα, το δούλεμα, θα έλεγα στην Μαρίνα ένα πελώριο «όχι» και ας κέρδιζα τον τίτλο του αρχιβλάκα του σχολείου.

Μισή ώρα αργότερα είχα ξεχάσει ό,τι τράβηξα ως τότε. Όλη η ταλαιπωρία έγινε ατμός, τη στιγμή ακριβώς που το αστικό λεωφορείο σταματούσε δέκα μέτρα από εκεί όπου ήμουν στημένος. Τη στιγμή που είδα τη Μαρίνα, περισσότερο όμορφη από ποτέ, μία οπτασία, μία μούσα, μία θεά, να κατεβαίνει τα σκαλιά του λεωφορείου, να ρίχνει μία διερευνητική ματιά τριγύρω, να με βλέπει, να μου χαμογελά και να κατευθύνεται προς το μέρος μου. Μου φαινόταν σαν εκείνες τις μοιραίες γυναίκες που κινούνταν σε αργή κίνηση στις διαφημίσεις των γυναικείων αποσμητικών, ανέμελες και αδιάφορες για την αναστάτωση που σκορπούν γύρω τους. Έγινε τόσο όμορφη για να βγει μαζί μου; Αυτό θεώρησα ότι ήταν ένα πρώτο καλό σημάδι για το πού πήγαινε το πράμα. Το δεύτερο καλό σημάδι ήρθε όταν, αφού με χαιρέτησε, με κοίταξε έκπληκτη και με ρώτησε πού έκρυβα την ομορφιά μου τόσο καιρό. Κόμπλαρα τόσο πολύ που δεν της έκανα κι εγώ με τη σειρά μου ένα κομπλιμέντο.

Τρίτο σημάδι δεν ήλθε. Αντιθέτως, στο πρώτο δεκάλεπτο η Μαρίνα έκανε μία δήλωση, που δεν θυμάμαι ακριβώς, αλλά το νόημα ήταν ότι είναι ωραία να έχεις ένα φίλο να μπορείς να βγαίνεις μαζί του, να του μιλάς άνετα, χωρίς να θέλει να επωφεληθεί. Αν το είπε επίτηδες ή τυχαία δεν ξέρω, αλλά για μένα ήταν σαφής χάραξη των ορίων στα οποία μπορούσα να κινηθώ και μία προειδοποίηση ότι δεν θα έπρεπε να τρέφω ελπίδες για κάτι περισσότερο από μία φιλική σχέση. Κανονικά αυτή η δήλωση, στην αρχή του ραντεβού, θα έπρεπε να με κάνει να απογοητευτώ. Όμως είχε το αντίθετο αποτέλεσμα. Ξαφνικά με απάλλαξε, τόσο νωρίς, από τα ερωτηματικά, τις αμφιβολίες και το άγχος. Ήξερα πια ότι καθόμουν με

μία φίλη και τα λέγαμε, ακριβώς όπως κάνουν οι καλοί φίλοι. Έτσι απλά. Τίποτα περισσότερο. Μπορούσα πλέον να απολαύσω το υπόλοιπο της βραδιάς. Και το απόλαυσα. Μιλήσαμε για πολλά πράγματα, κουτσομπολέψαμε συμμαθητές, θάψαμε καθηγητές, γελάσαμε με την ψυχή μας και μετά από δύομιση περίπου ώρες, σχεδόν με λύπη και οι δυο, σηκωθήκαμε για να επιστρέψουμε στα σπίτια μας. Της κέρασα τη σοκολάτα που ήπια και αμέσως μετά ένα σάντουιτς σε διπλανό φαστφουντάδικο.

Αποχωριστήκαμε στη στάση του λεωφορείου που θα την πήγαινε στο σπίτι της. Όταν το είδε να έρχεται από μακριά, μου έσφιξε το χέρι, μου χάρισε από ένα φιλή σε κάθε μάγουλο και μου είπε με ένα γλυκό χαμόγελο:

«Σ' ευχαριστώ πολύ. Πέρασα πολύ ωραία».

«Κι εγώ», της απάντησα.

Αφού την είδα να κάθεται στη θέση του λεωφορείου και να με χαιρετά πίσω από το τζάμι, ξεκίνησα για το σπίτι μου, αφήνοντας έναν τελευταίο αναστεναγμό. Δεν θα γινόμουν ο γκόμενος της ντίβας. Εδώ που τα λέμε, ποτέ δεν πίστεψα πραγματικά ότι θα γινόταν κάτι τέτοιο. Ήμουν, όμως, πλέον σαφώς αναβαθμισμένος. Κι επιπλέον γεμάτος αισιοδοξία. Το θυμάμαι γιατί ήταν ελάχιστες οι στιγμές της εφηβείας που ένιωθα αισιοδοξία.

Δύο βδομάδες μετά το ραντεβού, δεν είχα ακόμη καταλάβει αν αυτό το κοσμοϊστορικό για μένα γεγονός μπήκε κατευθείαν στο χρονοντούλαπο της ιστορίας του λυκείου μας ή αν μαθεύτηκε μεν αλλά άφησε αδιάφορους τους πάντες. Κατά τη διάρκεια του ραντεβού, δεν συναντήσαμε κανένα συμμαθητή, χωρίς να αποκλείεται το γεγονός να μας είδε κάποιος. Πάντως δεν παρατήρησα καμία βελτίωση στο σεξ-απίλ μου και καμία κοπελίτσα

δεν έδειξε ενδιαφέρον για μένα ως παράπλευρη συνέπεια του ραντεβού, όπως ευχόμουν. Είχα πειστεί πια ότι κανείς δεν είχε μάθει τίποτα και -εξάλλου- λίγο με ενδιέφερε πια. Όταν κόντευα σχεδόν να το ξεχάσω κι εγώ, διαπίστωσα ότι το ραντεβού είχε μαθευτεί. Και το έμαθα ότι μαθεύτηκε από εκεί που δεν το περίμενα. Από τον Μάρκο!

Κάναμε γυμναστική. Λίγο πριν χτυπήσει το κουδούνι, άραξα, κουρασμένος από το μάσκει σε ένα παγκάκι, περιμένοντας να περάσει λίγο η ώρα πριν πάω στα αποδυτήρια. Τότε ο Μάρκος, που περνούσε από μπροστά μου, με ρώτησε κάτι και με μία γελοία αφορμή κάθισε δίπλα μου. Μέσα μου χτύπησε συναγερμός. Όπως είπα, με τον Μάρκο δεν είχαμε καμία σχέση εκτός από ένα τυπικό «γεια». Αμέσως υποψιάστηκα ότι κάθισε δίπλα μου για να μου μιλήσει για το ραντεβού με την Μαρίνα. Από την άλλη προσπαθούσα να καθησυχάσω τον εαυτό μου λέγοντας ότι είμαι υπερβολικός. Όμως, όταν διαπίστωσα ότι προσπαθούσε να φέρει την κουβέντα στη Μαρίνα, κατάλαβα ότι η αρχική υποψία μου ήταν σωστή.

Στο μυαλό μου παιζόταν η σκηνή στην παραλία από το Καράτε Κιντ, όπου το ξανθό κωλόπαιδο σπάει στο ξύλο τον Ραλφ Μάτσιο ρεζιλεύοντάς τον μπροστά στους φίλους του. Και στην περίπτωση μου δεν θα είχα καν την ελπίδα να με εκπαιδεύσει κάποιος κύριος Μιγιάγκι για να πάρω κάποτε τη ρεβάνς. Η καλύτερη λύση θα ήταν να αλλάζα σχολείο.

Ο Μάρκος, αφού με το ζόρι έφερε την κουβέντα στη Μαρίνα, βιάστηκε να πει:

«Έμαθα ότι βγήκατε μαζί...»

«Ποιοι;» απάντησα αμέσως εγώ προδίδοντας την ταραχή μου.

«Εσύ κι η Μαρίνα».

«Α, ναι. Πέρασαν βδομάδες από τότε» συνέχισα εγώ τελείως αδιάφορα, ενώ, κοιτώντας τα μπράτσα του Μάρκου, σκεφτόμουν αν θα μπορούσα να αποκρούσω κάποια απότομη επιθετική ενέργεια, π.χ. ένα ξαφνικό κεφαλοκλείδωμα.

«Δηλαδή δεν τρέχει τίποτα;» ρώτησε.

«Τι να τρέξει; Εγώ με τη Μαρίνα; Όχι βέβαια. Πώς σου 'ρθε;»

Κι ενώ περίμενα ότι ήταν η ώρα να με πιάσει από τα πέτα και να μου φωνάξει «εμένα δουλεύεις ρε;» αυτός κούνησε το κεφάλι σχεδόν με απογοήτευση και είπε:

«Κρίμα!»

Αναρωτήθηκα αν άκουσα καλά.

«Κρίμα;» ρώτησα.

«Κοίτα να δεις... αν γουστάρεις τη Μαρίνα, προχώρα το. Εγώ έχω τελειώσει οριστικά μ' αυτή την ιστορία».

«Σου λέω ότι δεν τρέχει τίποτα με τη Μαρίνα. Βγήκαμε κι ήπιαμε ένα καφέ σαν φίλοι».

Έκανε ένα μορφασμό, σαν να είχε από μένα προσδοκίες που διαψεύστηκαν.

«Τζάμπα χάρηκα. Για μένα η Μαρίνα τέλειωσε. Όταν έμαθα ότι βγήκατε, σκέφτηκα ότι κι αυτή το πήρε απόφαση και προχωράει γι' αλλού».

«Δηλαδή, οριστικά τέρμα;»

«Τέρμα οι μαλακίες. Αν τη γουστάρεις, με την ευχή μου! Όμως, να σου πω και κάτι άλλο;»

Μ' αυτά που άκουγα, ήμουν έτοιμος για οτιδήποτε άλλο.

«Καλύτερα μακριά της. Δεν σου αξίζει».

«Το ξέρω. Είναι τόσο ωραία και...»

«Όχι ρε! Εννοώ ότι εκείνη δεν είναι άξια για σένα».

«Η Μαρίνα δεν είναι άξια για μένα;»

Αυτό δεν ήμουν έτοιμος να το ακούσω.

«Ακριβώς. Εσύ είσαι καλό παιδί. Αυτή είναι παλιοχαρακτήρας. Θα σου κάνει τη ζωή πατίνι. Καλύτερα μην μπλέξεις».

Ρε τι άλλο θα ακούσουν τα αυτιά μας σήμερα.

«Ξέρω εγώ τι σου λέω. Από το γυμνάσιο νταραβερίζομαι μαζί της. Τρία χρόνια με πρήζει. Όμορφη, δεν λέω, αλλά κακομαθημένη. Δεν αξίζει τον κόπο, φιλαράκο».

Τον κοιτούσα σαν χαζός. Μετά έκανα ένα σχόλιο σχετικά με τη συνήθεια που είχαν να τα φτιάχνουν και να τα χαλάνε, σαν να ήθελα να του υπενθυμίσω ότι αυτά που έλεγε δεν ηχούσαν και τόσο αξιόπιστα. Απάντησε όσο πιο πειστικά μπορούσε:

«Τώρα είναι διαφορετικά. Εξάλλου τώρα γουστάρω άλλη».

«Α, ναι! Την ξέρω; Απ' την τάξη μας;»

Χαμογέλασε και σηκώθηκε.

«Αν ενδιαφερθεί κι εκείνη, θα μάθεις σύντομα ποια είναι».

Του ευχήθηκα «καλή τύχη» κι αυτός με ευχαρίστησε χτυπώντας με φιλικά στην πλάτη. Μετά με χαιρέτισε και κατευθύνθηκε στα αποδυτήρια για να αλλάξει. Η πιο ανέλπιστη παράπλευρη συνέπεια του ραντεβού με τη Μαρίνα θα ήταν τελικά να γίνω φιλαράκι με τον Μάρκο!

Καθώς τον κοιτούσα να απομακρύνεται με το ψευτομάγκικο περπάτημά του, αναρωτιόμουν πόσο έξω

είχα πέσει γι' αυτόν. Μήπως μόνο από το γεγονός ότι ασχολείται με τις πολεμικές τέχνες έβγαλα το βιαστικό συμπέρασμα ότι είναι ένας νταής που μοιράζει ξύλο με την πρώτη ευκαιρία; Μήπως τελικά ήταν εντάξει παιδί και εγώ απλώς τον είχα παρεξηγήσει;

Σε όλα αυτά απάντησα καταφατικά σύντομα, όταν η συμμαθήτρια για την οποία ενδιαφερόταν ο Μάρκος, ανταποκρίθηκε στο ενδιαφέρον του και σχημάτισαν ένα φαινομενικά αταίριαστο ζευγάρι. Πέραν πάσης προσδοκίας όλων, επρόκειτο για τη Γεωργία! Ένα εσωστρεφές, μέτριας εξωτερικής εμφάνισης, αλλά πολύ καλό (σχεδόν αγαθό) κορίτσι, που ποτέ δεν είχε κάνει δεσμό με κάποιον κι ούτε είχε δείξει ποτέ να ενδιαφέρεται για τα αγόρια ή για οτιδήποτε άλλο πέρα από τα μαθήματα. Τελικά, ο Μάρκος δεν ήταν ο μάτσο τύπος που ήθελε οπωσδήποτε στο πλάι του την ομορφότερη, αλλά φαίνεται ότι ζητούσε από μία κοπέλα πιο ουσιαστικά πράγματα από την εξωτερική εμφάνιση. Φάνηκε απίστευτο σε όλους! Αλλά ο Μάρκος και η Γεωργία, έμοιαζαν να αδιαφορούν για όλους και όλα, όταν μετά τοσχόλασμα, πιάνονταν χεράκι-χεράκι και διένυαν μαζί μόλις διακόσια μέτρα μέχρι τη γωνία, όπου ο ένας αποχαιρετούσε τον άλλο με ένα τρυφερό φιλί.

Η Μαρίνα το δέχτηκε ψυχραιμότητα. Δεν έδειξε την παραμικρή ζήλια, και συνέχισε να μιλά κανονικά και με τους δύο. Προφανώς το πήρε απόφαση ότι η ιστορία τους είχε πλέον οριστικά τελειώσει ή ίσως και το δικό της ενδιαφέρον για τον Μάρκο να είχε εξαντληθεί.

Και απέμεινε έτσι κενή η αξιοζήλευτη θέση του γκόμενου της Μαρίνας. Κανείς από εμάς δεν αποπειράθηκε να την καταλάβει, μουνδιασμένοι από τα

ξαφνικά γεγονότα. Ίσως επειδή κανείς δεν διακινδύνευε μία βεβιασμένη ενέργεια ή ίσως γιατί κανείς δεν πίστευε ότι είχε έστω και μία μικρή πιθανότητα επιτυχίας. Εξαιρείται βέβαια ο Τρύφων που έσπευσε να εισπράξει την πολλοστή χυλόπιτά του, πάντα πιστός στο ραντεβού του όπως και στο παρελθόν, κάθε μήνα που η Μαρίνα τα χαλούσε με τον Μάρκο.

Ένα μήνα μετά, το θέμα λύθηκε, όταν η Μαρίνα τα έφτιαξε με ένα παιδί είκοσι χρονών από τη γειτονιά της. Η μεγάλου κυβισμού μηχανή που διέθετε αλλά και το χαρτζιλίκι (σχεδόν μισθός) που έπαιρνε κάνοντας τον μικρό για όλες τις δουλειές στην επιχείρηση του πατέρα του ήταν προσόντα που τον έθεταν εκτός συναγωνισμού σε σχέση με εμάς, τα κακόμοιρα μαθητούδια.

Η τελευταία φορά που είδα τη Μαρίνα ήταν λίγο μόλις καιρό μετά την αποφοίτησή μου από το πανεπιστήμιο. Ήξερα ήδη για τα προσωπικά της: είχε διαλύσει πρόσφατα έναν αρραβώνα. Η ίδια με ενημέρωσε μόνο για τα επαγγελματικά της: δούλευε ταμίας στο κρεοπωλείο του θείου της! Η είδηση ήταν σχεδόν σοκαριστική. Η ωραία της τάξης σε κρεοπωλείο; Αν το καλοσκεφτούμε βέβαια, δεν ήταν αναπάντεχη εξέλιξη. Ήταν πάντα μέτρια μαθήτρια και μάλιστα στις πανελλαδικές εγκατέλειψε την προσπάθεια την τρίτη μέρα, διαπιστώνοντας το μάταιον της υπόθεσης. Πάντως κι η ίδια σκόπευε να βελτιώσει κάπως την επαγγελματική της κατάσταση. Προετοιμαζόταν να δώσει εξετάσεις για το προφίσιενσι, προκειμένου να μεταπηδήσει σε άλλη επιχείρηση συγγενούς, στο φροντιστήριο αγγλικών του ξαδέρφου της. Μου έλεγε πολλά και διάφορα, αλλά δεν πρόσεχα. Παρατηρούσα κάποιες λίγες άσπρες τρίχες στο

κεφάλι της, δυο ρυτίδες στο μέτωπό της και μία υποψία μαύρων κύκλων κάτω από τα μάτια της. Ήταν ακόμη όμορφη, αλλά λίγα μόλις χρόνια μετά το λύκειο, είχε χάσει τη λάμψη που την έκανε «ντίβα». Καθώς την αποχαιρετούσα, σκεφτόμουν ότι θα γεράσει γρήγορα και το βρήκα πολύ άδικο.

Ούτε στον χειρότερο εχθρό μου

Κάθε χρόνο, αρχές καλοκαιριού, φέρνω στον νου μου μ' ένα πικρό χαμόγελο το πέρασμά μου από αυτή τη διαδικασία που κάποιος χαρακτήρισε εύστοχα «κρεατομηχανή των πανελλαδικών εξετάσεων».

Παρόλο που το τέλος αυτής της διαδικασίας στέφθηκε με επιτυχία, είχε ξεκινήσει με τους χειρότερους οιωνούς. Η μαθητική μου σταδιοδρομία στο γυμνάσιο ήταν από πολύ καλή έως άριστη. Στην πρώτη λυκείου, όμως, πλείστα νέα ενδιαφέροντα (κορίτσια, μουσική, πολιτική, παρέες) έκαναν τον άλλοτε ελπιδοφόρο μαθητή να αφήσει σε δεύτερη μοίρα τα μαθήματα. Στο τέλος της δευτέρας λυκείου, αν και δεν ήμουν κακός μαθητής, απείχα πάρα πολύ από τις απαιτητικές προδιαγραφές ενός υποψήφιου της τρίτης δέσμης. Μπήκα στην τρίτη λυκείου με την πεποίθηση ότι πάω να δώσω έναν αγώνα εκ των προτέρων χαμένο και αυτή η πεποίθηση με κατέθλιβε. Ήθελα να σπουδάσω, όπως πολλοί έφηβοι φαντάζομαι, κυρίως για να ξεφύγω από τον ασφυκτικό γονικό έλεγχο, να ζήσω μόνος μου σε δικό μου σπίτι, να ασχοληθώ με πράγματα που με ενδιέφεραν χωρίς να δίνω λογαριασμό, με λίγα λόγια να κατακτήσω την πολυπόθητη

ανεξαρτησία. Απέναντι σ' αυτή την ελπίδα υπήρχε, τουλάχιστον στην αρχή, η προοπτική της μιζέριας που θα έφερνε η σίγουρη τότε αποτυχία μου ή η φρικαλέα προοπτική να κλειστώ για ένα χρόνο σε ένα στρατόπεδο στα δεκαοκτώ μου.

Είχα πολύ άγχος. Όμως το άγχος μου ήταν δημιουργικό. Αγχωνόμουν και καθόμουν και διάβαζα. Όσο διάβαζα, το άγχος μου περνούσε. Αν καθόμουν και χάζευα βλέποντας τηλεόραση ή ακούγοντας μουσική με κυριέυε η ανησυχία και οι τύψεις, για τον πολύτιμο χρόνο που σπαταλούσα. Κι έτσι σιγά – σιγά περιόριζα όλο και περισσότερο τον χρόνο που δεν διάβαζα. Πολύ γρήγορα, ήδη από τον Νοέμβριο περίπου, χωρίς καλά – καλά να το καταλάβω, κατέληξα να διαβάζω όλες τις ώρες της ημέρας, εκτός από αυτές που κοιμόμουν, που έτρωγα και που ήμουν στο σχολείο ή στο φροντιστήριο. Η μόνη πολυτέλεια που επέτρεπα στον εαυτό μου ήταν μισή μέρα ανάπαυλας κάθε Σάββατο απόγευμα που έβγαίνα για σινεμά και καφέ. Επίσης, με πολλές τύψεις, άνοιγα το ραδιόφωνο κάθε μεσημέρι στις 4 για να ακούσω κλεφτά τον Γιάννη Πετρίδη, προσπαθώντας παράλληλα να συλλάβω τα υψηλά νοήματα του Οιδίποδα και να μάθω αρχικούς χρόνους λατινικών ρημάτων.

Προς το τέλος του τριμήνου άρχισαν να φαίνονται οι καρποί των προσπαθειών μου. Οι καθηγητές γνωμάτευαν ήδη ότι «αν συνεχίσεις έτσι, χτυπάς Φιλοσοφική άνετα». Φιλοσοφική, εγώ; Αδιανόητο! Δεν είχα συγκεκριμένη προτίμηση, αλλά σκεφτόμουν ότι στην καλύτερη περίπτωση μου επιτρεπόταν να ελπίζω για Παιδαγωγικό. Η προοπτική να επιτύχω στην πρώτη επιλογή μου που ως τότε ήταν μάλλον τυπική, με άγχωσε ακόμη περισσότερο.

Παρόλ' αυτά οι ώρες μελέτης μου φαίνονταν πάλι λίγες. «Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο» κι εγώ σαν τον Προυστ, κατέληξα, καθώς δεν υπήρχε καμία «εξωμαθητική» δραστηριότητα για να περικόψω, ότι το πλήρες 7ωρο που διέθετα στον ύπνο κάθε βράδυ ήταν πάρα πολύ και θα μπορούσε άνετα να συμπυκνωθεί σε ένα 5ωρο. Από τα μέσα της χρονιάς, κατά τις 11 το βράδυ, χτυπούσα τη δεύτερη φραπεδιά της ημέρας και κλεινόμουν στο σαλόνι που είχα μετατρέψει σε σπουδαστήριο. Ενώ κάποτε ένας καφές τέτοια ώρα θα με έκανε να στριφογυρίζω στο κρεβάτι μέχρι τις 6 το πρωί, τότε με βοηθούσε μετά βίας να κρατηθώ ξύπνιος ως τις 2. Έτσι, πορεύτηκα με πεντέμισι ώρες ύπνου καθημερινά ως το τέλος. Κι όμως μου ήταν αρκετές. Μετά το Πάσχα, μάλιστα, κατάργησα και τη μοναδική πολυτέλεια, τη σαββατιάτικη έξοδο.

«Οι ρίζες της εκπαίδευσης είναι πικρές, αλλά οι καρποί της είναι γλυκοί». Αυτό το ρητό του Ιπποκράτη (αν θυμάμαι καλά) είχε γίνει το σύνθημά μου. Μας το έλεγε τακτικά στο φροντιστήριο, στο μάθημα της έκθεσης, ο κύριος Αντώνης. Σίγουρα εκείνος το εννοούσε αλλιώς, αλλά για μένα το νόημα ήταν ξεκάθαρο: το πικρό ολόημερο διάβασμα θα απέφερε τους γλυκούς καρπούς της φοιτητικής ζωής.

Ο κύριος Αντώνης... Μας έδινε οδηγίες και συμβουλές για να αντεπεξέλθουμε στις δυσκολίες της χρονιάς με τον αέρα κάποιου που είχε προετοιμάσει «εκατοντάδες επιτυχόντων». Έμοιαζε πολύ περισσότερο με προπονητή αθλητών στίβου παρά με καθηγητή, όταν μας έλεγε:

«Όλοι ξεκινούν από την αφετηρία με όρεξη. Μπαίνουν δυνατά στον αγώνα, γιατί είναι ξεκούραστοι. Κάποτε μοιραία όμως επέρχεται η κούραση. Το κρίσιμο σημείο είναι μετά τις διακοπές των Χριστουγέννων. Εκεί όλοι, άλλος πολύ κι άλλος λίγο, κάνουν “κοιλιά”. Από εκεί κι έπειτα, όποιος μπορέσει και συνέλθει, όποιος ανασυγκροτήσει τις δυνάμεις του γρήγορα και συνεχίσει δυνατά, αυτός έχει κάνει το βασικό βήμα για την επιτυχία».

Έλεγε χαρακτηριστικά:

«Δεν διαβάζετε μόνο για τον εαυτό σας, διαβάζετε και για μένα!»

Και τόνιζε επανειλημμένα ότι, αν περνούσαμε, δεν ήθελε ούτε γλυκά ούτε λουλούδια, μόνο να δημοσιεύσουμε ευχαριστήριο στην εφημερίδα, που αποτελούσε την καλύτερη διαφήμιση για το φροντιστήριό του.

Στο μάθημα της έκθεσης, μάς μιλούσε συνέχεια για την «απάνθρωπη υλιστική κοινωνία», για τις «τραγικές συνέπειες της θεοποίησης του χρήματος», για την «έκπτωση των ηθικών αξιών» κι άλλα τέτοια ηχηρά παρόμοια. Στο αμέσως επόμενο λεπτό καλούσε αυστηρά όσους άργησαν να πληρώσουν τα δίδακτρα να τακτοποιήσουν τις υποχρεώσεις τους και έβρισκε χίλιες δυο γελοίες δικαιολογίες για να αποφύγει να μας δώσει απόδειξη. Εγώ, ο ιδεαλιστής έφηβος, έπαιρνα τοις μετρητοίς όλες αυτές τις προκάτ ιδέες, που έπρεπε να σερβίρουμε στην έκθεση για να πάρουμε καλό βαθμό, και η αντίφασή του αυτή με γέμιζε απορία και οργή.

Το διάβασμα δεν ήταν μόνο διανοητική κούραση για μένα. Ήταν κυρίως σωματική, λόγω του περιέργου τρόπου

που διάβαζα. Πολλοί μαθητές έχουν παραξενιές στη μελέτη τους: κάποιοι διαβάζουν ακούγοντας μουσική, κάποιοι πρέπει οπωσδήποτε να είναι ξαπλωμένοι στο χαλί, άλλοι διαβάζουν στο ημίφως κ.ο.κ. Εγώ διάβαζα (πάντα φωναχτά) περπατώντας πάνω κάτω στο δωμάτιο! Ήταν ένα «κουσούρι» που απέκτησα από την πρώτη γυμνασίου. Έχει τύχει μάλιστα να πάω αδιάβαστος, επειδή ήμουν πολύ κουρασμένος και δεν μπορούσα να περπατήσω! Σκέφτομαι καμιά φορά ότι με όλο αυτό το περπάτημα που συνόδευε τη μελέτη μου, αν ήταν γραμμικό κι όχι κυκλικό θα μπορούσα να είχα κάνει το γύρο του κόσμου (δηλαδή σε τελική ανάλυση πάλι κυκλικό θα ήταν, αλλά ο κύκλος θα ήταν ένας και τεράστιος!)

Μία άλλη θυσία της τρίτης λυκείου ήταν η πενθήμερη εκδρομή, μία θυσία αυτονόητη για μένα. Δεν υπήρχε περίπτωση να σπαταλήσω πέντε ολόκληρες μέρες μελέτης. Μου φαινόταν τελείως παράλογο, μια ανάσα πριν από τις εξετάσεις, να πλατσουρίζω στην πισίνα ενός ξενοδοχείου ή να γυρνάω στα μπαράκια της Ρόδου. Τόσο παράλογο όσο κι ένας μαραθωνοδρόμος που βρίσκεται στην κορυφή της κούρσας και λίγο πριν από το τέρμα αποφασίζει να αράξει για να πει καφέ. Αντί να λυπηθώ για την εκδρομή που έχασα, χαιρόμουν που θα είχα πέντε ολόκληρες μέρες χωρίς σχολείο, δηλαδή ένα έξτρα οκτάωρο κάθε μέρα για διάβασμα! «Να μην περάσω ρε γαμώτο μου, θα πάνε όλα χαμένα, θα νιώσω τελείως ηλίθιος» σκεφτόμουν και ριχνόμουν με πείσμα για να καταναλώσω χιλιάδες σελίδες μελέτης και χιλιόμετρα περπατήματος. Όλα αυτά μπορεί να σας φαίνονται τελείως διαστροφικά για ένα εφηβικό μυαλό και εμένα μάλιστα έτσι μου φαίνονται σήμερα, αλλά τότε ήταν τελείως

φυσιολογικά. Δεν ήταν δυνατόν να μη θυσιάσω τα πάντα για ένα τόσο μεγάλο σκοπό.

Στην τελευταία εβδομάδα των εξετάσεων με απασχολούσε σοβαρά ένα ζήτημα που θεωρούσα πολύ σημαντικό. Φοβόμουν ότι το βράδυ της παραμονής των εξετάσεων δεν θα κατάφερνα να κοιμηθώ από την αγωνία μου και την άλλη μέρα, στην πρεμιέρα των εξετάσεων, ενδεχομένως να ήμουν τελείως άυπνος με πιθανές τραγικές συνέπειες. Τελικά βρήκα την εξής απίθανη λύση: αποφάσισα να μην κοιμηθώ καθόλου το βράδυ πριν από την παραμονή των εξετάσεων, οπότε την παραμονή των εξετάσεων, έχοντας κλείσει σχεδόν δύο μέρες άυπνος θα ήταν πιο εύκολο να με πάρει ο ύπνος. Πανέξυπνο ε; Το έκανα! Την προπαραμονή δεν έκλεισα μάτι και το απόγευμα της παραμονής είχα μεταβληθεί σε ζόμπι από την αϋπνία. Στις οχτώ το απόγευμα, ενώ έξω ήταν ακόμη μέρα, αφού ήταν Ιούνιος, φόρεσα τις πυτζάμες μου και έπεσα ξερός για ύπνο. Την άλλη μέρα το πρωί η μητέρα μου αγωνιζόταν να με ξυπνήσει. Με σκουντούσε, με τραβούσε, μου φώναζε, αλλά εγώ έλεγα κάτι ασυναρτησίες του τύπου «άσε με, δεν έχω σχολείο» και τέτοια, μέχρι που άκουσα τη φράση – συναγερμό: «Σήμερα δίνεις εξετάσεις».

Τότε τα μάτια άνοιξαν διάπλατα, οι σφυγμοί ανέβηκαν κατακόρυφα κι εγώ πετάχτηκα από το κρεβάτι σε κλάσματα δευτερολέπτου. Ήπια ένα ποτήρι γάλα και έφαγα μία φρυγανιά που με δυσκολία δεν τα ξέρασα από το σφίξιμο που ένιωθα στο στομάχι. Έφυγα, ακούγοντας αμέτρητες ευχές για καλή επιτυχία, αλλά σε μισό λεπτό γύρισα για να πάρω ένα δεύτερο στιλό. Η μάνα μου μόλις με είδε χλόμιασε:

«Γιατί γύρισες πίσω; Δεν ξέρεις ότι είναι γρουσουζιά;»

Από τότε εχθρικός σε κάθε πρόληψη, αντέδρασα με το κλασικό «άσε μας ρε μάνα», αλλά φεύγοντας ένιωσα ανησυχητικές σκέψεις να με κυριεύουν:

«Λες να αποτύχω και να πάει χαμένο τόσο διάβασμα από μία τέτοια λεπτομέρεια;»

Στην τάξη, αφού έγινε ο έλεγχος των ταυτοτήτων, έπρεπε να περάσουμε το μαρτύριο της αναμονής των θεμάτων. Ευτυχώς μπροστά μου καθόταν μία συμμαθήτρια, φανατική πασοκτζού και πιάσαμε πολιτική συζήτηση. Ήταν 1989, η χρονιά που αργότερα αποκάλεσαν «το βρόμικο '89». Μόλις είχε ανακοινωθεί ότι ο Συνασπισμός της Αριστεράς και της Προόδου (με κύρια συστατικά το ΚΚΕ του Χαρίλαου Φλωράκη και την ΕΑΡ του Λεωνίδα Κύρκου) είχε συμφωνήσει με τη Νέα Δημοκρατία σε σχηματισμό κυβέρνησης που (υποτίθεται ότι) θα έφερνε την κάθαρση από τα σκάνδαλα του ΠαΣοΚ. Η συμμαθήτριά μου στόλιζε αφειδώς εμένα και τους ομοϊδεάτες μου με κοσμητικά επίθετα «αυριανικής» προέλευσης: προδότες της Αριστεράς, δεκανίκια της Δεξιάς, νεροκουβαλητές του Μητσοτάκη κλπ. Εγώ, ξαφνιασμένος κι ο ίδιος από την ανακοίνωση για το σχηματισμό της κυβέρνησης Τζανετάκη, προσπαθούσα να αμυνθώ με αναφορές στα σκάνδαλα Κοσκωτά, τον αυριανισμό, τον Κουτσόγιωργα, τον Λούβαρη, τον Τόμπρα κι όλα τα «λουλούδια» που είχαν ανθίσει στην πασοκική οκταετία. Η συζήτηση γινόταν όλο και πιο έντονη, αλλά λίγο πριν πιαστούμε στα χέρια, μπήκε μέσα ένας καθηγητής κρατώντας στα χέρια του τα θέματα. Ξαφνικά η συζήτηση μου φάνηκε τελειώς ανόητη. Χάρη

σ' αυτή τη συζήτηση, όμως, πέρασα χωρίς αγωνία την ύστατη στιγμή πριν από τις εξετάσεις.

Πέντε μέρες μετά, το πρώτο πρωινό μετά το τέλος των εξετάσεων, ξύπνησα με πολύ περίεργα συναισθήματα. Ήταν η μέρα που περίμενα εναγωνίως από πολύ καιρό, η πρώτη μέρα ηρεμίας και γαλήνης μετά από μία μακρά περίοδο κούρασης και αγωνίας. Κι όμως, αντί να χαρώ, ένιωθα πολύ περίεργα, σκεφτόμενος ότι εκείνη τη μέρα ουσιαστικά έπαψα να είμαι αυτό που ήμουν τα τελευταία δώδεκα χρόνια: μαθητής.

Το ξεπέρασα γρήγορα και πήγα στο... βιβλιοπωλείο. Θα με πείτε περίεργο (πάλι) αλλά το πρώτο πράγμα που ήθελα να κάνω μετά τις εξετάσεις ήταν να διαβάσω λογοτεχνία. Ήθελα, επιτέλους, μετά από τόσο καταναγκαστικό διάβασμα, να διαβάσω κάτι όχι από υποχρέωση αλλά για την προσωπική μου ευχαρίστηση και μόνο, να διαβάσω κάτι που δεν θα έπρεπε να αποστηθίσω και να το εξεταστώ. Πήγα και μετέτρεψα όλες μου τις οικονομίες σε μία σακούλα γεμάτη βιβλία. Τα θυμάμαι γιατί είναι οι θεμέλιοι λίθοι της βιβλιοθήκης μου: Ο δίτομος «Γιούγκερμαν» του Μ. Καραγάτση, το «Φεγγάρι στον υπόνομο» του Ντέιβιντ Γκούντις, «Ο μεγάλος ύπνος» του Ρέιμοντ Τσάντλερ και ο «Άτταλος ο Γ΄» του Κώστα Βάρναλη.

Λίγους μήνες μετά, όταν στο φοιτητικό μου δωμάτιο μπούχιζα μετά από μόλις δύο ώρες μελέτης, θυμόμουν το ατέλειωτο διάβασμα της τρίτης λυκείου και ρωτούσα τον εαυτό μου: «Πώς μπόρεσες και διάβαζες έτσι έναν ολόκληρο χρόνο; Ποια αρρώστια του νου σε είχε κυριεύσει; Πώς το έκανες εσύ αυτό; Πώς;»

Από τότε μέχρι και σήμερα, όποτε γίνεται αναφορά σε κείνη τη χρονιά, λέω και ξαναλέω ότι ούτε στον χειρότερο εχθρό μου δεν θα ευχόμουν να περάσει αυτή τη διαδικασία. Κι ας ξέρω ότι όχι μόνο ο χειρότερος εχθρός μου, αλλά χιλιάδες νέοι κάθε χρόνο περνούν αυτή την απάνθρωπη διαδικασία και πολλοί από αυτούς μάλιστα χωρίς να βλέπουν τους κόπους τους να ανταμείβονται.

Πάντως, όλα αυτά είχαν τις συνέπειές τους στις σπουδές μου. Ολόκληρο το πρώτο έτος πέρασε με χαβαλέ, αμέτρητους καφέδες και τσιγάρα, βόλτες και ξενύχτια. Στην πρώτη εξεταστική πέρασα ένα μάθημα, στη δεύτερη άλλο ένα και το Σεπτέμβριο δύο! Θεωρούσα την τότε καλοπέρασή μου μία ελάχιστη ανταμοιβή για το Γολγοθά που ανέβηκα στην τρίτη λυκείου. Μετά, βέβαια, αναγκάστηκα να «σπιντάρω» και πάλι για να περάσω τα μαθήματα τεσσάρων ετών στο χρονικό διάστημα των τριών. Τότε, όμως, στους αγχωμένους συναδέλφους μου που απορούσαν με την απάθειά μου απαντούσα με καγχασμό:

«Τι; Να διαβάσω; Και ένα χρόνο τι έκανα; Μπρίκια κολλούσα;»

Ο Χάρης

Συνάντησα προχθές τον Χάρη, ένα παλιό συμμαθητή μου –δηλαδή όχι ακριβώς συμμαθητή μου, πηγαίναμε μαζί στο ίδιο σχολείο αλλά αυτός ήταν μία τάξη μικρότερος. Δεν ήμασταν ποτέ φίλοι, έτυχε όμως να έχουμε κοινούς γνωστούς και βρεθήκαμε στην ίδια παρέα για λίγο καιρό, κυρίως στα διαλείμματα. Όταν τον πρωτογνώρισα, ήταν ένα μάλλον χαζοχαρούμενο παιδί που μετά από λίγη ώρα παρέας μαζί του, μετά βίας μπορούσες να ανεχτείς τη χαζομάρα του. Εκτός αυτού –προερχόμενος από πολύ φτωχή οικογένεια– μας έκανε συχνά τράκα είτε τσιγάρα είτε ψιλά δανεικά κι αγύριστα.

Όταν εγώ πήγαινα στην τρίτη λυκείου κι αυτός στη δευτέρα, διαπιστώσαμε ότι του συνέβη κάτι που συνέβαινε αρκετά συχνά σε συνομηλίκους μας: η εφηβεία είχε πέσει πάνω του τόσο ορμητικά που τον έκανε εντελώς διαφορετικό. Έγινε πιο κλειστός, πιο μελαγχολικός και, ενώ ήταν ένας τύπος για καρπαζιές, έγινε (μάλλον προσπαθούσε να γίνει) κάτι σαν σκεπτόμενος νέος με ενδιαφέρον για αυτά που συμβαίνουν γύρω του και στον κόσμο. Ατυχώς, ήταν χάλια μαθητής και τα μέχρι τότε

(ανύπαρκτα) διαβάσματά του δεν τον βοηθούσαν να υποστηρίξει τον νέο του ρόλο.

Ενώ λοιπόν κάποτε ήταν μέσα στην καλή χαρά, τώρα συνήθιζε να μένει σιωπηλός για ώρα και να πετάει ξαφνικά κάποια δήθεν βαθυστόχαστη ατάκα που μας έκανε να κοιταζόμαστε μεταξύ μας με απορία. Όχι μόνο στην παρέα αλλά και στο μάθημα. Η πεποίθησή του ότι οι καθηγητές αδιαφορούσαν για τους προβληματισμούς του τον έκανε να φέρεται με αυθάδεια, με αποτέλεσμα να στέλνεται τακτικά στο γραφείο του λυκειάρχη. Αυτός συνήθως τον έστελνε πίσω με μία κίνηση του χεριού και έλεγε:

«Πήγαινε. Απαλλάσσεσαι λόγω βλ..., για τους γνωστούς λόγους»

Ο ίδιος έπειτα μας ρωτούσε με παράπονο:

«Τι εννοούσε δηλαδή; Τι σημαίνει για τους γνωστούς λόγους;»

Κι εμείς προσπαθούσαμε να κρατήσουμε τα γέλια.

Μία φορά, σ' ένα διάλειμμα, πήγε και στάθηκε μπροστά στον καθηγητή Κοινωνιολογίας και του είπε με αυστηρό ύφος:

«Υποτίθεται ότι μας διδάσκετε για την κοινωνία αλλά δεν μας μαθαίνετε τίποτα! Ούτε μία φορά δεν μας μιλήσατε για την κοινωνική αδικία, κύριε Μπέκα!»

Και έφυγε αμέσως αφήνοντας τον κοινωνιολόγο με το στόμα ανοιχτό.

Ιδιαίτερα απολαυστική έβρισκα την προσπάθεια να εφαρμόσει στην καθημερινότητά του τα λίγα που διάβαζε στην Κοινωνιολογία.

«Οι συγχωριανοί μου» μου έλεγε (ζούσε σε ένα χωριό κοντά στη Λάρισα) «είναι άνθρωποι της

προκαπιταλιστικής περιόδου. Εν έτει 1988, ο καπιταλισμός δεν έχει φτάσει ακόμη στο χωριό μας. Δουλεύουν όλη μέρα και ό,τι κερδίζουν το ξοδεύουν στην ταβέρνα και στο καφενείο του χωριού. Καμία επένδυση, καμία μέριμνα για το μέλλον, καμία φροντίδα για το αύριο. Κανένας τους δεν σκέφτεται να επενδύσει σε κάτι, να βελτιώσει λίγο τη ζωή του, να πάει ένα βήμα μπροστά. Το πρωί στο χωράφι, το απόγευμα πρέφα στο καφενείο, το βράδυ ρετσίνα στην ταβέρνα. Έτσι περνάει ολόκληρη η ζωή τους. Όπως στην προκαπιταλιστική περίοδο όπου ο άνθρωπος ό,τι έβγαζε το ξόδευε».

Μία περίοδο γύρω στους δυο μήνες, όχι μόνο δεν μας έκανε τράκα, αλλά πάντα ήταν με δικό του πακέτο κι επιπλέον είχε πάντα λεφτά μαζί του. Φυσικά το γεγονός προξένισε μεγάλη απορία στην παρέα.

«Κάπου έπιασε δουλειά στο χωριό του, αλλά δεν λείπει κανέναν» με ενημέρωσε ο κολλητός μου που ήταν και συμμαθητής του.

Τελικά το μυστικό μαθεύτηκε και έγινε αφορμή για τρελή καζούρα. Ένας συγχωριανός του Χάρη (από αυτούς που τόσο αντιπαθούσε) άνοιξε παράνομη μπαρμπουτιέρα στο υπόγειο του σπιτιού του και τον προσέλαβε για τσιλιαδόρο!

Την επόμενη χρονιά, πρωτοετής φοιτητής, στημένος στην κεντρική πλατεία για ένα ραντεβού, τον είδα να περνά από μπροστά μου, με το γνωστό αργόσυρτο βάδισμά του και το απλανές βλέμμα που σε κοιτούσε και δεν ήσουν σίγουρος ότι σε έβλεπε. Τον φώναξα και πιάσαμε κουβέντα. Η εφηβική μελαγχολία του είχε φτάσει στο απροχώρητο. Μου έλεγε για τους συμμαθητές του που δεν τον καταλαβαίνουν, για μία κοπέλα που την αγάπησε

κι αυτή τον απέρριψε χλευάζοντάς τον, για τους καθηγητές που ήταν, χωρίς καμία εξαίρεση, ηλίθιοι. Αντί να διαβάσει για τις πανελλαδικές, όπου εξάλλου είχε ελάχιστες πιθανότητες επιτυχίας, το είχε ρίξει στη λογοτεχνία. Μου έλεγε για ένα βιβλίο που διάβασε πρόσφατα και του έκανε εντύπωση, την «Αφροδίτη» του Πιερ Λουίς, που γράφτηκε στο τέλος του 19ου αιώνα και διαδραματίζεται στην ελληνιστική εποχή. (Το βιβλίο αυτό, παρακινήμένος από τον Χάρη, το διάβασα περίπου δέκα χρόνια αργότερα). Αφού μου εξιστόρησε την υπόθεση με λεπτομέρειες, στο τέλος άρχισε να μου απαγγέλλει αποσπάσματα! Λίγο πριν χαιρετηθούμε, όταν μου ζήτησε τσιγάρο για τρίτη φορά, πήγα στο περίπτερο και του αγόρασα ένα πακέτο.

Μου έσφιξε το χέρι και δεν έλεγε να το αφήσει. Με μάτια που πλημμύριζαν ευγνωμοσύνη μου είπε:

«Φίλε μου, αυτό που έκανες για μένα δεν θα το ξεχάσω ποτέ».

Νόμιζα ότι θα έβαζε τα κλάματα από συγκίνηση.

Η επόμενη φορά που τον ξαναείδα ήταν μετά από τέσσερα χρόνια, όταν ήμουν στο πτυχίο. Τώρα η επιτηδευμένη μελαγχολία των εφηβικών του χρόνων είχε εξαφανιστεί για πάντα. Μόλις με είδε πέταξε από τη χαρά του. Επέμενε να βρεθούμε για καφέ και να μιλήσουμε για τα παλιά. Στο ραντεβού που κλείσαμε δυο μέρες μετά για καφέ, ήρθε κρατώντας τετράδια και βιβλία. Στην εύλογη απορία μου απάντησε με φυσικότητα:

«Έχω φροντιστήριο μετά! Τι να κάνουμε; Εσύ τώρα τελειώνεις, εμένα τώρα μου ήρθε το μυαλό να σπουδάσω!»

Προετοιμαζόταν για να δώσει πανελλαδικές για δεύτερη φορά, αλλά πρώτη φορά με αξιώσεις, τρία χρόνια μετά την αποφοίτησή του από το λύκειο. Διάβαζε με όρεξη και ήταν αισιόδοξος ότι θα περάσει στο Οικονομικό. Είχε πια ξεπεράσει την εφηβική κρίση και είχε κατασταλάξει σ' αυτά που ήθελε στη ζωή του. Μετά την ταραγμένη αναζήτηση της εφηβικής ηλικίας οδηγήθηκε στο απάνεμο λιμανάκι του Θεού. Ο Χάρης, εντελώς αδιάφορος για τη θρησκεία στην εφηβεία του, ανακάλυψε στα είκοσί του τον Θεό. Κάθε Κυριακή πήγαινε στην εκκλησία και κάθε Σάββατο στη σχολή ιεροσαλτών. Μου μιλούσε για την ομορφιά της βυζαντινής μουσικής, την Εκκλησία που στάθηκε «κιβωτός» για την ψυχή του που την έσωσε από τον κατακλυσμό της αμαρτίας όπου έπλεε (ποια αμαρτία; ακόμη παρθένος ήταν) και πολλά άλλα τέτοια. Εγώ δεν του είπα ότι εν τω μεταξύ είχα γίνει ένθερμος άθεος, αλλά τον άκουγα με προσοχή. Αν μη τι άλλο είχε γίνει πιο προσγειωμένος και λογικός.

Τον βρήκα ξανά στο δρόμο την επόμενη χρονιά. Τα είχε καταφέρει στις πανελλαδικές και σπούδαζε στην ΑΣΟΕΕ, στον Πειραιά. Τα έβγαζε δύσκολα πέρα (η φτώχεια που λέγαμε) και σκεφτόταν να πιάσει δουλειά, παρόλο που δεν πλήρωνε ενοίκιο, γιατί έμενε σε μία χριστιανική φοιτητική εστία.

Κι από τότε τον ξαναείδα προχθές, μετά από δέκα χρόνια και παραπάνω. Ήταν καθισμένος μόνος του σε ένα φαστφουντάδικο που είχε δύο τραπέζια στον πεζόδρομο. Στο ένα καθόταν αυτός παρέα με μία ρετσίνα χωρίς μεζέ και ένα τασάκι τίγκα στα αποτσίγαρα. Του μίλησα πρώτος. Μου χαμογέλασε και διαπίστωσα ότι του

έλειπαν ένα ή δύο από τα μπροστινά δόντια του. Από την ομιλία του κατάλαβα ότι δεν ήταν η μοναδική ρετσίνα που είχε πει. Όταν του είπα πού δουλεύω απόρησε:

«Μα, καλά, εσύ δεν σπούδασες...»

«Φιλολογία. Μην την ψάχνεις», του είπα.

«Τουλάχιστον εσύ φίλε μου είσαι στο δημόσιο. Εγώ δουλεύω σε μία βιοτεχνία επίπλων. Λουστραδόρος! Γαμώ τα υπουργεία μου. Γιατί σπουδάσαμε τόσα χρόνια, μου λες; Γιατί παιδεύομαι στην Αθήνα τέσσερα χρόνια;»

Και λέγοντας αυτό σήκωσε το ποτήρι και το άδειασε. Τον ρώτησα αν παντρεύτηκε και χαμογέλασε πικρά.

«Όχι μόνο παντρεύτηκα, αλλά χώρισα κιόλας».

Τον αποχαιρέτησα αφού είπαμε κι οι δυο τα συνηθισμένα:

«Χάρηκα που σε είδα. Εύχομαι να τα ξαναπούμε!»

Ξέροντας και οι δυο ότι μπορεί να τα ξαναπούμε σε δέκα χρόνια ή ποτέ πια.

Κλισέ γονέων

Μερικές από τις φράσεις κλισέ που ακούσαμε άπειρες φορές από τους γονείς μας στην παιδική/εφηβική ηλικία. Μέσα σε παρένθεση αυτά που θα έπρεπε κανονικά να απαντήσουμε αλλά δεν το κάναμε, είτε επειδή δεν μας έφτανε το μυαλό να τα σκεφτούμε είτε επειδή δεν τολμήσαμε.

Να μη γυρίσεις αργά το βράδυ.

(Καλά, θα γυρίσω νωρίς το πρωί).

Τι συμπεριφορά είναι αυτή; Δεν είσαι δικό μου παιδί εσύ;

(Εμένα ρωτάς; Ρώτα τη μαμά).

Με ποιους/πού τριγυρνούσες τέτοια ώρα;

(Αν σου πω, φοβάμαι ότι δεν θα... ξανατριγυρίσω).

Αυτά σας μαθαίνουν στο σχολείο;

(Δυστυχώς δεν έχει τόσο ενδιαφέρον).

Πάλι εμείς θα ακουστούμε στη γειτονιά; Τι θα πουν οι γείτονες;

(Ναι, αλλά αν δεν μας ακούσουν, θα ανησυχήσουν ότι κάτι πάθαμε).

Κλείσε πια την τηλεόραση. Τα έργα δεν τελειώνουν ποτέ.

(Το συγκεκριμένο τελειώνει σε δύο ώρες).

Κλείσε την τηλεόραση. Η τηλεόραση θα σας δώσει να φάτε;

(Αυτό το καταφέρνετε εσείς. Από την τηλεόραση θέλω λίγη ψυχαγωγία).

Να μπεις στο δημόσιο, να μην έχεις κανένα κερατά πάνω από το κεφάλι σου.

(Ο προϊστάμενος, ο τμηματάρχης, ο διευθυντής πού θα είναι; Κάτω απ' τα πόδια μου;)

Γιατί δεν πάτε στην εκκλησία; Τούρκοι θα γίνετε;

(Δηλαδή άλλες επιλογές δεν υπάρχουν;)

Τα παιδάκια στην Αφρική πεινάνε κι εσείς δεν τρώτε το φαγητό!

(Δηλαδή αν το φάμε, δεν θα πεινάνε τα παιδάκια στην Αφρική; Συγκοινωνούντα στομάχια έχουμε;)

Εμ, βέβαια, εσείς δεν ζήσατε Κατοχή και πόλεμο.

(Κι αφού δεν είχα αυτή την υπέροχη εκπαιδευτική εμπειρία, μήπως γίνεται να μου φτιάξεις μία ομελέτα αντί για ρεβύθια;)

Με τέτοια αχαριστία θα μας καταραστεί ο Θεός και θα μας ρίξει πόλεμο και πείνα.

(Μετά από τόσες προσευχές και νηστείες, μάλλον Αυτός θα είναι ο αχάριστος).

Έχουμε τόσα όνειρα για σας.

(Το κακό είναι ότι τα μπερδεύετε με την πραγματικότητα).

Πού να τα βρούμε τόσα που ζητάτε; Τι είμαστε; Ωνάσηδες;

(Μπορεί και να γίνετε. Έχουμε όνειρα για σας).

Έχουμε κάνει τόσες θυσίες για σένα.

(Κάντε μία ακόμη: Αφήστε με ήσυχο!)

Υπάρχουν άτομα της ηλικίας μου που είχαν την τύχη
ως παιδιά να ακούν κάτι περισσότερο πρωτότυπο;

Πώς σώσαμε την αριστερή μας συνείδηση

Είναι γεγονός ότι τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα δεν προσφέρουν μόνο ανώτατη εκπαίδευση (ανώτατη ως προς τη βαθμίδα όχι ως προς την ποιότητα) αλλά επιτελούν και μία άλλη λειτουργία. Μέσα στο προστατευόμενο περιβάλλον ενός κρατικού ιδρύματος και με τη γονεϊκή επιχορήγηση, ο Έλλην μετ-έφηβος μπορεί να ασκείται στην επαναστατική γυμναστική, έχοντας την ηθική ικανοποίηση, όταν αργότερα θα γίνει ένα γρανάζι του συστήματος, ότι έριξε κι αυτός κανά δυο επαναστατικές τουφεκιές πριν παραδοθεί.

Έτσι, κι εμείς, στις αρχές της δεκαετίας του 90, ζούσαμε τον επαναστατικό αναβρασμό. Αφορμή ένα νομοσχέδιο που έφερε προς ψήφιση ο τότε υπουργός της Ν.Δ. Κοντογιαννόπουλος και μετά από αυτό ένα άλλο, ελαφρώς παραλλαγμένο, του διαδόχου του, Γιώργου Σουφλιά. Φυσικά, όλοι εμείς οι ανήσυχοι προοδευτικοί νέοι ήμασταν μαχητικά αντίθετοι. Όχι ότι καθίσαμε να τα διαβάσουμε. Εδώ με το ζόρι διαβάζαμε για να περάσουμε τα μαθήματα, νομοσχέδια θα διαβάζαμε; Μας αρκούσε ότι τα έφερε προς ψήφιση η κυβέρνηση. Μία κυβέρνηση που φέρνει προς ψήφιση νομοσχέδια στη Βουλή και έχει την

παράλογη απαίτηση αυτά να γίνονται νόμοι –ειδικά αν αυτή η κυβέρνηση είναι δεξιά– προφανώς επιδεικνύει προκλητικό θράσος που δεν πρέπει να μείνει αναπάντητο από τον πάντα ετοιμοπόλεμο φοιτητή.

Μετά από μία σειρά μαχητικών συνελεύσεων, πορειών και καταλήψεων στη διάρκεια του εξαμήνου, ήρθε η ώρα να πάρουμε ένα σημαντικό μάθημα που η ως τότε μικρή πείρα μας δεν μας είχε διδάξει: ο αγώνας απαιτεί θυσίες. Η πρώτη και καλύτερη θυσία ήταν ότι ξαφνικά, κι ενώ κανείς δεν το περίμενε, χάσαμε την εξεταστική του Φεβρουαρίου. Ειδικά για μένα η θυσία ήταν μεγαλύτερη, γιατί είχα μπει στο δεύτερο έτος χρωστώντας τα περισσότερα μαθήματα του πρώτου. Έχοντας περάσει ένα εξάμηνο με φουλ μελέτη ήρθε η κατραπακιά της απώλειας της εξεταστικής για την οποία είχα προετοιμαστεί αρκετά καλά.

Στο ξεκίνημα του εαρινού (4ου) εξαμήνου μάθαμε ότι θα γινόταν άλλη μία συνέλευση για να συζητηθούν οι εξελίξεις και να συζητηθεί η περαιτέρω μορφή δράσης. Αυτό σε απλά νεοελληνικά σήμαινε ότι οι αριστερές οργανώσεις θα κατέβαζαν πρόταση για νέες καταλήψεις. Ήταν κάτι που τρόμαξε τους περισσότερους, ακόμη και αυτούς που μέχρι τότε ήταν αδιάφοροι. Πήγα στο μάθημα πριν από τη συνέλευση με το μυαλό στη συνέλευση. Σκεφτόμουν να πάω και να καταψηφίσω την πρόταση για συνέχιση των καταλήψεων. Αυτό όμως σήμαινε ότι θα έπρεπε να ψηφίσω την πρόταση της δεξιάς παράταξης κι αυτό ήταν κάτι που μου προκαλούσε ανατριχίλα.

Στο μάθημα βρήκα τον Λεωνίδα, ένα γιγαντώσωμο αλλά καλόκαρδο συμφοιτητή, ανένταχτο αριστερών πεποιθήσεων όπως κι εγώ, που θρηνούσε κι αυτός την

απώλεια της εξεταστικής. Στο διάλειμμα μου εκμυστηρεύτηκε ότι σκόπευε να πάει στη συνέλευση για να ψηφίσει κατά της συνέχισης των καταλήψεων και τότε του εκμυστηρεύτηκα κι εγώ ότι σκοπεύω να κάνω το ίδιο. Μόνο που εγώ παρουσιάζα λίγες αντιστάσεις παραπάνω από τον ήδη αποφασισμένο Λεωνίδα.

«Μα θα ψηφίσουμε ΔΑΠ ρε Λεωνίδα;» του λέω.

«Δεν ξέρω ΔΑΠ και ξεΔΑΠ. Εγώ ξέρω ότι δεν μπορώ να χάσω κι άλλο εξάμηνο», με αποστόμωσε.

Στη συνέλευση, δεν πίστευα στα μάτια μου. Επικρατούσε ένα εντελώς διαφορετικό κλίμα από αυτό που είχαμε συνηθίσει έως τότε. Οι συμμετέχοντες ήταν εμφανώς λιγότεροι από τις άλλες φορές, ενώ το αγωνιστικό φρόνημα παρουσίαζε αξιοσημείωτη κάμψη. Οι άλλοτε μαχητικοί και λαλίστατοι αριστεροί συνδικαλιστές με απογοήτευσαν σφόδρα έτσι κουμπωμένους και μουδιασμένους που τους είδα. Περίμενα ένας τουλάχιστον από αυτούς να βγει και να φωνάξει με παρρησία:

«Τι περιμένατε ρε παιδιά; Αγώνας χωρίς θυσίες δεν υπάρχει. Αγωνιστήκαμε για ένα δίκαιο σκοπό και θυσιάσαμε μία εξεταστική γι' αυτό. Δεν μπορούμε να έχουμε και την πίτα ολάκερη και το σκύλο χορτάτο».

Αντιθέτως, πολλοί και διάφοροι πήραν το λόγο και προσπάθησαν να εξηγήσουν –σχεδόν απολογούνταν– γιατί και πώς χάθηκε η εξεταστική, ενώ η εκπρόσωπος της ΔΑΠ, με ολίγη χαιρεκακία, τόνιζε ότι εκείνη είχε επισημάνει τον κίνδυνο όταν ψηφίζαμε καταλήψεις, αλλά κανείς δεν την έλαβε υπόψη του.

Αφού ανταλλάχθηκαν κάποιες απόψεις ακόμη, σε πολιτισμένο πάντα κλίμα, κάποιος έδωσε το σύνθημα,

κάτι σαν «άντε να ψηφίσουμε τώρα;» σαν να έλεγε «να τελειώνει κι αυτή η υποχρέωση, να πάμε στα σπιτάκια μας».

Η ψηφοφορία γινόταν ως εξής: δύο καταμετρητές στέκονταν εκατέρωθεν κάθε σειράς εδράνων και ζητούσαν από τους φοιτητές που κάθονταν στη συγκεκριμένη σειρά να σηκώσουν τα χέρια. Μετρούσαν τα χέρια, φώναζαν το νούμερο και ένας άλλος το έγραφε στον πίνακα. Μετά οι καταμετρητές ανέβαιναν ένα σκαλί, στην επόμενη σειρά εδράνων, μετρούσαν τις ψήφους κ.ο.κ.

Εγώ και ο Λεωνίδας καθόμασταν στα τελευταία έδρανα. Μέχρι να φτάσουν στη δικιά μας σειρά, εγώ έπρηζα τον Λεωνίδα για το απονενομημένο διάβημα στο οποίο σκοπεύαμε να προβούμε:

«Ρε Λεωνίδα, θα ψηφίσουμε δεξιά;»

«Ηρέμησε, δεν ψηφίζουμε για κυβέρνηση».

«Θα τρίξουν τα κόκαλα του παππού μου σε όποια βουνοπλαγιά κι αν βρίσκονται. Σου είπα ότι ο παππούς μου σκοτώθηκε στον εμφύλιο;»

«Ε, εκεί που είναι, ας τρίξουν. Μήπως πρόκειται να τα ακούς; Το πολύ-πολύ να ενοχλούν τα αγρίμια του δάσους».

Εν τω μεταξύ μέχρι να φτάσει η ψηφοφορία στα μεσαία έδρανα, η πλάστιγγα φαινόταν ότι έγερνε ξεκάθαρα κατά της πρότασης για καταλήψεις.

«Αν το πάμε έτσι, δεν θα χρειαστεί να τρίξουν τα κόκαλα του παππού σου» κάγχασε ο Λεωνίδας.

Όταν ψήφιζαν οι μπροστινοί από εμάς, ο αγώνας είχε πια κριθεί. Ακόμη κι αν οι τελευταίες σειρές εδράνων ψήφιζαν παμψηφεί την αριστερή πρόταση, αυτή δεν είχε

καμία ελπίδα να επικρατήσει. Έτσι, λοιπόν, όταν οι καταμετρητές στάθηκαν στην άκρη της σειράς μας, εγώ κι ο Λεωνίδας σηκώσαμε αποφασιστικά τα χέρια μας ψηφίζοντας υπέρ της πρότασης των αριστερών παρατάξεων για συνέχιση των καταλήψεων! Μόλις κατεβάσαμε τα χέρια κοιτάξαμε ο ένας τον άλλο, κρατώντας τα γέλια μας.

«Άντε, φτηνά τη γλυτώσαμε», μου είπε όταν σηκωθήκαμε να φύγουμε, ανακουφισμένοι που σώσαμε ταυτόχρονα το εξάμηνο και την αριστερή μας συνείδηση.

Έξω από το αμφιθέατρο, συναντήσαμε την Κωνσταντίνα, μία συμφοιτήτρια, μονίμως αγχωμένη με τα μαθήματα, που είχε μάθει λίγο καθυστερημένα ότι γίνεται συνέλευση και ήρθε έντρομη να ψηφίσει κατά των καταλήψεων.

«Τι ψηφίσατε; Θα έχουμε πάλι καταλήψεις;» μας ρώτησε.

«Όχι! Ψήφισαν την πρόταση της ΔΑΠ! Αν είναι δυνατόν!» είπα εγώ με προσποιητή αγανάκτηση.

Κούνησε το κεφάλι της:

«Ρε δεν κόβετε τις αριστερές μαλακίες λέω εγώ, να περάσουμε κανά μάθημα;»

Πρωταπριλιάτικες καταστάσεις

Η πιο επιτυχημένη φάρσα που έκανα ποτέ δεν ήταν κάποια Πρωταπριλιά αλλά ένα καταχείμωνο στο στρατόπεδο της ελληνοτουρκικής μεθορίου όπου υπηρετούσα τη θητεία μου. Εννοείται ότι δεν περιμέναμε την 1η Απριλίου για να κάνουμε πλάκες μεταξύ μας. Πώς αλλιώς θα κάναμε υποφερτή τη θητεία;

Θύμα της φάρσας ήταν ο Χαράλαμπος, γραφέας του διπλανού (1ου) γραφείου. Ο τύπος αυτός τραβούσε συνεχώς σαν μαγνήτης τα πειράγματα, γιατί ήταν μονίμως κατσούφης και γκρίνιαζε με κάθε αφορμή –συνήθως χωρίς αφορμή. Τον ενοχλούσαν τα πάντα και, όταν δεν ήταν ανώτεροι μπροστά, έβριζε τους αξιωματικούς, τους πολιτικούς, τους καλλιτέχνες-σταρ, τους μπάτσους, τους παπάδες, τα θεία. Όλοι αναρωτιόνταν τι ήταν στην πολιτική του ζωή ο Χαράλαμπος. Άλλοι πίστευαν ότι ήταν αναρχικός, άλλοι κομμουνιστής, άλλοι ακροαριστερός, μέχρι και για μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης τον υποπτεύονταν.

Εκείνο το ήσυχο κυριακάτικο απόγευμα μάθαινα τη δουλειά στους νέους γραφείς που θα με αντικαθιστούσαν μετά την απόλυσή μου. Ο Χαράλαμπος ήταν μία από τις

ελάχιστες φορές που είχε κέφια και διασκέδαζε παίρνοντάς με στο τηλέφωνο και διέκοπτε τη διαδικασία λέγοντας διάφορες βλακειές. Τότε εμπνεύστηκα μία φάρσα-εκδίκηση.

Εμείς οι γραφείς, επειδή διαχειριζόμασταν απόρρητα έγγραφα, έπρεπε να έχουμε ειδική εξουσιοδότηση, η οποία βέβαια ήταν τυπική και έρχονταν από τη Μεραρχία κατόπιν αιτήσεως της μονάδας. Κάλεσα, λοιπόν, το νούμερο του γραφείου του, σκέπασα λίγο το ακουστικό για να ακούγομαι από μακριά, άλλαξα και τη φωνή μου και του λέω:

«Καλησπέρα συνάδελφε, στρατιώτης τάδε από τη Μεραρχία. Πιάσε χαρτί και μολύβι να σου υπαγορεύσω ένα επείγον σήμα».

Όταν ο Χαράλαμπος μου είπε ότι ήταν έτοιμος, άρχισα να υπαγορεύω:

«Σας γνωρίζουμε ότι άδεια εξουσιοδότησης χειρισμού απορρήτων εγγράφων στρατιώτη Τεθωρακισμένων Χαράλαμπου ... , γραφέα 1ου γραφείου Υπηρεσίας σας, αίρεται λόγω αμφιβολιών που προέκυψαν ως προς αξιοπιστία και εχεμύθεια εν λόγω στρατιώτη, κατόπιν έρευνας που διενεργήθηκε από 2ο Γραφείο Μεραρχίας. Προαναφερόμενος αποδεσμευθεί πάραυτα από 1ο γραφείο μονάδος».

Ακολούθησε σιωπή αμηχανίας.

«Εντάξει, φίλε, το έγραψες;» του λέω.

«Φίλε» απαντά ο Χαράλαμπος με φωνή που έτρεμε «μπορείς σε παρακαλώ να μου το επαναλάβεις;»

«Όλο από την αρχή;» ρωτάω.

«Ναι, αν γίνεται», μου λέει.

Εκεί τα χρειάστηκα, γιατί όλα αυτά τα σκεφτόμουν εκείνη την ώρα και φυσικά δεν μπορούσα να τα ξαναπώ επί λέξει.

«Άκου, συνάδελφε», του λέω, «είμαι πολύ βιαστικός γιατί πρέπει να το πάω το σήμα στα τηλέτυπα. Μην ανησυχείς αν δεν το έγραψες σωστά, θα σας έρθει και τηλετυπικώς».

«Να σε ρωτήσω κάτι;» λέει ανήσυχος ο Χαράλαμπος. «Αυτός ο στρατιώτης που λέει εδώ ότι του αίρουν την εξουσιοδότηση είμαι εγώ! Τι ακριβώς γίνεται; Τι σημαίνουν όλα αυτά;»

«Εγώ δεν ξέρω τίποτα», του λέω, «εμένα απλώς μου το έδωσαν να το διαβιβάσω».

Κλείνω το τηλέφωνο και μαζί με τους άλλους γραφείς στήνουμε αυτί. Ακούμε την πόρτα του διπλανού γραφείου να ανοίγει, τα βήματα του Χαράλαμπου να πλησιάζουν. Βλέπουμε την πόρτα του γραφείου να ανοίγει και το κεφάλι του Χαράλαμπου να ξεπροβάλλει χλομό πίσω από την πόρτα.

«Έλα λίγο δίπλα, σε θέλω κάτι», μου λέει και φεύγει.

Σηκώνομαι και πηγαίνω στο γραφείο του Χαράλαμπου.

«Κλείσε την πόρτα», μου λέει.

Κλείνω την πόρτα.

«Τι συμβαίνει, ρε συ; Φαίνεσαι αναστατωμένος».

Μου δίνει το χαρτί και πέφτει σε μία καρέκλα.

«Διάβασε, ρε μαλάκα, τι σήμα μου έστειλαν από τη Μεραρχία».

Παίρνω το σήμα και κάνω ότι το διαβάζω. Από τη μία προσπαθώ να δείχνω έκπληκτος, αλλά μέσα μου με

τρομερή προσπάθεια αγωνίζομαι να καταπνίξω τα γέλια που έφταναν ορμητικά λίγο πριν από το λάρυγγά μου.

«Τι είναι αυτό ρε συ;» κάνω εγώ αφού διάβασα το σήμα.

«Πού να ξέρω! Τι έρευνες λένε; Τι έψαξαν για μένα; Με ποιο δικαίωμα; Και γιατί μου παίρνουν την εξουσιοδότηση; Ποιος είμαι; Κανένας τρομοκράτης; Γίνονται τέτοια πράγματα; Πού ζούμε; Χούντα έχουμε;»

«Ηρέμησε», του λέω. «Μήπως έκανες στην πολιτική σου ζωή κάτι που ο στρατός θα μπορούσε να το θεωρήσει επιλήψιμο;»

«Τίποτα απολύτως!»

«Το ποινικό σου μητρώο μήπως...»

«Είναι λευκό και παρθένο!»

«Μήπως πέρασες από τίποτα αναρχικές οργανώσεις;»

«Πας καλά; Τι δουλειά έχω εγώ με αυτά;»

«Μήπως στο πανεπιστήμιο ήσουν σε καμιά πολιτική οργάνωση; Τίποτα ακροαριστερούς ας πούμε...»

«Ούτε να ψηφίσω στις φοιτητικές εκλογές δεν πήγα ποτέ».

Εκεί έκανα κι εγώ ότι σηκώνω τα χέρια. Ο Χαράλαμπος, εν τω μεταξύ, από το στάδιο της έκπληξης είχε περάσει στο στάδιο της οργής:

«Να σου πω κάτι; Καλύτερα. Να πάνε να γαμηθούν! Να σηκωθώ να φύγω απ' το κωλογραφείο, να γυρίσω στην ίλη, να κάνω μία σκοπιά και μετά να τα ξύνω όλη μέρα στο καψιμί και να ροχαλίζω στο θάλαμο. Ενώ τώρα, γαμιέμαι εδώ για να βγάζω τόση δουλειά, έχω το μαλάκα τον ανθύπα πάνω από το κεφάλι μου να μου τα πρήζει και ποιο το “ευχαριστώ”; Κανένα».

Επέστρεψα στο γραφείο, διηγήθηκα στους συναδέλφους την αντίδραση του Χαράλαμπου και ξεσπάσαμε μαζί σε γέλια, όσο γινόταν χαμηλόφωνα. Μετά σήκωσα το ακουστικό και σχημάτισα πάλι το νούμερο του 1ου γραφείου.

«Έλα φίλε, εγώ είμαι πάλι, από τη Μεραρχία», είπα στον Χαράλαμπο. «Πιάσε χαρτί και μολύβι να σου υπαγορεύσω ένα σήμα ακόμη».

«Ωχ, τι έκανα πάλι;» λέει ο Χαράλαμπος εξουθενωμένος. «Λέγε, γράφω».

«Σας γνωρίζουμε ότι ο στρατιώτης Τεθωρακισμένων Χαράλαμπος ... τυγχάνει μέγας ιχθύς».

«Πώς το είπες;»

«Μέγας ιχθύς».

«Δηλαδή; Τι θα πει αυτό;»

«Δηλαδή είσαι μεγάλη ψαρούκλα μωρ' αδερφέ μου» είπα εγώ πλέον με την κανονική μου φωνή και άφησα ένα ποταμό γέλιων να ξεχυθεί.

Κατά περίεργο τρόπο ο Χαράλαμπος ούτε φώναξε ούτε μας έβρισε. Απλά κούνησε το κεφάλι απογοητευμένος από τον ίδιο του τον εαυτό και μονολόγησε:

«Είμαι πολύ εύπιστος ρε γαμώτο».

Η φάρσα αυτή πάντως είχε και μία παράπλευρη συνέπεια: μας αποκάλυψε ότι ο συνάδελφός μας δεν ήταν κανένα ανατρεπτικό στοιχείο, όπως φαντάζονταν όλοι, αλλά μάλλον ένας τύπος που απλώς γκρίνιαζε με όλους κι όλα.

Κατά σύμπτωση, λίγες μέρες μετά, έκανα μία ανακάλυψη που κλόνησε ακόμη περισσότερο την εικόνα του μίξερου ανθρώπου που είχα σχηματίσει για τον

Χαράλαμπο και αποκάλυψε νέες πτυχές του χαρακτήρα του. Ψάχνοντας κάτι στο συρτάρι του γραφείου του, βρήκα ένα μπλοκάκι με στίχους του, που απευθύνονταν σε β' ενικό σε κάποια κοπέλα, προφανώς κάποιο άτυχο έρωτά του. Περισσότερο από την ίδια την ανακάλυψη με εξέπληξε το γεγονός ότι επρόκειτο για στίχους αξιόλογους (όπως τουλάχιστον τους έκρινα τότε ως φρέσκος απόφοιτος Φιλολογίας).

Φίλε και παλιέ «συμπολεμιστή» Χαράλαμπε από τη Θεσσαλονίκη, όπου κι αν είσαι σήμερα, να 'σαι πάντα καλά!

Τα αίτια και οι συνέπειες της μικρασιατικής καταστροφής

Ντρέπομαι που το λέω καμιά φορά, αλλά αποφοίτησα από το πανεπιστήμιο χωρίς να έχω γράψει ούτε μία εργασία. Το φταίξιμο δεν είναι όλο δικό μου. Σε κανένα μάθημα δεν υπήρχε υποχρεωτική εργασία και εγώ συνήθως χρωστούσα αρκετά μαθήματα για να αναλάβω προαιρετικά μία τέτοια υποχρέωση. Το περίεργο όμως είναι ότι μου έλαχε να κάνω τη μοναδική μου εργασία λίγους μήνες μετά την αποφοίτησή μου, ως στρατιώτης σε μία παραμεθόρια μονάδα στον Έβρο.

Παρουσιάστηκα στη μονάδα στο Διδυμότειχο, ένα κρύο πρωινό του Σεπτέμβρη του 1995, μετά από ένα εξαντλητικό ταξίδι με το τρένο που κράτησε από το απόγευμα της προηγούμενης μέρας. Μαζί μου ήταν κι άλλοι τρεις, γνωστοί μου από τη βασική εκπαίδευση στην Αυλώνα. Ο αλφαμίτης που μας υποδέχθηκε μας εξέφρασε τα συλλυπητήριά του για τη σκληρή μοίρα που μας έριξε σ' αυτή τη μονάδα, εξατιμίζοντας κατευθείαν κάθε σταγόνα αισιοδοξίας που είχε μείνει μέσα μας. Τουλάχιστον την πρώτη μέρα πέσαμε σε μία μέρα ολοήμερης εκπαίδευσης και το στρατόπεδο ήταν σχεδόν

έρημο. Έτσι την περάσαμε κοπροσκυλιάζοντας. Κατά το βραδάκι, επέστρεψε ο κόσμος στο στρατόπεδο και μας έστειλαν στο διοικητήριο να παρουσιαστούμε. Ενώ περιμέναμε έξω από το γραφείο του διοικητή, ένας παλιός φαντάρος, γραφέας του 3ου γραφείου, έμαθε ότι ξέρω υπολογιστή και τυφλό σύστημα δακτυλογράφησης και σχεδόν με οδήγησε δια της βίας στον ίλαρχο που ήταν προϊστάμενος του 3ου γραφείου. Είχε βρει επιτέλους την «απαλλαγή» του, αυτόν που θα τον διαδεχόταν όταν αυτός θα απολυόταν, αλλά -το σημαντικότερο- και αυτόν που θα επωμιζόταν τα περισσότερα καθήκοντα του γραφείου ενώ αυτός θα μπορούσε, όπως κάθε παλιός που σέβεται τον εαυτό του, να περιφέρεται με τα χέρια στις τσέπες και να σαχλαμαρίζει μετρώντας τις μέρες μέχρι να απολυθεί.

Την άλλη μέρα το πρωί ήμουν επίσημα γραφέας του 3ου γραφείου. Ο ίλαρχος με συμπάθησε αμέσως γιατί έγραφα ταχύτατα και ορθογραφημένα. Όπως μου εκμυστηρεύτηκε, ο παλιός γραφέας στοίχιζε στην υπηρεσία πολύ χαρτί και μελάνι. Για κάθε μία σελίδα έπρεπε να διορθώνουν και να πετάνε τρεις. Μόνο μία φορά δυσφόρησε μαζί μου, όταν πήρα την πρωτοβουλία και σε ένα έγγραφό του διόρθωσα το «σας γνωρίζουμε ότι...» σε «σας γνωστοποιούμε ότι...».

«Το “σας γνωρίζουμε” χρησιμοποιείται έτσι, όχι μόνο στο στρατό, αλλά σε ολόκληρο το δημόσιο. Δεν θα μας αλλάξεις εσύ τον καθιερωμένο τρόπο αλληλογραφίας».

Ακόμη και σήμερα τον θυμάμαι, κάθε φορά που στη δουλειά γράφω σε κάποιο έγγραφο «σας γνωρίζουμε ότι...».

Την πρώτη κιόλας μέρα στο γραφείο, μπήκε έξω φρενών ο ίλαρχος του διπλανού (4ου) γραφείου κουνώντας ένα έγγραφο.

Ήταν κλασικό δείγμα Πόντιου. Εκτός από επίθετο σε -ίδης, διέθετε μικρό ανάστημα, γεμάτο σώμα και μεγάλο, ολοστρόγγυλο κεφάλι, το οποίο εκείνη τη στιγμή είχε γίνει κατακόκκινο από το θυμό.

«Ρε μαλάκα, το πιστεύεις;» είπε στον ίλαρχο του γραφείου μου. «Με έβαλαν να εκφωνήσω ομιλία!»

Μία φορά το μήνα κάποιος αξιωματικός αναλάμβανε να εκφωνήσει μία ομιλία (στρατιωτικού ή γενικότερου ενδιαφέροντος) σε συγκεντρώσεις όπου συμμετείχαν υποχρεωτικά όλοι οι αξιωματικοί της Φρουράς Διδυμοτείχου.

«Ε, καλά πώς κάνεις έτσι;» του απάντησε ο προϊστάμενός μου.

Και δείχνοντάς του τη βιβλιοθήκη με τους στρατιωτικούς κανονισμούς πίσω του πρόσθεσε:

«Θα πάρεις από εδώ ό,τι θέλεις και...»

«Μα δεν μου έδωσαν στρατιωτικό θέμα. Μου έδωσαν ιστορικό!»

Σήκωσε το χαρτί μπροστά στα μάτια του και διάβασε με επισημότητα:

«Τα αίτια και οι συνέπειες της μικρασιατικής καταστροφής».

Τότε μόνο ο προϊστάμενός μου συμφώνησε ότι όντως αυτό που του έκαναν ήταν χοντρό. Ο άλλος ίλαρχος, άρχισε να ξεστομίζει άλλη μία σειρά από βρισιές, όταν γύρισε το κεφάλι του και το βλέμμα του κόλλησε πάνω μου επίμονα.

«Τι είπαμε ότι είσαι εσύ;»

Εγώ πετάχτηκα όρθιος χωρίς να καταλαβαίνω τι εννοεί.

«Διατάξτε;...» ψέλλισα.

«Τι σπούδασες ρε;»

«Φιλολογία», είπα με μία υποψία ανησυχίας που αμέσως επιβεβαιώθηκε.

«Ο Θεός σε έστειλε!»

Αμέσως με άρπαξε από το μανίκι και με τράβηξε έξω από το γραφείο.

«Βασίλη, ο νεαρός από δω αποσπάται για δεκαπέντε μέρες στο γραφείο μου».

Ο ίλαρχος του 3ου γραφείου πετάχτηκε όρθιος.

«Πού τον πας; Εδώ πνιγόμαστε! Ξέρεις τι τράβηξα για να βρω γραφέα; Αυτή η σειρά είναι όλοι αμόρφωτοι.»

«Δεν θα στον φάω ρε! Έχω γραφέα. Θα μου κάνει την εργασία και σε δεκαπέντε μέρες θα είναι πίσω».

Στο επόμενο λεπτό με είχε καθίσει στο γραφείο του και αυτός έκοβε βόλτες πάνω κάτω καταστρώνοντας σχέδια.

«Πρέπει να κινηθούμε γρήγορα. Η ομιλία είναι σε δύο μήνες. Όμως, σε ένα μήνα πρέπει να τη δει ο στρατηγός, να κάνουμε τυχόν διορθώσεις, να την ξαναδεί. Μετά θα πρέπει να ετοιμάσουμε διαφάνειες, φωτογραφίες, ίσως σχεδιαγράμματα με τις κινήσεις του στρατού, προέλαση, υποχώρηση, τέτοια. Ίσως να κάνουμε και καμιά πρόβα. Μη νομίζεις ότι έχουμε χρόνο. Εσύ τι θα χρειαστείς;»

«Τι άλλο; Βιβλιογραφία! Δηλαδή τα βιβλία της βιβλιογραφίας» απάντησα και αναρωτήθηκα πού θα μπορούσαμε να τα βρούμε στο Διδυμότειχο.

«Στις δυόμιση να είσαι έτοιμος. Θα πάμε στη δημόσια βιβλιοθήκη. Είναι πολύ καλή βιβλιοθήκη».

«Την επισκέπτεστε τακτικά;» μου ξέφυγε η ολίγον ειρωνική ερώτηση.

«Όχι εγώ ρε μαλάκα! Οι κόρες μου, όταν έχουν εργασία για το σχολείο. Μετά το φαγητό να πας να ντυθείς και στις δυόμιση να είσαι έτοιμος».

«Να βάλω στολή εξόδου;»

«Μην είσαι ψάρακας! Πολιτικά θα βάλεις».

Εγώ ήμουν πάλι διστακτικός.

«Ξέρετε...»

«Τι είναι πάλι;»

«Η έξοδος είναι στις επτά το απόγευμα. Εγώ πώς θα φύγω από το μεσημέρι;»

Ο ίλαρχος ξεφύσηξε και μουρμουρίζοντας σήκωσε το ακουστικό του τηλεφώνου.

«Σε ποια ίλη σε έβαλαν;»

«Στη δεύτερη».

Σημάτισε ένα νούμερο.

«Έλα ο επιλοχίας είσαι; Εδώ ίλαρχος ...-ίδης. Βγάλε ένα εξοδόχαρτο για τον στρατιώτη Άγγελο Μανουσόπουλο με ώρα εξόδου 14.30. Αυτός που παρουσιάστηκε χθες. Ναι, στις δύο και μισή είπα!»

Αφού βρόντηξε το ακουστικό στη συσκευή γύρισε και με κοίταξε.

«Εντάξει, τώρα;»

«Μήπως θα έπρεπε να ενημερώσουμε το διοικητή της ίλης μου;»

«Σταμάτα να είσαι τόσο ψάρι. Λες να μην το μάθει; Αφού θα υπογράψει το εξοδόχαρτο. Θα τον ενημερώσει ο επιλοχίας».

Ο διοικητής της ίλης μου ήταν υπίλαρχος, δηλαδή κατώτερος στο βαθμό, και ακόμη κι αν είχε αντιρρήσεις δεν θα μπορούσε να τις εκφράσει.

Στις δύο και μισή, οι συνάδελφοί μου στον θάλαμο με είδαν έκπληκτοι να φοράω πολιτικά. Ιδιαίτερη έκπληξη πρέπει να ένιωσαν οι παλιότεροι. Ένας από αυτούς με πλησίασε παίρνοντας όσο ψαρωτικό ύφος μπορούσε:

«Πού πας μεσημεριάτικα, νέος;»

«Έχω μία δουλειά, είπα αμήχανα».

«Τι δουλειά;»

«Υπηρεσιακή», απάντησα.

Ένας άλλος παλιός πήρε ένα ύφος κάπως συμπονετικό και κάθισε δίπλα μου.

«Ρε νέος, μπας και χτύπησες αναβολή ακόμη δεν ήρθες; Μην ακούς τι λένε, δεν είναι τόσο χάλια εδώ».

Όμως ακόμη μεγαλύτερη ήταν η έκπληξή τους, όταν με είδαν να μπαίνω στο αμάξι του ίλαρχου. Δεν θα ξεχάσω στην πύλη το βλέμμα του αλφαμίτη, όταν στάθηκε μπροστά στο όχημα και χαιρέτησε τον ίλαρχο. Την ίδια στιγμή κοιτούσε διερευνητικά εμένα διστάζοντας να ρωτήσει πού πηγαίνω μεσημεριάτικα. Πήγα να του δώσω το εξοδόχαρτο, αλλά ο ίλαρχος πάτησε γκάζι φωνάζοντας στον αλφαμίτη:

«Ο νεαρός έχει έξοδο».

Ο αλφαμίτης που το πρωί της προηγούμενης μας υποδέχθηκε προσπαθώντας να μας τρομοκρατήσει, ασφαλώς θα ένιωσε λίγο βλάκας διαπιστώνοντας ότι μιλούσε χωρίς να το καταλαβαίνει στο πιο χοντρό βύσμα του στρατού.

Στη βιβλιοθήκη του Διδυμοτείχου, ξαφνικά βρέθηκα μέσα σε ένα περιβάλλον τόσο οικείο και μαζί τόσο ξένο

από αυτό που με περιέβαλε τους τελευταίους τέσσερις μήνες. Για μία στιγμή ξεχάστηκα κατεβάζοντας και ξεφυλλίζοντας βιβλία. Ξαναθυμήθηκα τα πολύ πρόσφατα φοιτητικά μου χρόνια. Όμως το γεγονός ότι είχα να διεκπεραιώσω μία (καταναγκαστική) εργασία με προσγείωνε και δεν με άφηνε να χαρώ αυτή την ανέλπιστη απόδραση από τη χακί μονοτονία του στρατώνα στον πολύχρωμο κόσμο των βιβλίων που αισθανόμουν ως φυσικό μου χώρο. Επίσης ευχάριστη νότα ήταν η γλυκιά υπάλληλος που πρόθυμα μας βοήθησε. Σε μισή ώρα περίπου κατεβαίναμε τα σκαλιά προς την έξοδο κρατώντας από μία στοίβα βιβλία ο καθένας. Πήγαμε στο σπίτι του ίλαρχου. Μας υποδέχθηκε η σύζυγός του που είμαι σίγουρος ότι θα έφερε επίθετο σε “-ίδου”. Ήταν κι αυτή κοντή, γεματούλα με μεγάλο στρόγγυλο κεφάλι. Μετά από λίγο εμφανίστηκαν και οι δίδυμες κόρες του που μοιραία ήταν κοντούλες, γεματούλες με μεγάλο στρόγγυλο κεφάλι.

Ο ίλαρχος με σύστησε στη σύζυγό του και άρχισε να διηγείται το πάθημά του, διανθίζοντάς το με ύβρεις κατά των γραφιάδων της Μεραρχίας που τον «έχωσαν». Το γεγονός φάνηκε μάλλον αστείο στη σύζυγο.

«Εσύ θα δώσεις διάλεξη για τη μικρασιατική καταστροφή; Έχετε χιούμορ στο στρατό!»

«Ευτυχώς η μοίρα το έφερε να παρουσιαστεί χθες στη μονάδα αυτός ο καλός στρατιώτης και εξαιρετος φιλόλογος!» είπε ο ίλαρχος δείχνοντάς με.

«Και τι θα κερδίσει ο νεαρός;» ρώτησε η σύζυγος. «Δεν πιστεύω να τον ξεγελάσεις με καμιά πενήνμερη αδειούλα! Δέκα μέρες τουλάχιστον, αν όχι δεκαπέντε».

«Δεκαπέντε είναι πολλές», αποφάνθηκε ο ίλαρχος. «Δέκα μερούλες όμως είναι ρεαλιστικό. Αν πάνε όλα καλά, δεν θα τον αφήσω έτσι».

Μετά μας κάλεσε να περάσουμε στο τραπέζι όπου είχε σερβίρει το μεσημεριανό. Εγώ δήλωσα ότι είχα ήδη φάει στο στρατόπεδο.

«Τι φαγητό είχατε;» ρώτησε η κυρία ιλάρχου.

«Μοσχάρι κονσέρβα» απάντησα.

Γύρισε θυμωμένη στο σύζυγό της.

«Καλά ρε, είστε σοβαροί; Τι τα ταΐζετε τα παιδιά!»

Κι αμέσως μετά σε μένα:

«Κάθισε, παιδί μου, να φας ένα φαΐ της προκοπής».

Είχε ωραιότατο παστίτσιο που, αν και χορτάτος, καταβρόχθισα με μεγάλη ευχαρίστηση. Αμέσως ακολούθησε συνεργασία με καφέ στο σαλόνι και κατά το απογευματάκι επέστρεψα στη μονάδα με μια αγκαλιά βιβλία.

Στην πύλη ήταν υπηρεσία πάλι ο ίδιος αλφαμίτης.

«Ρε νέος, τι ιστορία είσαι εσύ; Πρώτη μέρα στη μονάδα παίρνεις έξοδο μεσημεριάτικα και επιστρέφεις το απόγευμα με μια αγκαλιά βιβλία; Τι ρόλο βαράς;»

«Πού να σου τα εξηγώ...» απάντησα γιατί όντως βαριόμουν να του τα εξηγώ.

Οι επόμενες δεκαπέντε μέρες ήταν ανυπόφορες. Από το πρωί μέχρι το μεσημέρι ήμουν κλεισμένος στο δωματιάκι του αξιωματικού υπηρεσίας, διάβαζα και έγραφα. Έπληττα θανάσιμα και ένιωθα να πνίγομαι. Όταν κάποιος έμπαινε στο δωμάτιο για να πάρει κάτι, κοντοστεκόταν μπροστά στο παράδοξο θέαμα: πάνω στο τραπέζι έβλεπε αραδιασμένα βιβλία, τετράδια, σημειώσεις και ένα φαντάρο να μελετά σαν να είναι φοιτητής!

Ευτυχώς, αφού το εξήγησα σε καμιά δεκαριά άτομα, έπαψαν να ρωτάνε.

Αν ο στρατός είναι κατά κάποιο τρόπο φυλακή, εγώ ήμουν στην απομόνωσή του. Παρακαλούσα να μπει κάποιος στο δωμάτιο για να του πιάσω κουβέντα. Όταν μάλιστα μου τέλειωνε ο καφές και τα τσιγάρα, μου έρχονταν να χτυπήσω το κεφάλι στον τοίχο.

Εκτός αυτού αισθανόμουν ότι όλοι στο 3ο Γραφείο, ο ίλαρχος, ο επιλοχίας βοηθός του και ο παλιός γραφέας με κοιτούσαν με μισό μάτι. Ίσως θεωρούσαν ότι θα έπρεπε να ξεπετάξω την εργασία σε μία μέρα και μετά να πάω να αναλάβω τα καθήκοντά μου στο γραφείο. Πού να ήξεραν ότι πολύ ευχαρίστως θα αντάλλασσα την πιο σκληρή δουλειά με την απομόνωση στην οποία με είχαν κλείσει.

Το άλλο πρόβλημα που μου δημιούργησε η εργασία είχε να κάνει με τον διοικητή της ίλης, ο οποίος όπως είπα ήταν υπίλαρχος και οι ίλαρχοι των γραφείων δεν τον υπολόγιζαν και τόσο. Το πρώτο που δεν μπόρεσε να χωνέψει ήταν ότι, πριν να παρουσιαστώ ενώπιόν του, με άρπαξαν και με έχρισαν γραφέα χωρίς να τον ρωτήσουν. Μετά επέδειξα συμπεριφορά προκλητική π.χ. εξόδους από το μεσημέρι. Γενικά είχε σχηματίσει την εντύπωση ότι λούφαρα με τρόπο εντελώς ξεδιάντροπο για ένα «νέο».

Μία μέρα που δακτυλογραφούσα ό,τι είχα γράψει μέχρι τότε από την εργασία, με τον ίλαρχο στο πλάι να διαβάζει και να ελέγχει, πρόβαλε στην πόρτα του γραφείου ο υπίλαρχος με κράνος και εξάρτηση.

«Κύριε ίλαρχε», είπε διστακτικά, «σήμερα έχουμε πορεία και η ίλη είναι έτοιμη για αναχώρηση».

«Στο καλό!» απάντησε ειρωνικά ο ίλαρχος.

«Ο στρατιώτης Μανουσόπουλος δεν...»

Μα πριν τελειώσει την ερώτησή του, ο ίλαρχος με μία κίνηση του χεριού του τον απέπεμψε.

«Ο Μανουσόπουλος δεν θα έρθει στην πορεία. Έχει δουλειά εδώ».

Ο υπίλαρχος έκλεισε διστακτικά την πόρτα αποχωρώντας. Εκείνη τη στιγμή σήκωσα τη ματιά μου προς το μέρος του και αντίκρισα το βλέμμα του για μόλις ένα δευτερόλεπτο πριν εξαφανιστεί πίσω από την πόρτα. Ήταν τόσο φαρμακερό που θυμήθηκα την ατάκα του Ρομπέρτο Μπενίνι από το *Down by law*: «If looks could kill, I'm dead now». Στο караβανίστικο μυαλό του υπίλαρχου τα πράγματα ήταν ξεκάθαρα: ο λουφαδόρος στρατιώτης προσποιήθηκε ότι έχει πολλή δουλειά κι έβαλε τον ίλαρχο να τον απαλλάξει από την πορεία. Πού να φανταστεί ότι θα ήμουν πρόθυμος να περπατήσω μέχρι την Αλεξανδρούπολη αν με άφηναν να φύγω από το γραφείο!

Λίγες μέρες μετά, είχαμε βολή. Αυτή τη φορά, όμως, ο υπίλαρχος φέρθηκε πιο πονηρά. Καθώς κατηφόριζα προς το διοικητήριο μετά την πρωινή αναφορά, μου την είχε στημένη.

«Πού πας Μανουσόπουλε;»

«Στο γραφείο, κύριε υπίλαρχε»

«Δεν ξέρεις ότι έχουμε βολή σήμερα;»

«Μάλιστα. Να ενημερώσω τον κύριο ίλαρχο και έρχομαι αμέσως».

Αυτός φυσικά κατάλαβε ότι αν πήγαινα στο γραφείο ο ίλαρχος δεν θα με άφηνε να πάω στη βολή και είπε με ένα σαρδόνιο χαμόγελο:

«Πρώτα θα φορέσεις το κράνος, την εξάρτυση, θα πάρεις το όπλο σου και μετά θα πας να ενημερώσεις τον

κύριο ίλαρχο».

Σε δέκα λεπτά έμπαινα στο διοικητήριο με κράνος, εξάρτυση, σακκίδιο στην πλάτη και το FN στον ώμο! Μόλις με είδε ο ίλαρχος χλόμιασε.

«Πώς έγινες έτσι ρε μαλάκα! Κηρύχθηκε πόλεμος;»

«Έχουμε βολή και...»

«Καλά, το έχασες τελείως; Σε δύο μέρες με περιμένει ο στρατηγός να διαβάσει την ομιλία κι εσύ τρέχεις στις ραχούλες να τουφεκάς».

«Μα ο κύριος υπίλαρχος...»

«Τέλος πάντων, τράβα στη βολή κι αμέσως μετά γρήγορα εδώ».

Μετά τη βολή, πήγα να κλειδώσω το όπλο στον οπλοβαστό, αλλά ο λοχίας, δασκαλεμένος από τον υπίλαρχο, βρισκόταν τυχαία εκεί παραδίπλα:

«Πού πας Μανουσόπουλε;»

«Στο γραφείο, έχω δουλειά».

«Πας καλά ρε νέος; Δεν ξέρεις ότι μετά τη βολή καθαρίζουμε το όπλο μας; Τι σκατά βασική εκπαίδευση περάσατε; Πάει χάλασε και η Αυλώνα!»

Κι έτσι στρώθηκα οκλαδόν στον προθάλαμο μαζί με τους συναδέλφους μου και επί μία ώρα περνούσα και ξαναπερνούσα το σχοινοκαθαριστήρα από την κάννη, βουτούσα και ξαναβουτούσα το πανάκι στο λάδι, γυάλιζα από δω, γυάλιζα από κει, μέχρι που στο τέλος χτύπησε το τηλέφωνο της ίλης. Το σήκωσε ο λοχίας. Στην άλλη γραμμή ήταν ο ίλαρχος, ο οποίος πληροφορήθηκε ότι είχαμε ήδη μία ώρα που γυρίσαμε από τη βολή, και με έψαχνε μαινόμενος.

«Σου το είπα κύριε λοχία ότι έχω δουλειά», τόλμησα να διαμαρτυρηθώ, σκεπτόμενος την κατσάδα που με

περίμενε.

Αυτός, όμως, με άφησε πρώτα να κλειδώσω το όπλο στον οπλοβαστό και, ενώ εγώ έτρεχα να προλάβω, με φώναξε πάλι πίσω, να ξεκλειδώσω το όπλο και να του το δείξω για να το επιθεωρήσει.

«Μία ώρα το καθαρίζω! Απ' το εργοστάσιο αποκλείεται να βγήκε πιο καθαρό», είπα εγώ, αλλά αυτός ήταν ανένδοτος.

Στο γραφείο τα άκουσα από τον ίλαρχο.

«Μα, κύριε ίλαρχε, αφού είχα βολή».

«Μη μου λες μαλακίες εμένα. Η βολή τέλειωσε πριν από μία ώρα».

«Καθάριζα το όπλο μου»

«Δεν μπορούσες να το καθαρίσεις το απόγευμα;»

«Ο λοχίας...»

«Σταμάτα να απολογείσαι και πιάσε δουλειά».

«Μα δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας. Η εργασία έχει σχεδόν τελειώσει».

«Σώπα και δούλευε. Ρεζίλι των σκυλιών θα με κάνεις μπροστά σε ολόκληρη τη φρουρά Διδυμοτείχου».

Λίγα λεπτά αργότερα, μπροστά στο αρχείο με το δακτυλογραφημένο έγγραφο, σκεπτόμουν να πατήσω ένα delete, να πω στον άσχετο από υπολογιστές ίλαρχο ότι το αρχείο «χτύπησε» και να γελάσω με τη συμφορά που θα πάθαινε. Φυσικά, δεν το έκανα. Αντιθέτως την ολοκλήρωσα μέσα στην καθορισμένη προθεσμία και ένα μεσημέρι την έδωσα στον ίλαρχο. Την διάβασε σιωπηλός, ενώ εγώ δίπλα του περίμενα τη γνώμη του ανυπόμονα. Έτρεμα στη σκέψη ότι θα σήκωνε το κεφάλι και θα έλεγε «Τι μαλακία είναι τούτη! Ξαναγράψ' την από την αρχή».

Τελικά, τη διάβασε, σήκωσε το κεφάλι σκεπτικός.

«Είναι πολύ καλή», είπε αλλά ο τόνος της φωνής με έκανε να περιμένω ένα «αλλά».

Κοιτώντας το χαρτί πρόσθεσε σκεπτικός:

«Βέβαια τα “χώνεις” στο βασιλιά λίγο περισσότερο απ’ ό,τι πρέπει».

«Ορίστε;»

«Κι εκεί που βγάζεις λάδι το κομμουνιστικό κόμμα... δεν ξέρω... θα το δούμε. Μην επηρεάζεσαι από τα προσωπικά σου πιστεύω. Είσαι αριστερός, έτσι;»

Εγώ έμεινα με το στόμα ανοιχτό. Ήθελα να πω ότι ναι μεν είμαι αριστερός, αλλά αποκλείεται να φαίνεται κάτι τέτοιο από την ομιλία, η οποία ήταν αντικειμενικότητα και σε καμία περίπτωση...

«Μίλα ρε μαλάκα. Μη φοβάσαι. Εγώ δεν είμαι κανένας κολημένος δεξιός».

«Μα όποιες κι αν είναι οι προσωπικές μου απόψεις και ιδέες, ειδικά στο σημείο αυτό, το έγγραφο όπως το γράφει το σχολικό βιβλίο της τρίτης λυκείου».

«Κάτι μας είπες τώρα! Τα σχολικά βιβλία τα γράφουν οι κουκουέδες εσωτερικού!»

«Μα δεν είναι λάθος αυτό που γράφει: Το κομμουνιστικό κόμμα, μπορεί να ήταν αντίθετο στην εκστρατεία, αλλά οι δυνατότητές του εκείνη την εποχή να επηρεάσει αρνητικά την έκβασή της ήταν μηδαμινές».

«Είχε όμως μία στάση αντίθετη στα εθνικά συμφέροντα. Ίσως θα έπρεπε να το τονίσουμε λίγο αυτό».

Τελικά, είπε ότι δεν θα αλλάζαμε τίποτα κι ότι θα το συζητούσε με το στρατηγό. Αν ο στρατηγός δεν είχε πρόβλημα, γιατί να έχουμε εμείς;

Σε τρεις μέρες ήρθε κρατώντας την ομιλία παραμάσχαλα.

«Στο είπα ότι δεν θα περνούσε!»

«Τι εννοείτε;»

«Αυτά για το βασιλιά. Δεν θα τα σβήσουμε. Ούτε θα τον βγάλουμε λάδι. Απλώς θα κάνουμε λίγο πιο ήπια την κριτική. Κατά τα άλλα του άρεσε πολύ!»

«Για το ΚΚΕ είπε κάτι;»

«Όχι, ασ' τα όπως είναι».

Έκανα τις αλλαγές, ξαναπήγε στον στρατηγό, πήρε την τελική έγκριση και ήμασταν έτοιμοι για την τελική πρόβα. Άραξα λοιπόν αναπαυτικά στην πολυθρόνα του γραφείου του κι αυτός πήρε την εργασία στα χέρια του, ξερόβηξε, πήρε επίσημο ύφος κι άρχισε. Με την πρώτη πρόταση που εκφώνησε κόντεψα να πάθω συγκοπή! Διάβαζε κομπιάζοντας, σαν μαθητής πρώτης δημοτικού που κάνει τα πρώτα του βήματα στην ανάγνωση! Αν δεν ήταν οκτώ βαθμούς ανώτερός μου, θα το άρπαζα από τα χέρια του και θα έλεγα «ή θα το διαβάσει κάποιος άλλος ή δεν σου το δίνω». Αν το κείμενο δεν ήταν δακτυλογραφημένο, θα έλεγα ότι δεν βγάζει τα γράμματά μου. Τελικά το μυστήριο μου το έλυσε ο ίδιος:

«Μη νομίζεις ότι δεν ξέρω να διαβάζω, απλώς δεν έχω τα γυαλιά μου και δεν βλέπω καλά!»

Μα τότε πώς μπορούσα να κρίνω; Εν πάση περιπτώσει από τότε δεν με ξαναενόχλησε. Τα σχεδιαγράμματα που θα προβάλλονταν παράλληλα με την ομιλία του τα ανέλαβαν κάτι κομπιουτεράδες από τη Μεραρχία.

Μετά την ομιλία, εμφανίστηκε στο στρατόπεδο περιχαρής. Η ομιλία είχε μεγάλη επιτυχία, απ' ό,τι μου είπε. Όλοι τον συνεχάρησαν ένθερμα, από το στρατηγό μέχρι τους δόκιμους και του είπαν ότι έμαθαν πολλά

ακούγοντάς τον! Στο στρατόπεδο όμως πολλοί συνεχάρησαν κι εμένα ξέροντας ότι ήμουν ο συντάκτης της ομιλίας. Όσο για την ανταμοιβή μου, λίγους μήνες μετά, καθώς ο ίλαρχος εκτελούσε χρέη διοικητή, μου έδωσε δέκα μέρες άγραφη άδεια.

Την παραμονή της απόλυσής μου, κοιτάζοντας βαριεστημένα το σκληρό δίσκο του υπολογιστή, είδα την ξεχασμένη πια ομιλία για τα αίτια και τις συνέπειες της μικρασιατικής καταστροφής. Την έβαλα σε μία δισκέτα και την πήρα μαζί μου. Λίγα χρόνια μετά, την ξαναβρήκα τυχαία πεταμένη σε ένα συρτάρι και με νοσταλγική διάθεση την έβαλα στον υπολογιστή για να την ξαναδιαβάσω. Άδικος κόπος. Η δισκέτα είχε «χτυπήσει».

Τα άστρα και τα ζώδια μάς φέρνουν εμπόδια

Η πρώτη δουλειά που έπιασα όταν απολύθηκα από τον στρατό ήταν σε μία εβδομαδιαία εφημερίδα της κακιάς ώρας –πόσο κακιάς θα το καταλάβετε παρακάτω. Στην πρώτη μου συνάντηση με τον ιδιοκτήτη-διευθυντή, αμέσως μετά την πρόσληψή μου, καθώς μου εξηγούσε τα καθήκοντά μου, έκπληκτος τον άκουσα να λέει ότι, εκτός των βασικών καθηκόντων μου, θα «γέμιζα» (αυτή ήταν η ακριβής έκφρασή του) και κάποιες στήλες όπως τη στήλη αυτοκινήτου, υγεία – διατροφή, ομορφιά – μόδα, αστρολογία κ.ά.

Τον δέκοψα έντρομος για να υποβάλω τις αντιρρήσεις – απορίες μου. Πώς περίμενε ότι ένας άνθρωπος θα κατείχε τόσες γνώσεις και ικανότητες ώστε να γράφει για όλα αυτά σε εβδομαδιαία βάση και – κυρίως!– πώς σχημάτισε την εντύπωση ότι αυτός ο θαυματουργός ήμουν εγώ; Τι θα έγραφα εγώ για το αυτοκίνητο που (τότε) δεν είχα ούτε δίπλωμα οδήγησης, τι θα έγραφα για την υγεία εγώ ο μανιώδης (τότε) καπνιστής και φανατικός (τότε) σαβουροφάγος και ας μη σχολιάσω για μόδα, ομορφιά, ζώδια...

«Μα δεν θα τα γράφεις από το κεφάλι σου», με καθυσύχασε «θα τα παίρνεις από αλλού».

«Α, δηλαδή, θα μας τα στέλνουν συνεργάτες και...»

«Όχι ρε παιδάκι μου. Νομίζεις ότι μπορώ να πληρώνω τόσο κόσμο;»

«Ε, τότε από πού θα τα παίρνω;»

«Από εφημερίδες και περιοδικά».

Έκανα μία παύση για να σκεφτώ αν κατάλαβα καλά και μετά είπα χαμογέλωντας πονηρά:

«Α, δηλαδή δεν θα τα γράφω, θα τα αντιγράψω!»

Ο κ. διευθυντής έγνεψε καταφατικά χωρίς να δείξει ότι εκτίμησε το χιούμορ μου (ίσως επειδή δεν ήταν καθόλου χιούμορ).

Και κάπως έτσι βρέθηκα συντάκτης κειμένων για το αυτοκίνητο, τη μόδα, την υγεία, την ομορφιά και τα άστρα...

Παρακάμπτω εδώ, επειδή δεν είναι το θέμα μου, τον εκνευρισμό που με κυρίευε κάθε φορά που υφιστάμην (πείτε μου εσείς πώς διάολο να γράψω στη δημοτική τον παρατατικό του 'υφίσταμαι') την καζούρα της συζύγου (τότε μνηστής) όταν ρωτούσε δήθεν αδιάφορα «εσύ πού ξέρεις από αυτά, αληθεύει ότι οι φούστες με πιέτες θα είναι φέτος στη μόδα;»

Για όλα τα άλλα είχα τύψεις. Ο θεός της δημοσιογραφίας θα ρίξει φωτιά και θα με κάψει, σκεφτόμουν κάθε φορά που ξεφύλλιζα παλιά περιοδικά και ένθετα εφημερίδων για να βρω τι θα αντιγράψω για να «γεμίσω» τις στήλες που μου είχαν αναθέσει. Όμως για τη στήλη της αστρολογίας δεν είχα ούτε μισό γραμμάριο τύψη. Σκεφτόμουν ότι, εάν αυτοί που τα διαβάζουν είναι τόσο βλάκες που ρυθμίζουν τη ζωή τους από τα ζώδια

μιας επαρχιακής εφημερίδας, τότε καλά να πάθουν που θα πέσουν σε μένα.

Πάντως, ειδικά στη στήλη της αστρολογίας, έκανα «καλή» δουλειά. Για να τη συντάξω δεν έκλεβα απλώς από κάποιο έντυπο. Έπαιρνα από πολλά και διάφορα έντυπα (όλα έχουν αστρολογία έτσι κι αλλιώς) έτσι ώστε να είναι αδύνατον να ανακαλυφθεί η αντιγραφή εις τον αιώνα! Καμιά φορά, τύχαινε Παρασκευή απόγευμα να κλείνει η ύλη και εγώ να έχω ξεχάσει τα ζώδια. Τότε κατέφευγα στη λύση ανάγκης. Σκάλιζα το σκληρό δίσκο και ανέσυρα τα αρχεία από παλιότερες εκδόσεις. Μετά τα έκανα έναν αχταρμά και τα σέρβιρα αγνώριστα. Παράδειγμα: Ήμασταν στο φύλλο 90. Ανοίγα τα ζώδια του φύλλου 56, 78, 82, έπαιρνα τα αισθηματικά του Λέοντα από το ένα φύλλο, τα οικονομικά του Σκορπιού από το άλλο, τα επαγγελματικά του Κριού από το τρίτο και με δύο τρία copy-paste έτοιμο το ωροσκόπιο του Καρκίνου! Σε λίγο καιρό, βλέποντας ότι έτσι γίνεται πιο εύκολα η δουλειά, κυρίως ανακύκλωνα τις παλιές προβλέψεις παρά έβγαχνα καινούργιες!

Όταν αντιθέτως –πράγμα που συνέβαινε πιο σπάνια– είχα πλεονάζοντα χρόνο, καθόμουν κι έγγραφα τελείως πρωτότυπες, δικές μου, προβλέψεις. Και κρυφογελούσα με τον κρετίνο επιχειρηματία που θα έριχνε έξω το μαγαζί, επειδή εγώ έγραψα «η εποχή ευνοεί οικονομικά ανοίγματα και επενδύσεις» ή με την ηλίθια συμπολίτισσά μου που θα έμενε στο ράφι, επειδή εμένα μου κάπνισε να γράψω «νέες αισθηματικές περιπέτειες αυτή την εποχή δεν θα έχουν αίσια κατάληξη».

Φανταστείτε τώρα την έκπληξή μου, όταν μία φίλη μου, τακτική αναγνώστρια των αστρολογικών περιοδικών,

με ρώτησε ποιος γράφει τα ζώδια στην εφημερίδα, γιατί – όπως είπε– τις περισσότερες φορές πέφτει διάνα! Αφού της έριξα το απαραίτητο δούλεμα ότι (και καλά!) η εφημερίδα έχει εξασφαλίσει τη συνεργασία επιτελείου εκλεκτών αστρολόγων, τελικά της αποκάλυψα, σκασμένος στα γέλια, τον τρόπο με τον οποίο συνέτασσα τα ζώδια κάθε βδομάδα. Το γέλιο μου όμως πάγωσε, όταν είδα τη φίλη μου να σοβαρεύει και να με λούζει με κάθε είδους κατηγορίες.

«Μα», αντέτεινα έντρομος εγώ, «τι παραπάνω κάνουν οι αστρολόγοι;»

«Οι αστρολόγοι είναι επαγγελματίες, εσύ είσαι ένας απατεώνας».

«Γιατί παρακαλώ;» το έπαιξα εγώ θιγμένος. «Εσύ δεν μου είπες ότι πέφτω διάνα στις προβλέψεις μου; Το λιγότερο που αποδεικνύεται είναι ότι είμαι κι εγώ ένας δυνάμει αστρολόγος, αλλά απλά δεν έχω συνειδητοποιήσει το ταλέντο μου».

«Κι αν έπεσες μέσα σε κάποια πρόβλεψη, αυτό θα ήταν σίγουρα θέμα τύχης! Κατά τα άλλα αυτό που κάνεις είναι ανήθικο, γιατί κοροϊδεύεις τον κόσμο!»

«Γιατί δεν λες το ίδιο και για τους αστρολόγους;»

«Γιατί συγκρίνεις ανόμοια πράγματα; Αυτοί είναι επαγγελματίες. Αυτή είναι η δουλειά τους».

«Ακριβώς. Να κοροϊδεύουν τον κόσμο».

Τελικά, άλλαξα κουβέντα κακήν-κακώς, γιατί ήταν έτοιμη να μου κόψει και την καλημέρα. Η φιλονικία μας, όμως, μου προκάλεσε κάποιες ενδιαφέρουσες σκέψεις. Ως ένας υπαλληλίσκος εβδομαδιαίας εφημερίδας οι προβλέψεις μου θα αντιμετωπίζονταν εσαεί ως προϊόν τύχης. Αν όμως υπέγραφα μία στήλη ως «μαντάμ

Ρουμπαγιάμα από την Ινδία» ή αν άνοιγα μία τηλεφωνική γραμμή ως «οραματιστής Αλί Χασάν Χαλούμπ Σαλίντ από τη Σρι Λάνκα», μήπως έλυνα το πρόβλημα της ζωής μου;

Τελικά πρυτάνευσε μέσα μου ο ανθρωπιστής. Καλά να δουλεύω τους αφελείς από τις στήλες της εβδομαδιαίας εφημερίδας όπου με έφερε η τύχη να δουλεύω, αλλά να τους μαδάω κιόλας; Αυτό δεν το σήκωνε η ευσυνειδησία μου κι ας με έβριζε «απατεώνα» η φίλη μου.

Αν και, τώρα που το σκέφτομαι, δεν είμαι σίγουρος για την ορθότητα της απόφασής μου. Γιατί, φίλες και φίλοι, όταν τα κορόιδα γύρω σου αφθονούν και είναι διαθέσιμα να σου σκάσουν τα λαχταριστά τους ευρώπουλα για να αγοράσουν αέρα και εσύ δεν τους τα παίρνεις, είναι σαν να περπατάς σε ένα δρόμο γεμάτο πεταμένα χαρτονομίσματα και να το παίζεις υπεράνω αντί να σκύψεις να τα μαζέψεις.

Ακούς για παράδειγμα στην τηλεόραση ότι «συνελήφθη το τάδε μέντιουμ διότι απέσπασε τρεις χιλιάδες ευρώ από νοικοκυρά με την υπόσχεση ότι, κάνοντας χρήση μαγικών φίλτρων, θα ανάγκαζε τον σύζυγό της να εγκαταλείψει την ερωμένη του και να επιστρέψει στην αγκαλιά της». Και ερωτώ: γιατί συνελήφθη το μέντιουμ και όχι η ηλίθια νοικοκυρά; Είναι σίγουρο ότι δεν θα πάει να στάξει άλλα τρία χιλιάρικά σε κάποιον άλλο επιτήδειο;

Είναι μέγα το ερώτημα που ανακύπτει από τη χαζοχαρούμενη κατά τα άλλα αφήγησή μου: Μήπως κάποτε πρέπει να αναγνωρίσουμε ευθύνες και στο θύμα;

Οι καφέδες της ζωής μου

Άνοιξη του 1989

Τρεις κουταλιές ζάχαρη, μιάμιση καφέ. Κουνώντας το σέικερ πάνω από το νεροχύτη κοιτάω το ρολόι. Κοντεύει έντεκα. Η υπόλοιπη οικογένεια σιγά - σιγά πηγαίνει για ύπνο. Η μητέρα πηγαίνοντας για την κρεβατοκάμαρα μουρμουρίζει ότι θα καταστρέψω το στομάχι μου και θα τρέχω με γαστρορραγίες σαν τον πατέρα μου. Παίρνω το φραπέ στο σαλόνι που αυτή τη χρονιά έχει μετατραπεί σε σπουδαστήριο. Κλείνω τη συρταρωτή πόρτα πίσω μου και κάνω λίγο χώρο να αράξω ανάμεσα σε βιβλία και φωτοτυπίες. Ανακατεύω τον παχύ αφρό με το καλαμάκι και σκέφτομαι ότι, ένα-δυο χρόνια πριν, αν έπινα τέτοια ώρα καφέ, θα κοιμόμουν το βράδυ της άλλης μέρας. Τώρα ελπίζω ότι με το ζόρι θα κρατηθώ μέχρι τις δύο. Μετά τη μία μάλιστα, με μεγάλο ζόρι. Κοιτάω το ρολόι. Έντεκα και μισή. Μισή ώρα ονειροπόληση είναι πολλή. Σταματώ απότομα το διάλειμμα και πιάνω πάλι τον Επιτάφιο του Θουκυδίδη. «Κουράγιο», λέω στον εαυτό μου, «αν όλα πάνε καλά, σε ένα χρόνο θα απολαμβάνεις τη φραπεδιά σου στο ολόδικό σου σπίτι κάπου στη Θεσσαλονίκη». Και θα μπορώ να κάνω και τσιγάρο!

Μάιος του 1991

Καφέ «Κύτταρο» στην παραλία της Θεσσαλονίκης. Εκείνη κάθεται απέναντί μου πιο όμορφη από ποτέ. Έχει τα μαλλιά μαζεμένα πίσω, ρουφάει λίγη από τη σοκολάτα της και καπνίζει αδιάφορη για την αναστάτωση που μου προξενεί. Εν τω μεταξύ στο θαλασσίνο ορίζοντα δύνει ο ήλιος και της χρωματίζει το πρόσωπο με ένα βαθυκόκκινο χρώμα που την κάνει κάτι παραπάνω από όμορφη. Δίπλα ο κολλητός, με κλοτσάει κάτω από το τραπέζι. «Θα της το πεις, ρε μαλάκα;» μου ψιθυρίζει. Του απαντάω ότι θα της το πω και να το βουλώσει. «Άντε, μας γκάστρωσες! Να πάω στην τουαλέτα και να αργήσω επίτηδες;» Δαγκώνω νευρικά το καλαμάκι του φραπέ, αλλά δεν ρουφάω. Παρήγγειλα φραπέ γλυκό με γάλα και μου έφεραν νερό με μυρωδιά καφέ και σταγόνες γάλα. Ανάβω το ένα τσιγάρο μετά το άλλο. Ξαφνικά, αυτή κάνει μία αδέξια κίνηση και ρίχνει κάτω ό,τι υπήρχε πάνω στο τραπέζι. Οι καφέδες χύνονται στο τραπεζομάντηλο. Τα γκαρσόνια τρέχουν να διορθώσουν τη ζημιά. Εκείνη προσπαθεί να δικαιολογηθεί. Το γκαρσόνι την παρηγορεί «γούρι, γούρι» και γελάει. «Άκουσες, μαλάκα;» μου ψιθυρίζει ο κολλητός. «Γούρι! Αφού χύθηκαν καφέδες, δεν μπορεί παρά να σου πει ναι!».

Κάπου στο 1992

Η βραδιά πέρασε χωρίς να το καταλάβουμε. Φταίει η συζήτηση. Άναψε κατά τη μία μετά τα μεσάνυχτα και δεν έλεγε να σβήσει με τίποτα –ούτε καν όταν ο από κάτω άνοιξε το παράθυρο και μας έβρισε. Εγώ, ο συγκάτοικός μου και ο κολλητός μου (που αργότερα έγινε κουμπάρος)

προσπαθούσαμε να λύσουμε το θέμα της ανθρώπινης ευτυχίας –λες και υπήρχε τέτοια περίπτωση. Μέχρι να το καταλάβουμε η ώρα πήγε εφτά. Κι ενώ ο συγκάτοικος δηλώνει έτοιμος να βουτήξει στο κρεβάτι κι ο κολλητός να πάρει το πρώτο λεωφορείο για να φτάσει στο δικό του κρεβατάκι, εγώ ρίχνω την ιδέα: «Πάμε για καφέ στο κυλικείο της Φιλοσοφικής». Τους ζητάω να μου κάνουν παρέα μία ώρα μέχρι να πάω στο μάθημα. Με κοιτούν σαν τρελό! «Θα πας στο μάθημα;» Λίγο αργότερα όμως βρισκόμαστε στο κυλικείο. Ο συγκάτοικος με κοιτάει και γελάει: «Αν πας σ’ αυτά τα χάλια στο μάθημα, ο καθηγητής θα τρομάξει». Ρουφάω τον σκέτο καφέ στο πλαστικό ποτηράκι και κάνω μορφασμούς αηδίας. Οι πρώτοι φοιτητές άρχισαν να έρχονται, φρέσκοι από τον πρωινό ύπνο, για τον πρωινό καφέ τους. Κατά τις οκτώ, καθώς κατευθύνομαι προς το αμφιθέατρο, αντιλαμβάνομαι ότι ο σκέτος καφές δεν μπόρεσε να μου κάνει τίποτα. Κάνω μεταβολή και γυρίζω στο σπίτι. Από το παράθυρο μπαίνει ο πρωινός ήλιος κι εγώ πετάω τα βιβλία και πέφτω ξερός στο κρεβάτι, χωρίς να βγάλω τα ρούχα.

Ιούλιος 1994

Φυλάκιο Πεδίου Βολής στο Κέντρο Εκπαίδευσης Τεθωρακισμένων Αυλώνας. Έξι το απόγευμα και αγωνίζομαι να συνέλθω από έναν ύπνο που μοιάζει με λήθαργο. Ευτυχώς κοιμήθηκα αρκετά, γιατί το βράδυ φυλάω στην κάτω σκοπιά δώδεκα με δύο. Καλύτερα το βράδυ εκεί. Τη μέρα είναι βάσανο να βλέπεις τα τρένα να κουβαλούν παραθεριστές με προορισμό τον Πειραιά κι από κει κάποιο νησί. Τους έβλεπα το μεσημέρι, με τα

καλοκαιρινά τους, να κάθονται αμέριμνοι στα παράθυρα και να χαζεύουν και μ' έπαιρνε το παράπονο. Αν μάλιστα καμιά ελαφροντυμένη κοπελιά μου κουνούσε το χέρι, ένιωθα ένα κόμπο να ανεβαίνει στο λαιμό. Αντί να ανταποδώσω το χαιρετισμό, στεκόμουν σοβαρός με το κράνος μου και το όπλο μου σε στάση προσοχής, σαν τσολιάς, να δείξω το υψηλό φρόνημα που 'χουμε οι μαυροσκούφηδες, μην πουν οι πολίτες ότι είμαστε χύμα. Ξαφνικά ακούω μία κόρνα και τη φωνή του θαλαμοφύλακα: «Ήρθε το καψιμί». Πετάγομαι όρθιος κι εγώ και όλοι στο θάλαμο και περικυκλώνουμε το ΡΕΟ. Μία φορά κάθε απόγευμα το κεντρικό ΚΨΜ φορτώνει ένα ΡΕΟ και φέρνει βόλτα τα φυλάκια. Προμηθεύομαι καφέ σε πλαστικό ποτηράκι που τον φτιάχνω με νερό από το παγούρι μου. Στέκομαι στο κιόσκι με θέα από κάτω όλο το στρατόπεδο και πίνω ένα χλιαρό νεροζούμι. Την ίδια στιγμή το μυαλό μου ταξιδεύει στους λαχταριστούς φραπέδες που απολάμβανα κάθε καλοκαίρι στην πλατεία Ταχυδρομείου, με τον πλούσιο αφρό, το «αδρωμένο» ποτήρι, τα χοντρά παγάκια που όταν τα ανάδευες με το καλαμάκι ακουγόταν ένα υπόκωφο κράπα-κρούπα... Ρουφάω το χλιαρό νεροζούμι, μετράω τους μήνες που με χωρίζουν από το απολυτήριο και συμπεραίνω ότι ήμουν ευτυχισμένος και δεν το ήξερα ο ηλίθιος.

Φεβρουάριος 1995

Δίπλα στον Έβρο. Ο συνάδελφος χώνεται μισός στη σκηνή και με ταρακουνάει να ξυπνήσω για να τον αλλάξω. Παρόλο που νυστάζω, σηκώνομαι με προθυμία. Η υγρασία έχει διαπεράσει και το μουσαμά και τις κουβέρτες και έχει φτάσει στον υπνόσακκο. Τουλάχιστον

έξω καίει η φωτιά. Ευτυχώς μας επέτρεψαν να αφήσουμε αναμμένη τη φωτιά στη διάρκεια της νύχτας. Ο υποδιοικητής είπε ότι κάτι τέτοιο είναι απαράδεκτο, γιατί δίνουμε στόχο στα εχθρικά αεροπλάνα κι ότι κανονικά ούτε τσιγάρο δεν θα έπρεπε να ανάψουμε. Θέλει να μας εκπαιδεύσει σωστά, σαν να είμαστε πραγματικά στον πόλεμο. Ευτυχώς ο ήλαρχος τον έπεισε να χαρούμε μερικά αγαθά της ειρήνης και να αφήσουμε αναμμένη τη φωτιά τη νύχτα. Κατά τις πέντε και μισή αρχίζει να χαράζει. Ο συνάδελφος που μοιράζεται το σκηνάκι μαζί μου σηκώνεται να κατουρήσει και έκπληκτος με ρωτάει πότε χιόνισε. Προσπαθώ να τον πείσω ότι αυτό το άσπρο που βλέπει δεν είναι χιόνι αλλά η πρωινή πάχνη. Χασμουριέμαι και σκέφτομαι ότι θα έδινα τα πάντα για ένα καφέ. Ξαφνικά, μου έρχεται η έκλαμψη. Ψάχνω μέσα στο σακίδιο και βρίσκω μετά από πολλή προσπάθεια ένα φακελάκι νεσκαφέ και ένα φακελάκι ζάχαρη. Βάζω λίγο νερό στο τσίγκινο κύπελλο της караβάνας και το αφήνω στη θράκα της φωτιάς. Μόλις ζεσταίνεται, ρίχνω τα φακελάκια μέσα και τα ανακατεύω με ένα στυλό! Το ρόφημα που προκύπτει έχει μία περίεργη μεταλλική γεύση, αλλά εύκολα ξεγελώ τον εαυτό μου ότι απολαμβάνω ένα νες και με τη βοήθεια του τσιγάρου νιώθω να τυλίγομαι σε μια γλυκιά θαλπωρή που σαν νεφέλη με σηκώνει από εκεί και με ταξιδεύει. Τόσο μακριά που ξεχνάω το πρωινό εγερτήριο. Το θυμάμαι βλέποντας τη φιγούρα του ήλαρχου στο βάθος να κινείται εκνευρισμένος προς το μέρος μου.

Οκτώβριος 2001

Στην Κω, στην κεντρική πλατεία. Αν και μέσα

φθινοπώρου, μοιάζει σαν τις τελευταίες μέρες του καλοκαιριού. Διαβάζω εφημερίδα αραχτός στον «Αέναο» που όλοι εδώ αποκαλούν «Ναό» –ίσως επειδή στεγάζεται στο ισόγειο ενός τζαμιού. Παραγγέλνω ελληνικό γλυκό. Μου φέρνουν άδειο φλυτζάνι και δίπλα ένα μπακιρένιο μπρίκι με καφέ που ψήθηκε στη χόβολη. Δίπλα ένα λουκουμάκι κέρασμα. Σερβίρομαι και ρουφώ απολαυστικά την πρώτη τζούρα. Όλα είναι τέλεια. Αν και μακριά από την πατρίδα, είμαι σε έναν όμορφο τόπο, για πρώτη φορά κι εγώ και η γυναίκα μου έχουμε μια καλή δουλειά και για πρώτη φορά μπορώ να κοιτάω με αισιοδοξία το γιο μου που μεγαλώνει. Ρουφάω τον καφέ μου και προσπαθώ να διαβάσω την εφημερίδα. Δύσκολα. Το βλέμμα μου τραβούν τότε οι χαρούμενοι τουρίστες, τότε τα κτίρια της ιταλοκρατίας γύρω μου και τότε ο καταγάλανος ουρανός και τα σύννεφα. Μια στιγμή ευτυχίας που θα ήθελα να επιμηκύνω στο χρόνο...

Γαλλομαθής και γαλλοπαθής

Στην πέμπτη τάξη του δημοτικού, τότε που όλα τα παιδάκια ξεκινούσαν ξένη γλώσσα, οι γονείς μου σκέφτηκαν να πρωτοτυπήσουν και να με στείλουν να μάθω γαλλικά, σε αντίθεση με την πλειονότητα που έδειχνε προτίμηση στα αγγλικά. Απ' ό,τι θυμάμαι μέτρησε στην απόφασή τους το γεγονός ότι στην πόλη μας λειτουργεί παράρτημα του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, ίδρυμα περιωπής, που όλοι αποκαλούσαν «Γαλλική Ακαδημία». Ένα σοβαρό ίδρυμα θα φρόντιζε για τη γλωσσομάθειά μου κι όχι ένα τυχάρπαστο συνοικιακό φροντιστήριο. Πάντως, εγώ ήμουν διστακτικός, μέχρι που έμαθα ότι ο διπλανός μου στο σχολείο κι ένας ακόμη συμμαθητής είχαν ήδη γραφτεί στη Γαλλική Ακαδημία και θα ξεκινούσαν μαθήματα οσονούπω. Αμέσως αποφάσισα να εγγραφώ κι εγώ.

Όπως έσπευσαν να μας προειδοποιήσουν πολλοί, η Γαλλική Ακαδημία δεν ήταν παίξε-γέλασε. Εκεί, υπήρχε το ενδεχόμενο να κοπείς και να επαναλάβεις την τάξη, ακόμη και στις μικρές (εκτός από το *préparatoire* –νήπια τα λέγαμε). Από μία τάξη και μετά, το μάθημα γινόταν αποκλειστικά στα γαλλικά. Ακόμη και για κατούρημα να

ήθελες να πας, έπρεπε να το πεις στα γαλλικά, αλλιώς ήταν ικανοί να σε αφήσουν να σκάσεις. Οι καθηγητές μιλούσαν μεταξύ τους αποκλειστικά και μόνο γαλλικά, ακόμη κι όταν σαχλαμάριζαν στο διάδρομο ή όταν συναντιόντουσαν στο πεζοδρόμιο έξω από το κτίριο. Η κακομοίρα η καθαρίστρια που δεν ήξερε γαλλικά ήταν συνήθως βουβή, ο παρίας του ιδρύματος! Τέλος, ενώ τα μαθήματα ήταν τρεις φορές την εβδομάδα όπως σε όλα τα φροντιστήρια, η διάρκειά τους ήταν μεγαλύτερη: αν θυμάμαι καλά, δύο ώρες στις πρώτες τάξεις και τρεις στις μεγαλύτερες. Όλα αυτά τα αδιανόητα για τα ιδιωτικά φροντιστήρια ξένων γλωσσών έδιναν την εντύπωση ενός σοβαρού και αυστηρού ιδρύματος.

Δυστυχώς, όμως, η πορεία του ενδιαφέροντός μου για τη γαλλική γλώσσα, όπως και της επίδοσής μου, ήταν σταθερά φθίνουσα. Αν την απεικόνιζα με γραφική παράσταση θα ήταν σαν υποτείνουσα ορθογώνιου τριγώνου. Στο *préparatoire* ήμουν ο καλύτερος μαθητής της τάξης. Στην πέμπτη χρονιά ο χειρότερος. Οι άλλοι δύο φίλοι είχαν ακόμη πιο κάθετη πτώση. Ο ένας κόπηκε στην τρίτη τάξη και τα παράτησε οριστικά. Ο άλλος κόπηκε στην τετάρτη τάξη. Την επόμενη χρονιά ήταν η σειρά μου. Αν και ήταν η κρίσιμη χρονιά, όπου δίναμε εξετάσεις για το *Certificat*, εμένα με είχε χτυπήσει κατακούτελα η εφηβεία, άρχισα να ενδιαφέρομαι για τα κορίτσια, την πολιτική, τη μουσική και για πολλά άλλα εκτός από τα μαθήματα. Μόλις απέτυχα για λίγους βαθμούς να πάρω το πτυχίο, δήλωσα στους γονείς μου ότι δεν θέλω να ξανακούσω για γαλλικά ποτέ πια. Ευτυχώς με έπεισαν να κάνω υπομονή και να επαναλάβω τη χρονιά για να πάρω το πτυχίο. Το πήρα την επόμενη χρονιά με τον αξιοπρεπή

βαθμό του «Assez Bien» (αρκετά καλά), αφού μου ήταν πλέον αρκετά γνωστά. Ενώ αν το έπαιρνα την πρώτη χρονιά θα είχα τον υποτιμητικό βαθμό «passable» δηλαδή «υποφερτός» (κοιτάζτε βαθμό που είχαν οι κερατάδες, να ντρέπεσαι να δείξεις το πτυχίο σου). Το τέλος της χρονιάς ήταν μία από τις πιο ευτυχισμένες στιγμές της ζωής μου. Όχι γιατί πήρα το κωλοπτυχίο, αλλά γιατί τέλειωνα οριστικά με τα γαλλικά.

Έτσι νόμιζα. Είχα ξεχάσει ότι θα τα υφίσταμαι για δύο ακόμη χρόνια, μέχρι να τελειώσω το λύκειο. Όχι βέβαια ότι είχα ιδιαίτερο πρόβλημα με τα γαλλικά που κάναμε στο σχολείο. Σε όλη τη διάρκεια του μαθήματος καθόμουν και κοιτούσα έξω από το παράθυρο και στις εξετάσεις έγραφα ένα είκοσι για πλάκα. Το πρόβλημα ήταν ότι οι άλλοι με ρωτούσαν πότε το ένα και πότε το άλλο και δεν με άφηναν να ρεμβάσω. Κυρίως μου την έσπαγε, όταν η καθηγήτρια μας έβαζε να γράψουμε μία παράγραφο και οι γύρω μου την έγραφαν στα ελληνικά και ζητούσαν να τους τη μεταφράσω! Εν πάση περιπτώσει, τέλειωσα και το λύκειο και λέω «τέρμα πια τα γαλλικά».

Ούτε τότε όμως γλύτωσα! Στο πρώτο έτος, στο πανεπιστήμιο, έπρεπε να δηλώσω ξένη γλώσσα. Ορεξιάτος για μάθηση, δηλώνω αγγλικά, επισημαίνοντας ότι θέλω τμήμα αρχαρίων. Μου λένε οι γραμματείς, κρύβοντας ένα χαμόγελο, ότι υπάρχει μόνο προχωρημένων. Δεν υπήρχαν φαίνεται άλλοι ηλίθιοι που περίμεναν να πάνε στο πανεπιστήμιο για να μάθουν «what is your name?» και «this is my book». Καλά, λέω, ας πάω γερμανικά – αρχαρίων πάντα. Δυστυχώς δεν υπήρχε ούτε εδώ τμήμα αρχαρίων. Μοιραία, δήλωσα γαλλικά, σκεφτόμενος με

βαριά καρδιά ότι θα τα υφίσταμαι για άλλα τέσσερα εξάμηνα. Στο δεύτερο εξάμηνο έμαθα ότι στα Ιταλικά υπήρχε τελικά τμήμα αρχαρίων! Έριξα κάτι βρισίδια...

Τα γαλλικά στη σχολή φυσικά δεν ήταν όπως του σχολείου. Η καθηγήτρια μας έδινε επιστημονικά κείμενα (για την ιστορία, την αρχαιολογία, τη λογοτεχνία) και περίμενε να τα καταλαβαίνουμε σαν να ήταν γραμμένα στη μητρική μας. Στα τέσσερα εξάμηνα που προβλεπόταν διδασκαλία ξένης γλώσσας, πήγα σε ένα και μόνο μάθημα –για την ακρίβεια σε μισό μάθημα. Εκείνη τη μέρα, η καθηγήτρια μας έδωσε ένα κείμενο που με έκανε να αναρωτηθώ τι σκατά γαλλικά μάθαινα έξι χρόνια! Είπαμε, κυρά μου, τμήμα προχωρημένων, δεν είπαμε τμήμα αποφοίτων της Σορβόνης! Μετά την ανάγνωση, η καθηγήτρια ρωτάει μία συναδέλφισσα τι κατάλαβε.

«Θα χρειαζόμουν και μία δεύτερη ανάγνωση για να σας πω», λέει εκείνη μουδιασμένη.

Αιφνιδιαστικά γυρνάει και ρωτάει εμένα.

«Εγώ θα χρειαζόμουν και μία τρίτη», της λέω διασκεδάζοντας όλη την τάξη.

Στο διάλειμμα την κοπάνησα και δεν ξαναπάτησα. Αποτέλεσμα: στο πέμπτο εξάμηνο, όταν όλοι είχαν ξεμπερδέψει με την ξένη γλώσσα, εγώ δεν είχα περάσει ούτε ένα από τα τέσσερα μαθήματα. Ήμουν ο μόνος φοιτητής που χρωστούσε την ξένη γλώσσα – κόντευα να γίνω το ανέκδοτο της σχολής. Δεν κοβόμουν, απλά δεν πήγαινα να τα δώσω. Δεν μπορούσα να τα διαβάσω ούτε μισή ώρα κι έβγαζα σπυράκια στη σκέψη να εξεταστώ σ' αυτή τη γλώσσα. Κι επειδή είμαι της άποψης τα ανεπιθύμητα να τα αναβάλλουμε όσο μπορούμε, μου έμειναν τα γαλλικά για το τέλος. Τελικά, τα γαλλικά

πρώτου και τρίτου εξαμήνου τα πέρασα στην εξεταστική του εβδόμου με πέντε, του δευτέρου στην εξεταστική του ογδού με πέντε και του τετάρτου επί πτυχίω (τον Σεπτέμβρη), αλλά με ένα εντυπωσιακό επτά.

Λίγο πριν αποφοιτήσουμε, την άνοιξη του τετάρτου έτους, χρειάστηκε να χρησιμοποιήσω τις ελλειπείς μου γνώσεις στα γαλλικά επί μία ολόκληρη εβδομάδα! Το τμήμα πήγε εκδρομή στην Τυνησία, που, ως γνωστόν, ήταν γαλλική αποικία και όλοι εκεί μιλούν γαλλικά. Στις διαπραγματεύσεις στην αγορά, σε κάθε είδους συναλλαγή ή συζήτηση με ντόπιους, η παρέα με επιφόρτιζε με καθήκοντα διερμηνέα! Σκεφτείτε τώρα εμένα να ιδρώνω για να ρωτήσω στα γαλλικά αν μαδάει το χαλάκι ή αν οξειδώνεται το μέταλλο του χαρτοκόπτη. Εκεί να δείτε νεύρα! Είχαμε όμως και μία ιλαρή στιγμή. Ένας μαγαζάτορας, καθώς πακετάριζε το δωράκι που αγοράσαμε, με ρώτησε αν είμαι καθηγητής.

«Καθηγητής σε τι;» ρώτησα εγώ απορημένος.

«Καθηγητής γαλλικών», μου λέει.

Έπεσε γέλιο ασυγκράτητο αλλά ακατανόητο για τον μαγαζάτορα.

«Μα μιλάτε πολύ καλά τα γαλλικά!» πρόσθεσε ο Τυνήσιος.

Ξεγελάστηκε από την προφορά μου, η οποία είναι όντως πολύ καλή. Μέχρι να τελειώσει η εκδρομή, η παρέα μου είχε κολλήσει το παρατσούκλι «προφεςέρ ντε φρανσέ».

Κι έτσι τέλειωσα και το πανεπιστήμιο και είπα «ε, τι στο διάολο, τώρα πια τέλειωσα επιτέλους με τα γαλλικά και δεν πρόκειται να τα ξαναχρησιμοποιήσω στη ζωή μου».

Έτσι έγινε, αλλά με μία σημαντική εξαίρεση. Το 1997 έδωσα εξετάσεις για την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης. Εκεί δεν σου ζητούσαν να προσκομίσεις πτυχίο ξένης γλώσσας, αλλά έπρεπε να δηλώσεις μία (ή περισσότερες γλώσσες) στην οποία εξεταζόσουν γραπτά και προφορικά. Προς στιγμὴν αναρωτήθηκα αν θα έπρεπε να δηλώσω αγγλικά, τα οποία εν τω μεταξύ είχα μάθει μόνος μου σε ένα καλούτσικο επίπεδο. Αλλά ξέρετε πώς είναι όταν μαθαίνεις μία γλώσσα μόνος σου και χωρίς σύστημα: καταλαβαίνεις καλά όταν τα διαβάζεις, αλλά δεν είσαι σε θέση να συνθέσεις λόγο με άνεση. Φοβήθηκα να μην κάνω κάποια χοντρή γκάφα, π.χ. να με ρωτήσουν «Are you serious?» και εγώ να απαντήσω «No, I'm Greek» όπως στο ανεκδοτάκι. Και μοιραία επέλεξα γαλλικά. Το φοβερό για μένα ήταν βέβαια η προφορική εξέταση. Πάντα με άγχωναν οι προφορικές εξετάσεις στη σχολή, οπότε μία προφορική εξέταση στη γαλλική γλώσσα μου φαινόταν σκέτος εφιάλτης.

Παρουσιαζόμαστε, λοιπόν, εγώ κι ένας άλλος συνυποψήφιος (μπαίναμε δυο-δυο για εξέταση) ενώπιον των εξεταστών μας που ήταν ένας συμπαθέστατος ασπρομάλλης κύριος και μία συμπαθέστατη εύσωμη κυρία. Ρωτάνε πρώτα τον άλλον:

«Quelle est votre origine?»

...και με κόβει κρύος ιδρώτας από το ξεκίνημα («τι διάολο θα πει ορίζιν;») Ευτυχώς ο άλλος απάντησε ότι κατάγεται από τη Θεσσαλονίκη και κατάλαβα κι εγώ τι ρωτούσαν («αιε στο διάολο, δεν μπορούσε να ρωτήσει απλά από πού είσαι»)

Μετά ρωτάει εμένα.

«Από Λάρισα» του λέω.

«Αααα, ναι;» κάνει και προς στιγμὴν νόμισα με χαρὰ ὅτι ἔπεσα σε συμπατριώτη.

«Ξέρω ἓνα ἀνέκδοτο! Ποιο εἶναι τὸ πιο ωραῖο μέρος τῆς Λάρισας;»

Φυσικά ἤξερα τὴν ἀπάντηση που εἶναι «ἡ πινακίδα “πρὸς Βόλο”» (καὶ μὴ γελᾶσει κανεὶς, θα παρεξηγηθῶ), ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν θυμόμουν τὴν «πινακίδα» στα γαλλικά, προσποιήθηκα ὅτι δὲν τὸ ἤξερα. Ἔτσι καὶ ἔπεσα σε Βολιώτη, καλύτερα νὰ σηκωθῶ καὶ νὰ φύγω ἀπὸ τώρα, σκέφτηκα. Ἐδωσε ὁ ἴδιος τὴν ἀπάντηση, γέλασε ἡ συναδέλφισσά του ἐπισημαίνοντας ὅτι αὐτὰ τα λένε οἱ Βολιώτες καὶ σκάσαμε καὶ εμεῖς ἓνα μουνδιασμένο χαμόγελο.

Πάμε παρακάτω. Ρωτᾶνε τὸν συνυποψήφιο γιὰ τὶς σπουδές του. Αρχίζει αὐτός τὸ ποίημα: οικονομικά στο Μακεδονία, μεταπτυχιακά στὴν Ἀγγλία σε –δὲν θυμάμαι ποιο γαμάτο– ἴδρυμα, πι-ειτς-ντι, μάστερ, ντοκτορά καὶ δὲν συμμαζεύεται. Ἐνίωσα σαν ἀπόφοιτος δημοτικῆς δίπλα σε καθηγητὴ πανεπιστημίου.

«Εσεῖς;» γυρνᾶει σὲ μένα ὁ μάρμπας.

«Εγὼ σπούδασα Φιλολογία στὸ Ἀριστοτέλειο», του ἀπαντᾶω καὶ βάζω νοητὴ τελεία.

«Καὶ μετὰ;» ἐπιμένει ὁ τύπος, λες καὶ του εἶπα ὅτι ἔβγαλα τὸ γυμνάσιο.

«Μετὰ πῆγα στὸ στρατό καὶ μετὰ παντρεύτηκα», του λέω με μίᾳ δόση καγχασμοῦ.

Αὐτὸ ἔκανε ἐντύπωση στὴν ἄλλη.

«Μα παντρευτήκατε τόσο νέος; Μήπως ἔχετε καὶ παιδί;» προσθέτει ἑτοιμὴ νὰ ἐντυπωσιαστῆ περισσότερο.

«Σε δέκα μέρες περίπου θα ἀποκτήσω», λέω ἐγὼ καὶ με λούζουν στὶς ευχές.

«Τώρα με τι ασχολείστε;» ρωτάει η κυρία.

«Με την αναζήτηση εργασίας», απαντώ βάζοντας διπλή δόση καγχασμού.

«Αααα», κάνει πονηρά, «είναι σαν να μας προτρέπετε να σας βάλουμε καλό βαθμό, γιατί είστε άνεργος και σύντομα θα γίνετε πατέρας».

Μου ήρθε να της πω «αφού εσύ με ρώτησες, μωρή!» αλλά απλώς διαβεβαίωσα ότι δεν επιδιώκω κάτι τέτοιο (εκτός των άλλων γιατί δεν ήξερα το «μωρή» στα γαλλικά). Μετά με ρώτησαν και κάτι άλλα εύκολα, αλλά κουβέντα στην κουβέντα άρχισαν να συνδιαλέγονται μεταξύ τους και ο διάλογος τους γινόταν όλο και πιο δυσνόητος. Εγώ φοβόμουν μήπως έπρεπε να πω κάτι για να δείξω ότι καταλαβαίνω, αλλά εγώ δεν καταλάβαινα απολύτως τίποτα. Πάντως κοιτούσαν ο ένας τον άλλο κι όχι εμένα, αλλά και η χροιά της φωνής δεν δήλωνε ότι έκαναν κάποια ερώτηση. Κι εκεί που αγωνιζόμουν να συλλάβω το γενικό νόημα πιάνοντας κάποιες λέξεις, ο διάλογος φαίνεται ότι άρχισε να γίνεται πιο χαριτωμένος και οι δύο εξεταστές έφτασαν στο σημείο να ξεκαρδίζονται στα γέλια, ενώ εγώ τους κοιτούσα με αγωνία. Με λοξές ματιές έβλεπα τον συνυποψήφιο να παρακολουθεί χαμογελαστός κι αναρωτιόμουν αν καταλάβαινε ή υποκρινόταν. Εμένα πάντως μου ερχόταν να τους διακόψω και να φωνάξω απεγνωσμένα στα ελληνικά:

«Τι είναι ρε παιδιά; Πείτε και σε μας να γελάσουμε!».

Αφού χόρτασαν γέλιο, μας ρώτησαν σε ποιο τμήμα της σχολής θα θέλαμε να περάσουμε, μας ευχήθηκαν καλή επιτυχία και μας άφησαν ελεύθερους. Οι γραπτές εξετάσεις δεν ήταν τόσο τυπικές βέβαια, αλλά κατά

περίεργο τρόπο τα πήγα αρκετά καλά. Για την ιστορία αναφέρω ότι ο βαθμός μου στα γαλλικά ήταν αρκετά καλός και δεν προκάλεσε αυτός την αποτυχία μου, αλλά η «ανάπτυξη άγνωστου θέματος» όπου έπεσε οικονομικό θέμα και τσαντισμένος έδωσα λευκή κόλλα. (Τι περίμενα κι εγώ; Να ρωτήσουν για την Αντιγόνη του Σοφοκλή;)

Ήμουν 100% σίγουρος αυτή τη φορά: αυτή ήταν η τελευταία φορά που ασχολήθηκα με τη γαλλική γλώσσα. Κι έτσι ήταν για αρκετά χρόνια αν εξαιρέσουμε ότι μία ωραία πρωία, τελείως ξαφνικά, έδωσα ένα όχι αμελητέο ποσό κι αγόρασα τα «Γαλλικά για προχωρημένους» της LinguaPhone, σε μικρό βαλιτσάκι που μετά από τα τρία πρώτα μαθήματα, το άφησα να μαζεύει σκόνες σε κάποιο πατάρι.

Παρά την ανακούφιση που μου έδωσε το τέλος της τόσο παραγμένης σχέση μου με τη γαλλική γλώσσα, υπήρχε μία μικρή πικρία που δεν τα πήγα καλά μαζί της γιατί –όσο κι αν δεν φαίνεται από τα παραπάνω– πάντα τη θεωρούσα την πιο όμορφη γλώσσα.

Τελικά, δεν ήταν ούτε αυτό το τέλος της σχέσης μας. Όταν τέθηκε το ερώτημα σε ποια δεύτερη γλώσσα να γράψω τον γιο μου, τον οδήγησα στο Γαλλικό Ινστιτούτο. Την ίδια χρονιά κατά σύμπτωση, από τη δουλειά μου δόθηκε η δυνατότητα να παρακολουθήσω δωρεάν μία τάξη γαλλικών και έτσι γραφθήκαμε μαζί. Κάναμε μάλιστα πλάκα λέγοντας ότι στην ενημέρωση γονέων ο ένας θα ρωτάει τη δασκάλα του άλλου και ο ένας θα καλύπτει τον άλλον στη μαμά - σύζυγο. Κι έτσι, είκοσι χρόνια μετά την απόκτηση του Certificat, γράφτηκα στην τάξη του DELF B2 και την επόμενη χρονιά παρακολούθησα και απέκτησα τελικά το DALF C1, ενώ

τη μεθεπόμενη χρονιά ολοκλήρωσα τις σπουδές μου στη γαλλική γλώσσα με την απόκτηση και του DALF C2.

Τελικά ήταν μοιραίο να απαλλαγώ από τη μαθητεία στη γαλλική γλώσσα μόνο ολοκληρώνοντάς την.

Λίγο πνεύμα Χριστουγέννων παρακαλώ!

Πριν από μερικά χρόνια με είχε πιάσει μία έντονη νοσταλγία για τα Χριστούγεννα των παιδικών μου χρόνων. Μου είχε γίνει έμμονη ιδέα να νιώσω κάτι από τη χαμένη ατμόσφαιρα εκείνων των εποχών –χωρίς βέβαια να ξέρω πώς θα επιτύγχανα κάτι τέτοιο.

Φυσικά, όταν ήμουν παιδί, με την οικογένειά μου δεν κάναμε κάτι περισσότερο απ' ό,τι έκαναν οι περισσότερες οικογένειες που ήξερα. Ξυπνούσαμε πολύ πρωί, φορούσαμε τα καλά μας ρούχα και πηγαίναμε οικογενειακώς στην εκκλησία. Αμέσως μετά, στο σπίτι, λάμβανε χώρα ένα μίνι γεύμα, κάτι σαν πρόγευση του πλούσιου γεύματος που θα ακολουθούσε το μεσημέρι. Η μητέρα μας σέρβιρε λίγη αχνιστή κοτόσουπα και τυριά που ήταν μία πρώτη αποζημίωση για την εβδομαδιαία νηστεία που είχε προηγηθεί. Το μεσημέρι φυσικά ακολουθούσε το κλασικό γιορτινό τραπέζι με edésματα που αγωνιζόμασταν να στριμώξουμε στο έκπληκτο στομάχι μας: σούπα, γαλοπούλα, πίτα, και ποικιλία σαλατών και τυριών. Λόγω της ημέρας ο πατέρας σέρβιρε και σε μας δύο δάχτυλα κρασάκι. Η γαστριμαργική πανδαισία ολοκληρωνόταν με κάποιο γλυκό.

Αμέσως μετά, οι γονείς έπεφταν να κοιμηθούν, αφού έδιναν σαφείς και αυστηρές εντολές να μην «πειραχτούν» τα γλυκά που προορίζονταν για τους καλεσμένους και να μην μπούμε στο σαλόνι που η μητέρα καθάριζε από μέρες.

Οι πρώτοι επισκέπτες για τη γιορτή μου έρχονταν στις έξι με επτά και έφευγαν κατά τα μεσάνυχτα. Στο σαλόνι κάθονταν οι μεγάλοι και στην τραπεζαρία οι μικροί, δηλαδή οι συμμαθητές και φίλοι. Το βράδυ μάζευα και καμάρωνα τα δώρα μου: παζλ, βιβλία Ιουλίου Βερν της Άγκυρας, στυλό Parker, κολώνια Μυρτώ με άρωμα λεμόνι... Επίσης έκλεινα ταμείο μετρώντας τα λεφτά που μου είχαν δώσει αυτοί που δεν έφεραν δώρο. Μαζί με τις εισπράξεις από τα κάλαντα της προηγούμενης ημέρας, συγκέντρωνα ένα σεβαστό ποσό που μου επέτρεπε –μια φορά το χρόνο– την πραγματοποίηση ενός μικρού ονείρου, όπως η αγορά ενός ακριβού παιχνιδιού.

Η επόμενη μέρα, δεύτερη μέρα των Χριστουγέννων, ήταν κι αυτή γιορτινή για το σπίτι. Ακόμη και τότε δεχόμασταν επισκέψεις όσων δεν πρόλαβαν να έρθουν την πρώτη μέρα. Καμιά φορά μάλιστα ειδοποιούσα τους φίλους μου να έρθουν τη δεύτερη μέρα για να είμαστε πιο άνετα εμείς οι μικροί (χαρά στο κουράγιο της μάνας μου).

Ερχόμαστε τώρα στο παρόν ή μάλλον στο πολύ πιο κοντινό παρελθόν, πριν από πέντε περίπου χρόνια. Η συνήθως έντονη νοσταλγία για τα Χριστούγεννα της παιδικής ηλικίας είχε φτάσει εκείνη τη χρονιά στο αποκορύφωμά της. Την παραμονή εκείνων των Χριστουγέννων κλείσαμε τραπέζι σε νυχτερινό κέντρο, όπου φάγαμε και ήπιαμε του σκασμού (καμιά σχέση με νηστεία, εννοείται) και ρίξαμε και μερικές στροφές στην πίστα, με τη συνοδεία ασμάτων διάσημης αοιδού, παλιάς

δόξας του πενταγράμμου που έκανε αρπαχτή στην πόλη μας.

Γύρω στις δύο μετά τα μεσάνυχτα μου ήρθε μία έμπνευση που έσπευσα να ανακοίνωσω με όσο πιο φυσικό τρόπο μπορούσα στην παρέα:

«Λέω το πρωί να πάω στην εκκλησία».

Η σύζυγος και οι υπόλοιποι με κοίταζαν σαν να τους έλεγα ότι θα καταταγώ στη Λεγεώνα των Ξένων.

«Πού είπες ότι θα πας;»

«Στην εκκλησία. Στη χριστουγεννιάτικη λειτουργία».

«Το πρωί;»

«Στις έξι».

«Μα από εδώ θα φύγουμε κατά τις τέσσερις. Πότε θα κοιμηθείς;»

«Θα πάω κατευθείαν μετά από εδώ».

«Και τι θα πας να κάνεις;»

«Τι κάνουν στις εκκλησίες;»

«Προσεύχονται» απάντησαν και περίμεναν έντρομοι μήπως ακούσουν «ε, αυτό θα κάνω κι εγώ».

«Ποιος προσεύχεται; Φαίνεται ότι δεν έχετε σχέση με το χώρο! Απλώς στέκονται και περιμένουν να τελειώσει η λειτουργία».

«Και εσύ για ποιο λόγο μετά από ξενύχτι θα πας να σταθείς εκεί;»

Με κοιτούσαν καχύποπτα. Η μία εκ της παρέας, μάλιστα, είχε κατά καιρούς εκφράσει την άποψη ότι δεν είμαι άθεος αλλά «κρυπτοχριστιανός» και ένιωθε ότι επαληθευόταν η υποψία της.

Τους εξήγησα ψύχραιμα ότι δεν μου την έδωσε ξαφνικά να αναζητήσω τα θεία, αλλά απλώς θέλω να νιώσω κάτι από τα Χριστούγεννα της παιδικής ηλικίας,

τότε που σηκωνόμασταν στα άγρια χαράματα για να πάμε στη χριστουγεννιάτικη λειτουργία.

Η σύζυγος, συνηθισμένη στις κατά καιρούς παραξενιές μου, απλώς σήκωσε τους ώμους σαν να έλεγε «κάνε ό,τι θέλεις», ενώ οι άλλοι άρχισαν να αναρωτιούνται μήπως είχαν ρίξει κάτι περίεργο στο κρασί μας.

Στις τέσσερις και μισή, φτάσαμε στο σπίτι. Άραξα λίγο στον καναπέ και στις έξι περίπου ξεκίνησα για την εκκλησία. Στο δρόμο συναντούσα κι άλλους πολλούς που περπατούσαν προς την ίδια κατεύθυνση και ομολογώ ότι τους κοιτούσα κάπως συνεσταλμένα, σαν να φοβόμουν ότι κάποιος θα με έδειχνε και θα φώναζε «αυτός δεν είναι δικός μας, τι δουλειά έχει εδώ;». Μόλις έφτασα διαπίστωσα με έκπληξη ότι είχε περισσότερο κόσμο απ' ό,τι περίμενα. Στάθηκα κάπου προς τα πίσω και τότε άρχισα να καταλαβαίνω ότι τα ρούχα μου μύριζαν τσιγαρίλα και η αναπνοή μου αλκοόλ, δηλαδή στοιχεία ικανά να κινήσουν την περιέργεια των γύρω μου. Ο προσερχόμενος κόσμος εν τω μεταξύ πίεζε τους μπροστά για ελεύθερο χώρο και εγώ χωρίς να το καταλάβω, βρέθηκα από το τέλος στη μέση περίπου του ναού.

Κι αν ακόμη υπήρχε κάποια μυσταγωγία, κάποια κατάνυξη ή κάτι τέλος πάντων ικανό να με παραπέμψει στα Χριστούγεννα των παιδικών μου χρόνων, φαίνεται ότι εξαφανίστηκε κάτω από την πίεση της νύστας και της κούρασης. Κατά το τέλος της λειτουργίας με μεγάλη δυσκολία πλέον μπορούσα να καταπνίξω τα χασμουρητά.

Μόλις ακούστηκε το λυτρωτικό «δι' ευχών» ένιωσα μία ανυπόφορη ανάσα στη μύτη μου και άκουσα δίπλα

στο αυτί μου τη φωνή ενός γέρου, που τον εμπόδιζα να προχωρήσει προς το ιερό:

«Θα μεταλάβεις νεαρέ;»

Αυθόρμητα μου ήρθε να του απαντήσω:

«Ε, να μην το παραχέσουμε κιόλας!»

Αντί απάντησης, παραμέρισα να περάσει και κατευθύνθηκα προς την έξοδο. Πήγα στο σπίτι απογοητευμένος. Ούτε μυρωδιά από τα Χριστούγεννα της παιδικής ηλικίας! Πέταξα όπως – όπως τα ρούχα, σκούνησα τη σύζυγο να μετακινηθεί στο χώρο της, γιατί είχε απλωθεί σε όλο το κρεβάτι κι έπεσα ξερός.

Ευπνήσαμε το μεσημέρι, ήπιαμε το καφεδάκι μας κι ετοιμαστήκαμε να απολαύσουμε το παραδοσιακό χριστουγεννιάτικο τραπέζι, στα πεθερικά μου βέβαια. Τότε η σύζυγος θυμήθηκε να ρωτήσει:

«Δεν μου είπες... πώς τα πέρασες στην εκκλησία».

«Πώς να τα περάσω στην εκκλησία;»

«Εννοώ, βρήκες κάτι από τα Χριστούγεννα της παιδικής ηλικίας;»

Κούνησα το κεφάλι μου παριστάνοντας τον περίλυπο.

«Καλά, μη στεναχωριέσαι. Του χρόνου θα σου κάνω δώρο ένα στιλό Parker, μήπως και γίνει τίποτα», είπε κι επιδόθηκε σε ένα σαρδόνιο γέλιο, ως επιβράβευση της εξυπνάδας της.

Δίδαγμα που προκύπτει από την ιστορία μας:

Τις αναμνήσεις σου από το παρελθόν κράτησέ τις όπως τις έζησες. Να τις ανακαλείς μπορείς, να τις ξαναζήσεις αποκλείεται. Φαίνεται ότι και η προσωπική ιστορία επαναλαμβάνεται μόνο ως φάρσα.

Ξεφυλλίζοντας φοιτητικές σημειώσεις

Βρέθηκα πριν από λίγες μέρες στο πατρικό μου σπίτι και ο πατέρας μου μου έδωσε τέσσερις παραγεμισμένους φακέλους με «δικά μου χαρτιά» για να δω μήπως τυχόν υπάρχει κάτι που χρειάζομαι εκεί μέσα. Τους άνοιξα με περιέργεια κι αντίκρισα χαρτιά που είχα να δω πολλά χρόνια: σημειώσεις, φυλλάδια και διάφορες φωτοτυπίες από τις σπουδές μου.

«Τώρα πια, τίποτα δεν χρειάζομαι από αυτά», είπα από μέσα μου.

Ωστόσο, εκείνη τη στιγμή δεν πέταξα τίποτα. Κουβάλησα τους ογκώδεις φακέλους στο αυτοκίνητο και τους πήρα μαζί μου γυρνώντας στο σπίτι. Μέχρι τις δύο μετά τα μεσάνυχτα ξεφύλλιζα χαζεύοντας, ενώ πολύ συχνά μου ερχόταν στο μυαλό ένα τρίστιχο του Λορέντζου Μαβίλη και χαμογελούσα:

*Άμε χάσου, ξερή Φιλολογία,
Γριά φτιασιδωμένη, άσχημη, κρύα,
Που ως τώρα το μυαλό μου έχεις τυφλώσει.*

Το απαγγέλλαμε εν χορώ, εγώ συμφοιτητές μου, ιδίως όταν είχαμε απηυδήσει από την προσπάθεια να περάσουμε κάποιο μάθημα και λέγαμε ότι θα τα παρατήσουμε να ησυχάσουμε –χωρίς να το εννοούμε βέβαια.

Ανακατεύοντας αυτά τα κιτρινισμένα χαρτιά που μύριζαν μούχλα, ήταν σαν να έβλεπα παλιές φωτογραφίες. Μου έφεραν ολοζώντανες στο παρόν αγωνίες του χθες, ξενύχτια, διαβάσματα... που σήμερα βέβαια αναρωτιέμαι αν άξιζαν, αλλά τότε ήταν αναπόσπαστο μέρος της ζωής μου.

Ένα παλιό τεστ που γράψαμε στα πλαίσια του μαθήματος “Αρχαία Ελληνικά – Ασκήσεις” μου θύμισε πόσο δυσκολεύτηκα να κατανοήσω τα πάθη των φθόγγων. Πολλές διορθώσεις με κόκκινο στυλό. Μάλλον η καθηγήτρια θα τραβούσε τα μαλλιά της.

Οι σημειώσεις από τα Λατινικά δεν μου λένε τίποτα. Είναι μάλιστα αποκαρδιωτικό το γεγονός ότι τα λατινικά σήμερα μου είναι τόσο άγνωστη γλώσσα όσο π.χ. τα ισπανικά.

Κάτι ανάλογο συμβαίνει με τη Μεσαιωνική Φιλολογία. Η απόλυτη τάμπουλα ράζα! Ξεφυλλίζω τις σημειώσεις και τα φυλλάδια κι αναρωτιέμαι: «Διδάχθηκα εγώ αυτά τα πράγματα;» Και ακόμη πιο βασανιστικά αναρωτιέμαι: «Διάβασα, εξετάστηκα και πέρασα με επιτυχία εγώ αυτά τα πράγματα;» Τίποτα δεν μου έχει μείνει. Μόνο ο Ιωάννης Μαυρόποδας κι αυτός μάλλον επειδή είχε περίεργο όνομα. Και μάλιστα δεν θυμάμαι καν τι ήταν –ποιητής ή χρονικογράφος;

Οι σημειώσεις της Θεατρολογίας είναι πιο οικείες σίγουρα. Εξάλλου ήταν το αγαπημένο μάθημα όλων και το δικό μου. Εδώ οφείλω και τα μοναδικά δεκάρια που

πήρα. Από εκείνο το μάθημα και μέχρι σήμερα πρόσθεσα το θέατρο στα ενδιαφέροντά μου, που μέχρι τότε μονοπωλούσε ο κινηματογράφος.

Παρακάτω βλέπω κάτι σημειώσεις που αναφέρουν τις «Επικίνδυνες Σχέσεις» του Laclos και την «Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων» του Louis Carol. Είχαμε μελετήσει (υποτίθεται) τα δύο αυτά βιβλία στα πλαίσια της «Εισαγωγής στη Συγκριτική Γραμματολογία». Ήταν μάθημα του Α΄ εξαμήνου, πρωτότυπο κι ενδιαφέρον, όπου το ακροατήριο γέμιζε ασφυκτικά το αμφιθέατρο. Σήμερα, βέβαια, ομολογώ ότι αν με ρωτήσουν ποιο είναι το αντικείμενο της Συγκριτικής Γραμματολογίας, θα δυσκολευτώ πολύ να απαντήσω.

Στη Γλωσσολογία... είναι πολύ περίεργο αλλά οι σημειώσεις των μαθημάτων αυτών είναι περισσότερο οικείες από αυτές των άλλων μαθημάτων. Και τελικά, όσο απίστευτο κι αν θα μου φαινόταν αυτό κάποτε, είναι το μόνο από τα αντικείμενα της Φιλολογίας που διάβασα τόσο μετά την αποφοίτηση. Κι αυτό επειδή, από τότε που πρωτοασχολήθηκα με το Ίντερνετ μέχρι και σήμερα, χρειάστηκε αρκετές φορές να ανατρέξω στα βιβλία και τις σημειώσεις της Γλωσσολογίας ξεσκονίζοντας τις γνώσεις μου. Αυτό το οφείλω στους αρχαιολάτρες ή ελληνοκεντρικούς ή όπως αλλιώς λέγονται αυτοί οι βαρεμένοι με τους οποίους κονταροχτυπήθηκα κατά καιρούς σε διάφορους ιστοχώρους. Όταν πρωτοδιάβασα για αιτιακή σχέση μεταξύ σημαίνοντος και σημαινομένου αποκλειστικά στην ελληνική γλώσσα, χρειάστηκε να ξεσκονίσω τη θεωρία του γλωσσικού σημείου του Saussure. Όταν διάβασα για την άποψη ότι η ελληνική γλώσσα είναι μοναδική κι αυτοφυής, έπρεπε να ανατρέξω

στην Ινδοευρωπαϊκή θεωρία και την Ιστορία της ελληνικής γλώσσας κ.ο.κ.

Πολλές από τις φωτοτυπημένες σημειώσεις δεν έχουν τον δικό μου γραφικό χαρακτήρα. Καθόλου περίεργο. Συχνά, αναγκαζόμασταν να πάρουμε τις σημειώσεις κάποιου συμφοιτητή, όταν είχαμε χάσει πολλές από τις παραδόσεις κάποιου μαθήματος ή όταν έπρεπε στην ίδια ώρα να παρακολουθήσουμε κάποιο άλλο μάθημα που χρωστούσαμε από προηγούμενο έτος. Αναγνωρίζω ακόμη και σήμερα τους γραφικούς χαρακτήρες αλλά και τις ιδιαιτερότητες του καθενός. Μία συμφοιτήτρια για παράδειγμα έγραφε γρήγορα και κρατούσε τα πάντα χωρίς διακρίσεις, σημαντικά κι ασήμαντα, αλλά χάριν συντομίας χρησιμοποιούσε σύμβολα (' = ' αντί για το ρήμα 'είμαι', τα σύμβολα του μεγαλύτερου (>) και του μικρότερου (<), κι άλλα τέτοια που ενίοτε καταντούσαν εκνευριστικά.

Άλλος πάλι κρατούσε σημειώσεις τελείως επιπόλαιες αλλά διασκεδαστικές. Π.χ. αντί να γράψει «η εσφαλμένη εκτίμηση του Τσίρκα για τον Καβάφη» έγραφε «μαλακία Τσίρκα για Καβάφη». Αν έπαιρνες σημειώσεις του, έπρεπε καλού – κακού να πάρεις κι από κάποιον άλλο.

Κάποιος άλλος κρατούσε καλές σημειώσεις αλλά τις θεωρούσε προϊόν προσωπικού κόπου που δεν έπρεπε να μοιραστεί ούτε με τον κολλητό του. Όταν, βέβαια, είχε ανάγκη αυτός από τις σημειώσεις σου, σε θερμοπαρακαλούσε και τελικά σε έπειθε να του τις δώσεις.

Μέσα από τις σημειώσεις τους θυμάμαι και τα πρόσωπά τους και τη μετέπειτα πορεία τους και θλίβομαι λίγο όταν σκέφτομαι ότι σχεδόν όλοι τους, άλλος αργά κι άλλος γρήγορα, πέρασαν στον διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π.

και σήμερα διδάσκουν στη Μέση Εκπαίδευση –και αυτός που έκανε μεταπτυχιακά στην Αγγλία αλλά και αυτός που περνούσε τα μαθήματα με σκονάκι.

Δεν ξέρω αν θα γινόμουν καλός φιλόλογος. Ξέρω όμως ότι τότε που κρατούσα αυτές τις σημειώσεις είχα κάτι βασικό: όρεξη. Ήμουν ανυπόμονος να μπω στην τάξη. Διάβαζα ένα νέο ποίημα και σκεφτόμουν πώς θα μπορούσα να το διδάξω με τον καλύτερο τρόπο, τι θα ρωτούσα στα παιδιά, ποια παράλληλα κείμενα θα τους διάβαζα, τι θα τους έλεγα για να τους προκαλέσω το ενδιαφέρον, πώς θα τους έκανα να το αγαπήσουν.

Είκοσι και περισσότερα χρόνια πέρασαν από εκείνο τον Απρίλιο του 1994 που στήθηκε καμαρωτός στην Αίθουσα Τελετών της Παλιάς Φιλοσοφικής του Α.Π.Θ., με το γκρι κοστούμι μου και υψώνοντας το χέρι μου ψηλά με τα τρία δάχτυλα ενωμένα, ορκίστηκα ότι «κατ' επιστήμην βιώσομαι, ασκών ταύτην δίκην θρησκείας». Ελπίζω η επιστήμη να μη μου κράτησε κακία που δεν τήρησα τον όρκο μου. Αλλά να που οι παλιές σημειώσεις μου έφεραν τόσο ζωντανό πίσω το παρελθόν.

Σαν να έβλεπα παλιές φωτογραφίες, πράγματι! Όπως όταν βλέπεις σε μία ραγισμένη από το χρόνο φωτογραφία ένα πρόσωπο που κάποτε ήταν σημαντικό για τη ζωή σου και τώρα αναρωτιέσαι πόσο καιρό έχεις να το δεις και πού χάθηκε. Ή όπως όταν βλέπεις τον εαυτό σου όμορφο, γελαστό και νέο σε μια κιτρινισμένη φωτογραφία και θυμάσαι όχι μόνο πώς ήσουν αλλά και τι όνειρα είχες τότε και πόσο σίγουρος ήσουν ότι θα τα πετύχεις, λες και η ζωή σου το χρώσταγε να πραγματοποιήσει ό,τι έβαλες στο νου σου. Έτσι ακριβώς κι οι παλιές φοιτητικές

σημειώσεις. Είναι κάτι παραπάνω από προσωπικά τεκμήρια του παρελθόντος.

Κι ενώ κανονικά θα έπρεπε να μελαγχολήσω, χαμογελώ. Χαμογελώ και κουνάω το κεφάλι μου, όταν σκέφτομαι ότι η ζωή είναι παιχνιδιάρικη και της αρέσει να μας σκαρώνει πλάκες. Για παράδειγμα, αν κάποιος –με μία μηχανή του χρόνου ας πούμε– κατάφερνε να πάρει μία φωτογραφία από τον εαυτό μου όταν δίδασκα Πληροφορική το 2000 και μου την έδειχνε όταν ήμουν φοιτητής Φιλολογίας το 1990 και δεν είχα ιδέα από υπολογιστές, θα έβαζα τα γέλια. Αν, όταν ήμουν καθηγητής Πληροφορικής, μού έδειχνε μία εικόνα από το σήμερα θα έλεγα «Πλάκα μου κάνετε; Κάποιο λάθος έγινε!» και ούτω καθεξής. Αλλά τώρα πια είμαι έτοιμος για όλα. Αν μου δείξουν τον εαυτό μου στο μέλλον, φορώντας ράσο και κρατώντας κομποσχοίνι, να ασκητεύει στο Άγιο Όρος, δεν θα μου κάνει καμία εντύπωση.

Φανταζόμαστε τη ζωή σαν μία ευθεία γραμμή ενώ είναι οτιδήποτε άλλο: τεθλασμένη, κυματοειδής... Θέλουμε τη ζωή σαν ένα ταξίδι στη θάλασσα με μπουνάτσα, ενώ το πιο συνηθισμένο είναι να επικρατούν φουρτούνες. Και τελικά, αυτό είναι το όμορφο. Μπορεί να ναυαγήσουμε, αλλά το πιθανότερο είναι ότι θα κάνουμε ένα ταξίδι γεμάτο απρόοπτα. Και τελικά το ρίσκο του ναυαγίου είναι προτιμότερο από την ανία της νηνεμίας.

C' est la vie. Όνειρα που μας συντρόφευαν για χρόνια θα πεθάνουν και θα πρέπει να τα θάψουμε. Σχέδια που επενδύσαμε πάνω τους κόπους και λαχτάρεις θα τσαλακωθούν και θα πρέπει να τα πετάξουμε στα σκουπίδια. Άνθρωποι που αγαπήσαμε θα μας προδώσουν κι εμείς θα πρέπει να επουλώσουμε τις πληγές που μας

άφησαν για ενθύμιο. Κάποιοι άλλοι που μας συντρόφευαν απ' τα πρώτα μας χρόνια θα πεθάνουν πρώτοι και θα πρέπει να απεξαρτηθούμε από την παρουσία τους και να ψάξουμε τρόπους να κλείσουμε το κενό που θα αφήσουν.

Αλλά τελικά αυτό είναι το όμορφο με τη ζωή. Ότι σου τραβάει το χαλί κάτω από τα πόδια, ότι σε ρίχνει στην κινούμενη άμμο όταν νομίζεις ότι πατάς σε γερό έδαφος. Ότι, όσο και αν προσπαθούμε, δεν μπορούμε να την προβλέψουμε.

Ευχαριστώ θερμά την κυρία Ελεάννα Κούνουπα
για την παραχώρηση της φωτογραφίας του εξωφύλλου.

Διεύθυνση επικοινωνίας με τον συγγραφέα:
a.manousopoulos@gmail.com

ISBN 9786188232709

